

Bwób Zitül Ngaensingül Bóktan

Ini Peba Laróbóka Apónða

Ini *Bwób Zitül* pebadó abün umulürrün póep asiko. Darrü póep módóga, God ia ngaengógópan pam akó kol tónzapónórr, Adam akó Ib. Darrü póepa Noanbóka apónða akó ene naiz, blaman tüp ne klama ngaslaorr. Akó darrü póepa Eibrra-amónbóka apónða akó tóba olmalbobatalabkwata.

Blaman ini póepa pamkolpam tómbapóndako igó tonarrankü, God [Mesaya] ki zirrsapóne, Eibrra-amón bobat nótóke. Ene Mesaya, Yesu Kerriso, watóke Godón [alkamül-koke bóktan] nótó küppükü yónürr, God ne poko ekyanórr Eibrra-amón: “Marükama, ka blaman bwób-bwób pamkolpam ini tüpdü sab bles ninünümo.”

Ini Peba Nótó Wialómórr

Ini peba nótó wialómórr, oya ngi babula ini pebadó, a abün pamkolpama amkoman angundako wagó, Moses wialómórr. God Mosesón iliönürr Isrrael pamkolpam balngomólóm Izipt kantridügabi, i [leba zaget] pamkolpam ne kwarilürr. Moses amtómól küsil yarilürr ene tonardó Bwób Zitülan póepa nóma tómbapónórr. Ngaengógópan pamkolpama ene póep tibiób olmalbobataldó büdrratnóp, kókó darrü oloma Moseska adrratórr. Olgabi Moses ene póep wibalómórr.

A abün elklaza *Bwób Zitül* pebadó God wata umul yarılırr. Darrü pam babul yarılırr God tüp nóma tónggapónórr ó darrü pam babula, gaodó nótoke ngibürr pamkolpama laró poko gyagüpitótókdako. We ngarkwatódó, God watóke ini peba wialómórr. Wa darrü pam iliónürr ini elklaza wibalómóm.

Ini Peba Nibióbka Wialómórróna

Moses ne pam nóma yarılırr ini peba nóto wialómórr, wa ini peba Isrrael pamkolpamakü wialómórr, wa nibiób balngomól yarılırr, [ngüin-koke bwóbdüma]. I ene tüpdü barrbünüm kain kwarılırr, God ne alkamülkoke bóktan ingrinürr ibü akyanóm. Mosesón ubi yarılırr ibü ene wialómórrón peba akyanóm ibü ngambangólóm blaman ne elklaza-a tómbapónórr. Ene wirri kla yarılırr ibü ngambangólóm God ibü iazan nilinóp tóba pamkolpamóm bainüm.

Ini Peba Nóma Wialómórrón Yarılırr

Moses aprrapórr we pail aodó ngyaben yarılırr 1500 akó 1230, Kerrison amtómól küsılan nóma yarılırr. Da Moses ne ene pam nóma yarılırr ini póep nóto dakabainürr akó wibalómórr, ini peba wialómórrón yarılırr we pail aodó 1500 akó 1230, Kerrison amtómól küsılan nóma yarılırr. Solkwat ngibürr wialóm pama aprrapórr ngibürr poko emelóp darrü kla müsirrga ainüm, atang pamkolpama aprrapórr koke ki umul bainóp, ini aüd pokozan:

1. Bwób Zitül 13:7 igó bóktanda wagó, “*Ene tonarrdó, Keinan pamkolpam akó Perris pamkolpam, i ta ugón ene tüpdü nyabən koralórr.*” Aprrapórr ini poko nóto wialómórr, oya tonarrdó ini pamkolpama myamem koke nyabən kwarilürr ene tüpdü.

2. Bwób Zitül 14:3 igó bóktanda wagó, “*Blaman ini 5 kinga gazirrüm we dabinóp Sidim buruburudü. (Kapórr Malu errkya nege.)*” Aprrapórr darrü pama ini poko “*Kapórr Malu errkya nege*” emelóp ene atang pamkolpam tangbamtinüm, solkwat nidi nyabən kwarilürr, umulüm ini pokia nadü malubóka apónda.

3. Bwób Zitül 36:31 bóktanda wagó, “*Ngaen, Isrraelón king kúsilan nóma kwarilürr.*” Ene pama ini poko nóto wialómórr ene tonarrdó nyabən yarilürr Isrraelón king asi yarilürr.

Enana ini müsirrga ain poko solkwat tonarrdó emelóp, blaman bóktan opor ini pebadó wata amkomana. Ene tonarrdógabi kókó errkya, pamkolpama ini *Bwób Zitül* peba atang kwarilürr amkoman Godónbóka umul bainüm akó tóba tónggapórrón bóktan blaman bwóbab pamkolpamabkü.

Ini Peba Ne ZitülkUSDü Wialómórr

Ini *Bwób Zitül* peba mibü bómtiyanda God ia pam nis tónzapónórr akó ibükagab pamkolpama ia bayop. Akó ini peba mibü bómtiyanda, Godón ubi ia laró yarilürr ibü nyabənóm tóba obzek kwata. Ini peba ta amtyanda wagó, kolae tonarra ia tamórr tüpdü akó wa ia kolae yarilürr. Solkwat Yesu Kerriso tamórr ini tüpdü akó pamkolpam gaodó ninóp Godka

dabyónüm oya amkoman angundi akó wa nadü kla tónggapónórr kolae tonarr barrgonóm.

Ini Peban Bóktan Zono Módógako:

- A. God түп akó пүлпүл тónzapónórr 1:1-2:3
- B. Adam a Ib 2:4-25
- C. Kolae tonarran zitülkus akó darrem 3:1-24
- D. Kein a Eibol 4:1-26
- E. Adamkagabi kókó Noa 5:32
- F. Noa akó naiz nae 6:1-10:32
- G. Babilon tawa 11:1-9
- H. Noan ngaen olom Syem, oya olmalbobatal 11:10-32
- I. Isrrael pamkolpamab abalbobatal Eibrra-am, Aesak, akó Zeikob 12:1-35:29
  - 1. Eibrra-am a Aesak, ibü póep 12:1-25:18
  - 2. Zeikobón póep 25:19-35:1-29
- J. Isaon olmalbobatal 36:1-43
- K. Zosep akó tóba naretal 37:1-45:28
- L. Isrrael pamkolpam Izipt kantrridü 46:1-50:26

God Tүп akó Pүлпүл Tónzapónórr

¹ Ngaen bwób zitүldү, God түп akó пүлпүл тónzapónórr. ² Tүпан obzeksyók ugón tómbapónóm yarilүrr: darrү kla babulan yarilүrr. Tүmүna kukurru malubarr nae tumum ngalaorr. Da Godón Samua nae kwitana zaorrón tótók yarilүrr. ³ Da God bóktanórr wagó, “Zyón asi ki yarilүн,” da zyón asi yarilүrr. ⁴ God igó ngakanórr wa, zyón morroala. God zyón a түмүн we нүrrgrratórr. ⁵ Wa zyón ngi ngyesilүrr “ngүrr”, akó wa түмүн ngi ngyesilүrr “irrүb”. Da irrүba wamórr akó

irrbia tamórr akó wamórr. Ene ngaen-gógópan ngürr yarilürr.*

⁶ God wagó, “Ngarkwat kan asi ki yarilün nae aodó, da wa nae ki arrgrrat naedógab, nis bainüm.” ⁷ Da God ene ngarkwat kan inzan we tónggapónórr, da wa ene kan tüpana nae we arrgrratórr kwitana naedógab. Da ene amkoman inzan we yarilürr. ⁸ God ene ngarkwat kan ngi ngyesilürr “pülpül”. Da irrüba wamórr akó irrbia tamórr akó wamórr. Ene nis ngim ngürr yarilürr.

⁹ God akó bóktanórr wagó, “Pülpül tüpana naea darrpan pokodó ki kwób basu, da mólóg bwóba ki okaka tibyó.” Da ene amkoman inzan we yarilürr. ¹⁰ Wa ene mólóg bwób ngi we ngyesilürr “tüp”, a kwób basurrün nae ngi we ngyesilürr “malu”. God esenórr wa, morroala.

¹¹ God bóktanórr wagó, “Tüpa elklaza zid ki dódórr nyónünüm: kari küppükü elklaza zid akó küppükü nugup ngórr ini tüpdü, blaman tibiób darrpan tonarr obzepakükü.” Da ene amkoman inzan we yarilürr. ¹² Tüpa elklaza zid we dódórr nyónónóp: küppükü nugup zid tibiób darrpan tonarr obzepakükü, akó küppükü nugup ngórr tibiób darrpan tonarr obzepakükü. God esenórr wa, blaman kla morroalako. ¹³ Da irrüba wamórr akó irrbia tamórr akó wamórr. Ene aüd ngim ngürr yarilürr.

---

* **1:5** [Zu pamkolpam], ibü ngürra simam 6 oklok ngarkwat bókyanda, abüsa nóma mórranda. Ibü ngürra darrü simam 6 oklok blakónnda. Mibü ngürr ma inzana: irrüb 12 oklok ngarkwat bókyanda, kókó darrü irrüb 12 oklok blakónnda. **1:7** 2 Pita 3:5

14 God akó bóktanórr wagó, “Zyón kla asi ki kwarilün pülpüdü, ngürr arrgrratóm irrübdügab. Timam ki koralón, ngürr, pail, a tóre melpal† bómzyatóm. 15 Ini zyón kla ki koralón pülpüdü, tüp warri apónóm.” Da ene amkoman inzan we yarilürr. 16 God wirri zyón kla nis tónzapónórr - wirrian zyón kla, ngürr angomólóm, kari zyón kla, irrüb angomólóm. Wa akó wimurr tómbapónórr. 17 God ibü blaman pülpüdü we irrbünürr, tüp warri apónóm, 18 ngürr akó irrüb ngakanóm akó zyón arrgrratóm tümündügab. God esenórr wa, morroala. 19 Da irrüba wamórr akó irrbia tamórr akó wamórr. Ene tokom ngim ngürr yarilürr.

20 God bóktanórr wagó, “Blaman naea ki murrbausnüm abün ngón aman elklaza-e, akó póyaea tüp kwitüdü ki barrmulülün pülpül tüpana.” 21 Da God maludü wirri balóng wapi we tómbapónórr, akó blaman ngón aman akó ngübyón elklaza, nae ne klamanme barümürrüna, tibiób darrpan tonarr obzekpükü, akó blaman tappükü póyae ta inzan, tibiób darrpan tonarr obzekpükü. Da God esenórr wa, morroala. 22 God ibü bles ninóp da bóktanórr wagó, “E küppükü abün bailamke. E malu nae gwarrónamke, akó póyaea ta tüpdü abün ki bainünüm.” 23 Da irrüba wamórr akó irrbia tamórr akó wamórr. Ene 5 ngim ngürr yarilürr.

---

† 1:14 Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrüna: seasons. Mibü seasons módóga, pail akó abüs. Ngibürr kantrridü ene seasons módógako: winter, springtime, summer, akó autumn.

24 God akó bóktanórr wagó, “Tüpa ngón aman elklaza ki balngó, tibiób darrpan tonarr obzekpükü: ngabyón lar, ngübyón elklaza, akó nurr lar, tibiób darrpan tonarr obzekpükü.” Da ene amkoman inzan we yarilürr. 25 God tómbapónórr nurr lar tibiób darrpan tonarr obzekpükü, akó ngabyón lar tibiób darrpan tonarr obzekpükü, akó tüpdü ngübyón elklaza tibiób darrpan tonarr obzekpükü. Da God esenórr wa, morroala.

26 Da God bóktanórr wagó, “Mi‡ kya pam tómbapónónóm, mibiób dandangzan, mibü obzeksyók ngarkwatódó. I sab ibü ki balngomól kwarilün, maludü wapi, kwitüm póyae, ngabyón lar, dudu ini bwób, akó blaman tüpdü ngübyón elklaza.”

27 God pam tónggapónórr, tóba dandang ngarkwatódó,
 Godón dandang ngarkwatódó wa oya tónggapónórr;
 wa ibü igó tónzapónórr, pam a kol.

28 Wa ibü bles nyónürr, da ibüka we bóktanórr wagó, “E küppükü namülamke, akó sab abün bailamke, tüpa tai ki gwarran yabübókamde, da tüp idódlamke yabü tangdó. E maludü wapi sab balngomólólamke, akó kwitüm póyae, akó blaman elklaza, ne klama agóltagóldako ini tüpdü.”

29 Da God bóktanórr wagó, “Turrkrruam, ka yabü alióndóla blaman kari küppükü elklaza

---

‡ 1:26 Mi, oya küp módóga: Ab, Olom, akó Samu. 1:27 Bwób Zitül 5:1-2; 9:6; Metyu 19:4; Mak 10:6 1:28 Bwób Zitül 9:1, 7

zid ini dudu tüpdü akó blaman küppükü nugup ngórr. Sab yabü alo kla kwarile. ³⁰ Blaman pórngaepükü zid, ka ibü alióndóla alom, blaman nurr lar ini tüpdü, blaman kwitüm póyae, akó ne klama ngübyóndako tüpdü - blaman ngón aman elklaza.” Da ene amkoman inzan we yarilürr.

³¹ God blaman elklaza nósenóp, wa ne kla tómbapónórr, da módóga, blaman amkoman morroal kwarilürr. Da irrüba wamórr akó irrbia tamórr akó wamórr. Ene 6 ngim gürr yarilürr.

2

¹ Tüp a pülpül tómbapóna inzan blakónórr, akó blaman elklaza, ne kla koralórr ibü kugupidü.

² 7 Ngim gürr nóma semrranórr, Godón zaget ugón blakórrón yarilürr, wa ne kla tómbapón yarilürr. Da ene gürr, wa ngón ngagónórr tóba blaman zagetódógab, wa ne kla tómbapón yarilürr. ³ God 7 ngim gürr bles yónürr, da tebe-tebe amaikürr, zitülkus wa ene ngürrdü ngón ngagónórr tóba blaman zagetódógab, wa ne kla tómbapón yarilürr. ⁴ Tüp a pülpül tónggapón póepa ae blakóna.

God Didiburr Tónggapónórr Idenóm

[LOD] God түp a pülpül nóma tónzapónórr, ugón ⁵ tüpdü elklaza zid babul kwarilürr akó küpa koke bamkenóp, zitülkus LOD God darrü ngup koke zirrsapónórr tüpdü. Akó pam babul

yarilürr tüp kesu angónóm. ⁶ Nae godeata* tüpdügab tumkumnóp, da i blaman tumum tüp nangnóp.

⁷ Da LOD God tüp buru-i pam we tónggapónórr, da wa arról ngón we semanórr oya syók tótórr nisdü. Ene pam ama arról pamakanóm bainürr.

⁸ LOD God didiburr we irtümülürr Iden† bwóbdü, abüsa nóljabi banikda, da ne pam tónggapónórr ola ingrinürr. ⁹ Da LOD God abün-abün obzek nugup dódórr ninóp tüpdügab, morroal ne kla koralórr basenóm akó alom. Didiburr aodó nis nugup namülnürri, [ngarkwat-koke arról] gail nugup asi yarilürr, akó umul gail nugup asi yarilürr, morroal a kolae nega.

¹⁰ Tobarra Iden bwóbdügab olmealórr ene didiburr nae angóm, da didiburr kalkuma, tokom il we bangónórr. ¹¹ Ngaen-gógópan tobarr ngi módóga, Pison; wa blaman Abila kantrri myangrao apónnda, [gold] nólamase. ¹² (Ene kantrrian gold morroala, akó morroal ilang móeg‡ akó kómal wirri darrem ingülküp, ngi oniks, ta ola asisko.) ¹³ Nis ngim tobarr ngi módóga, Gion; wa blaman Kas kantrri myangrao apónnda. ¹⁴ Aüd ngim tobarr ngi módóga, Taegrris. Wa olmeanda Asirria kantrri kabeana, abüsa nóljabi banikda. Tokom ngim tobarr ngi módóga, Yuprreitis.

* **2:6** nae godeat: Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrüna: gles. † **2:8** Iden ngian küp módóga: barnginwóm.

2:9 Okaka Amzazirrün Kla 2:7; 22:2, 14 ‡ **2:12** móeg, Mórrke-mórrke módóga: bdellium.

Adam a Ib

¹⁵ LOD God pam ipadórr, da we ingrinürr didiburrdü Idenóm, tüp kesu angónóm akó morroal ngakanóm. ¹⁶ Akó LOD God pam arüng bóktan we ekyanórr wagó, “Marü taia blaman ini nugupdügab alom didiburr kugupidü, ¹⁷ a ma sab ini nugupdügab alogu, ne nugupa umul gailda, morroal a kolae nega. Zitülkus módóga, ma ne sab nóma elo-o, ma amkoman nurrótoko.”

¹⁸ LOD God bóktanórr wagó, “Ini go morroal kokea; pam tebe püóran koke yarile, a ka morroal tangamtin gódam tonzaponu oyankü.”

¹⁹ LOD God ne blaman molpokodó nurr lar akó kwitüm póyae tómbapónórr tüpdügab, wa ibü ugón simarrurr pamdó oya basenóm, wa ia nadü ngi ki ngibasil yarile. Wa nadü ngi ngibasile, ene wata ibü ngi módó korale. ²⁰ Da pama ngi we ngibasilürr ngabyón lar, kwitüm póyae, akó blaman molpokodó nurr lar. A paman ma darrü morroal tangamtin gódam babul yarilürr.

²¹ LOD God pam бүдүл ut iminürr, da wa nóma umtulürr, wa darrpan nólkak kus irruanórr, da ene gao akó murrausürr tóba murri. ²² LOD God kol tónzapónórr ene nólkak kUSDÜgab, wa ne kla irruanórr pamdógab, da we tudódürr ama pamdó. ²³ Da pama bóktanórr wagó,

“Dómdóm:

Ini kus kürü kUSDÜgabia,
     akó murr kürü murrDÜgabia;
 oya sab ngi ngizwasilórrre: ‘kol’,

zitülkus oya pamdógab urrunóp.”§

²⁴ Da ini zitülkUSDÜ pama tóba aipab nis nümGüte, ama tóba koldó dabine, da i ama darrpan búbüm baini.

²⁵ Pam a kol nizan kakapur namülnürri, a i búód ta koke aengrri.

3

Kolae Tonarran Zitülkus

¹ Da módóga, gwar* wa kari ilkió-bülión gyagüpitótóke pam koke yarilürr blaman molpokodó nurr lardógab, [LÓD] God ne kla tómbapónórr. Wa kol umtinürr wagó, “God ia amkoman bóktanórr nugup ngórr alogum blaman nugupdügab ini didiburrdü?”

² Da kola bóktanórr gwardó wagó, “Ki wa eloli blaman nugup ngórr ini didiburrdü. ³ A God igó yarilürr wagó, ‘Didiburr aodó nugupdügab, e sab ngórr alogu, akó amurr ta amurrGU! E ne nóma tónggapóni, e sab nurrótóki.’ ”

⁴ Gwara bóktanórr koldó wagó, “E sab kokean nurrótóki! ⁵ A God umula wagó, e sab nóma eloi, yabü ilküpa sab babzeli: e sab morroal akó kolae umul baini, God tüóbzane.”

⁶ Kola nóma esenórr, ene nugup ngórr morroal kwarilürr alom akó morroal obzek kwarilürr, oya wirrian ubi yarilürr [wirri gyagüpitótók] apadóm, da wa nugup ngórr we aginürr, da

---

§ **2:23** Ma pam akó kol Ibruru bóktane nóma ngilino, ibü gyagüpinggüpananamli: ish akó isha. * **3:1** Ene gwar [satani] yarilürr. Satania gwarran buli tamórr (Okaka Amzazirrün Kla 12:7). **3:1** Okaka Amzazirrün Kla 12:9; 20:2

ngibürr poko elorr. Wa akó tóba müór ngibürr poko we iliönürr, wankü nótó yarilürr, da wa ta elorr. ⁷ Ibü nizanab ilküpa babzelórri, da i ugón umul bairri wagó, i kakapuramli. Da i tibiób ngablaom tib [pig] nugup pórngae-e kurr nis nürrgüprri.

⁸ Simaman, bwóba güb nóma bainürr, ene pama tóba kolpükü LOD Godón tótók gógóram arrkrurr, didiburrana nóma agóltagól yarilürr, da i we anikürri didiburr nugup paldó LOD Godón obzekdógab. ⁹ Da LOD God pamdó we górrganórr wagó, “Ma ia negla?”

¹⁰ Pama wagó, “Ka marü tótók gógóram arrkr-rua didiburrdü, da ka gum namüla, zitülkus ka kakapurla. Da ka igósidi tünika.”

¹¹ God we bóktanórr wagó, “Marü nótó müzazile igó, ma kakapurla? Ia ma eloa ene nugupdügab, ka marü ne arüng bóktan mókyarró alogum?”

¹² Pama we bóktanórr wagó, “Ma ne kol tungrinürr kankü, kürü ngibürr wató küline ene nugup ngórrdügab, da ka we eloa.”

¹³ LOD God ene kol umtinürr wagó, “Ini ia pokoa? Ma ia larógóm tónggapóna?”

Kola bóktan yalkomólórr wagó, “Kürü gwara ilklió küline, da ka igósidi amkoman kuri eloa!”

Kolae Tonarran Darrem

¹⁴ Da LOD God gwardó bóktanórr wagó, “Zitülkus ma ini poko tónggapóna, “Ka marü amórrdóla blaman ngabyón lardógabi akó blaman molpokodó nurr lardógabi;

ma sab bikómi ngain namulo,
 akó ma sab túp buru elolo
 blaman ngürrzan moba nyabben tonarrdó.

15 Ka sab alzizi aman nyabben sidüdo,
 matóka kol,
 akó marü küp akó oya küp;
 oya küpa sab marü singül emkóle,
 akó ma sab oya küpan wakub elóngo.”

16 A koldó LOD God igó bóktanórr wagó,
 “Ka marü azid aeng sab wirrian ino bikóm
 amarrudi
 akó olmal balngende;

marü moboküpdü sab metat wirri ubi asi yarile
 moba müördü,†
 a wa ma sab metat marü singüldü pam
 yarile, marü alngomólóm.”

17 LOD God pamdó we bóktanórr wagó,
 “Zitülkus ma moba kolan bóktan arrkrrua, akó
 mazan eloa ene nugupdügab, ka marü ne arüng
 bóktan mókyarró alogum,
 “ka túp errkya amórrdóla marübókamde.

Ma sab moba büb barre enan emkalolo túp
 kesu angónde moba alo kla basenóm,
 blaman ngürrzan moba nyabben tonarrdó.

18 Sab tüpa tórezipkü opopor dódórr nyónórre,
 akó ma sab apapdó akó molpokodó zid alo
 namulo.

19 Marü sab gügürüma tópkale

3:15 Okaka Amzazirrün Kla 12:17 † **3:16** Ngibürr Ibruu bóktanankwata wirri umul pama igó gyagüpi tótókdako, ini pokia inzan bóktanda wagó, “... marü moboküpdü sab metat wirri ubi asi yarile moba müör alngomólóm, a wa ma sab metat marü singüldü pam yarile. ”

alo kla basenóm,
kókó ma tüpdü alkomolo,
zitülkus ma olgab apadórrónla.
Zitülkus ma tüp burula,
da ma akó sab tüp burum baino.”

²⁰ Módóga, Adam tóba kol ngizwasilürr “Ib”,[‡]
zitülkus wa blaman arrólab aipbobat warilürr.

²¹ LOD God lar sopae mórrkenyórr
tómbapónórr Adamónkü akó oya kol, da wa ibü
we klame püti nyónürr. ²² Da LOD God tóbaka
bóktanórr wagó, “Pama errkya mizan kuri
baine; morroal a kolae ta wa umula. Wa tóba
tang koke ki adrratól nugup ngórr aginüm akó
alom, ene ngarkwat-koke arról ne nugupa gaildo.
Wa ne nóma elo-e, wa sab metat ngyabele!” ²³ Da
LOD God pam tóba kolpükü zirrapónórr Iden
Didiburrdügab, tüp kesu angónóm oya nólgab
tónggapónórr. ²⁴ Da wa ibü Iden Didiburrdügab
we kolanókyanórr. Abüsa nólgab banikda,
wa wirri arüng anerruzan kla irrbünürr akó
darrpan ur ulitpükü gazirr turrik. Ene turrika
ongang bapólórr akó balkomentóbalkomen
yarilürr ene ngarkwat-koke arról gail nugupan
kwat murrausüm.

4

Kein a Eibol

¹ Adam tóba kolpükü umtulürr, kola bikóm
we ipadórr. Da siman olom we ilngumilürr,

[‡] **3:20** Ib ngi darrü Ibrüu bóktan opor minggüpanana, oya küp
módóga: arról ó arról akyan. **3:22** Okaka Amzazirrün Kla
22:14

ngi Kein.* Wa ene ngi ekyanórr, zitülkus wa oyakwata igó bóktanórr wagó, “[LODón] tangbamtindügab ka pam olom ilngumila!”² Solkwat oya zoret we ilngumilürr, Eibolón.†

Eibol wa [gout] a [sip] ngabkan pamóm bainürr, a Kein ama wa ngaon pamóm bainürr.³ Darrpan gürr Kein ngibürr alo kla simarrurr, tóba apapdó ne kla abülürr, urdü amselóm LODón akyanom.⁴ Da Eibol tóba ngibürr ngaensingül babótórrón sipdügab olgol murr we simarrurr, urdü amselóm, akyanom. LOD Eibolón morroal tonarre esenórr, wa ne [gyaur kla] simarrurr.⁵ A wa Keinün morroal tonarre koke esenórr, wa ne gyaur kla simarrurr.

Da Keinün wirri ngürsila we simiógürr, akó oya mólmónapükü tupürr.

⁶ Da LOD Keinün we imtinürr wagó, “Ma ngürsil iadela? Akó marü mólmóna iade tupe?⁷ Ma ne dümdüm kla nóma tónggapóndóla, ma ia singül koke kwit ino barginwómpükü? Ma ne dümdüm kla koke nóma tónggapóndóla, marü kolae tonarra akyanda nurr larzan mamtaedó zangórrón. Oya ubi marü amiógüma. Da ma ene kolae tonarr [ut-ut yó].”

⁸ Kein bóktanórr tóba zoretódó Eibolka wagó, “Nau, mi kya aum kóbó aurri pórrpótyapdó.”‡ I

---

* **4:1** Kein ngi darrü Ibruru bóktan opor minggüpanana, oya küp módóga: olom asen ó alngumil. † **4:2** Eibol ngi darrü Ibruru bóktan opor minggüpanana, oya küp módóga: ngón. ‡ **4:8** Ibruru bóktane tange wialómórrón Bwób Zitül pebadó ini bóktan poko babula. Wata ngibürr Godón Bukdü asine, ngaen ne kla izazinóp Ibruru bóktandógab ama ngibürr bóktandó.

olazan namülnürri, Kein Eibolka ara seprranórr, da we emkalórr бүдүлүпүкү.

⁹ Da LOD Keinün imtinürr wagó, “Marü zoret Eibol ia nega?”

Wa bóktan yalkomólórr wagó, “Ka umul-kókla! Ka ia kólba zoret ngakan pamla?” carin.

¹⁰ LOD bóktanórr wagó, “Ma ia poko tónggapóna? Turrkrru! Marü zoretan óea taegwarrdase kürüka түпдүgab. ¹¹ Errkya ma amórrórrónla, da marü түпдү ngaon errkya kulairrüna. Tüpa tae kuri tapa alngamóle marü zoretan óe anónóm marü tanganme. ¹² Ma түп nóma zagetan ngitino, sab myamem alo klama koke dódórr bain kwarile marüнкү. A ma sab popa apól-apól ngyabenkü wamlo ini түпдү.”

¹³ Kein bóktanórr LODka wagó, “Kürü [kolaean darrem] kari kokea, kürü бүгасилүм nabea!

¹⁴ Ma turrkrru, ma kürü түпдүgabi kuri kolakókyena ini ngürr, akó ka marü obzekdógab anikürrün namulo. Ka sab popa apól-apól ngyabenkü wamlo ini түпдү. Darrü oloma, sab kürü nótó kósene, sab kürü kómkóle!”

¹⁵ LOD bóktan yalkomólórr wagó, “Marü sab koke mómkólórrre, zitülkus, sab marü бүдүлүпүкү nótó mómkóle, ka sab oya 7 münüm kolaean darrem ekyeno.” Olgabi LOD Keinün бүбдү wi ingrinürr, darrü pampükü ne nóma baseni, da oya igósidi koke emkóle.

¹⁶ Módóga, Kein LODón obzekdógabi we bu-manikürr, da Nod§ түпдү we ngyabelórr, Iden bwóbdü abüsa nólgabi banikda.

4:8 Metyu 23:35; Luk 11:51; 1 Zon 3:12

4:10 Ibruru 12:24

§ **4:16** Nod, oya күп módóga: agóltagól.

Keinün Olmalbobatal

¹⁷ Kein kolpükü umtulürr, da kola bikóm esenórr, Inokón we ilngumilürr. Olgabi Kein darrü wirri basirr ael yarilürr, da wa ene basirr tóba oloman ngi atenórr, Inok. ¹⁸ Inok olom esenórr, ngi Irrad. Irrad Meuza-elón ab yarilürr. Meuza-el Metusya-elón ab yarilürr. Metusya-el Lamekón ab yarilürr.

¹⁹ Lamek nis kol nümiógürr. Ngaen-gógópan kol ngi Ada, akó nis ngim kol ma Zila. ²⁰ Ada Zabalón ilngumilürr; ngaen-gógópan olom wató yarilürr palae müótüdü ngyabenóm akó [kau] ngabyónüm. ²¹ Oya zoret ngi Zubal yarilürr; ngaen-gógópan olom wató yarilürr ap* barnginüm akó tatarror apulüm. ²² Zila ta siman olom ilngumilürr, ngi Tubal-Kein. Wa abün-abün obzek zaget elklaza tólbael yarilürr brronze akó ayane.† Tubal-Keinün bólbót Na-ama warilürr. ²³ Lamek bóktanórr tóba kol nisdü wagó,

“Ada akó Zila, kürü kurrkrruam;

Kürü bóktan turrkrruam, e Lamekón kol nidipamli.

Ka pam бүдүлүпүкү kuri emkóla, kürü óepükü nóto kómkóle,
darrü küsil pam, kürü gaopükü nóto kuri kómkóle.

---

* **4:21** ap gitazan klama. Oya dokyanan syeako. Mórrke-mórrke módóga harp. Ma dandang ngakanke atang opor Wórr Peba 23:2. † **4:22** Ngibürr Ibrru bóktane tange wibalómórrón Bwób Zitül Pebadó inzan angrirrüna: ngaen-gógópan olom wató yarilürr abün-abün obzek zaget elklaza tólbael brronze akó ayane.

24 Darrü oloma ne бүдүлүмпүкү нóма емкóле
 Keinün, ene kolaean darrem 7 мүнүм
 ипүде;
 da olgabi, darrü oloma ne күрү
 бүдүлүмпүкү нóма кóмкóле, ene
 kolaean darrem sab 77 мүнүм ипүде!”

Set akó Inos

25 Adam akó tóba kolpүкү umtulürr, da wa
 akó darrü siman olom ilngumilürr. Wa ngi
 ngyesilürr Set,‡ inzan bóktanпүкү wagó, “God
 akó күрү darrü olom kuri kókyene, Eibolón
 pabodó, Kein noan emkalórr.” 26 Set ta olom
 esenórr, da ngi ngyesilürr Inos.§ Ene tonarrdó,
 pamkolpama ngaen-gógópan bókyenóp LODón
 ngian ngilianóm, oya [ótókde].

5

Adamkagab ama Noan Amrran, Ibü Olmalbo- batalab Zitül

1 Ini Adamón olmalbobatalab wibalómórrón
 ngiko.

God pamkolpam нóма тómbapónórr, wa ibü
 тóbanan obzeksyók ngarkwatódó тómbapónórr.

2 Wa ibü igó tónzapónórr, pam a kol, akó wa ibü
 bles ninóp, da ngi ngyesilürr “Pamakan”.*

3 Adam 130 pail нóма yarilürr, wa abóm ugón
 bainürr darrü siman olompүкү тóba dandan-
 gzan, тóba obzeksyók ngarkwatódó. Wa oya Set

‡ 4:25 Set ngi darrü Ibrü bóktan opor minggüpanana, oya күп
 módóga: kuri ekyene. § 4:26 Inos ngian күп módóga, pam ó
 pamakan. * 5:2 Pamakan, Ibrü bóktane Adam. 5:2 Bwób
 Zitül 1:27-28; Metyu 19:4; Mak 10:6

ngi ngyesilürr. ⁴ Setón amtómól kakóm, Adam akó 800 pailüm ngyabenórr, akó ngibürr simanal a ópal olmal nósenóp. ⁵ Da módóga, Adam blaman kókó 930 pailüm ngyabenórr, da wa we nurrótókórr.

⁶ Set 105 pail nóma yarilürr, wa Inosón abóm ugón bainürr. ⁷ Inosón amtómól kakóm, Set akó 807 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósenóp. ⁸ Da módóga, Set blaman kókó 912 pailüm ngyabenórr, da wa we nurrótókórr.

⁹ Inos 90 pail nóma yarilürr, wa Kenanón abóm bainürr. ¹⁰ Kenanón amtómól kakóm, Inos akó 815 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósenóp. ¹¹ Da módóga, Inos blaman kókó 905 pailüm ngyabenórr, da wa we nurrótókórr.

¹² Kenan 70 pail nóma yarilürr, wa Ma-alalelón abóm ugón bainürr. ¹³ Ma-alalelón amtómól kakóm, Kenan akó 840 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósenóp. ¹⁴ Da módóga, Kenan blaman kókó 910 pailüm ngyabenórr, da wa we nurrótókórr.

¹⁵ Ma-alalel 65 pail nóma yarilürr, wa Zarredón abóm ugón bainürr. ¹⁶ Zarredón amtómól kakóm, Ma-alalel akó 830 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósenóp. ¹⁷ Da módóga, Ma-alalel blaman kókó 895 pailüm ngyabenórr, da wa we nurrótókórr.

¹⁸ Zarred 162 pail nóma yarilürr, wa Inokón abóm ugón bainürr. ¹⁹ Inokón amtómól kakóm, Zarred akó 800 pailüm ngyabenórr akó wa

ngibürr simanal a ópal olmal we nósenóp.
²⁰ Da módóga, Zarred blaman kókó 962 pailüm
 nyabenórr, da wa we nurrótókórr.

²¹ Inok 65 pail nóma yarilürr, wa Metuselan
 abóm bainürr. ²² Metuselan amtómól kakóm,
 Inok Godón minggüpanandó nyabelórr akó
 darrü 300 pailüm akó wa ngibürr simanal a ópal
 olmal we nósenóp. ²³ Da módóga, Inok blaman
 kókó 365 pailüm nyabenórr. ²⁴ Wa Godón
 minggüpanandó nyabelórr. Olgabi, darrpan
 ngürr wa we bamrükürr, zitülkus God oya wata
 arról pam sipadórr tüpdügab.

²⁵ Metusela 187 pail nóma yarilürr, wa
 Lamekón abóm ugón bainürr. ²⁶ Lamekón
 amtómól kakóm, Metusela akó 782 pailüm
 nyabenórr akó wa ngibürr simanal akó ópal
 olmal we nósenóp. ²⁷ Da módóga, Metusela
 blaman kókó 969 pailüm nyabenórr, da wa we
 nurrótókórr.

²⁸ Lamek 182 pail nóma yarilürr, wa siman
 oloman abóm bainürr. ²⁹ Lamek tóba olom
 Noa† ngi ekyanórr, zitülkus wa oyakwata igó
 bóktanórr wagó, “Ini wa sab mibü ul tirre mibü
 ini tüpan wirri müp zagetódógabi, [LOD] ne tüp
 amórrórr metatómpükü.”‡ ³⁰ Noan amtómól
 kakóm, Lamek akó 595 pailüm nyabenórr akó

5:24 Ibrru 11:5; Zud 14 † **5:29** Noa ngi darrü Ibrru bóktan
 opor minggüpanana. Ene ngian küp módóga: Ul ain. ‡ **5:29**
 Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrüna: Tai
 tüpdügab, LOD metatómpükü ne tüp amórrórr, ini wa sab mibü
 ul tirre mibü wirri müp zagetódógab. Ini wa waenbóka apónða;
 Noa ngaen-gógópan olom nótó yarilürr [grreip] zid aritüm
 didiburrdü (9:20). Waen kuri tónggapóna grreip ngórrdügab.

wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósenóp.
³¹ Da módóga, Lamek blaman kókó 777 pailüm
 ngyabenórr, da wa we nurrótókórr.

³² Da Noa 500 pail ne tonarrdó yarilürr, wa ibü
 abóm ugón bainürr, Syem, Am, akó Zeipet.

6

Kolae Tonarra Tüp Kolae Syónürr

¹ Pamkolpama ini tüpdü abün nóma bainónóp,
 akó ópal olmal nóma balngónónóp, ² da Godón
 simanal olmala* ini pamkolpamab ópal olmal
 igó nósenóp wagó, ene morroal agurr kolako.
 Da i ngibürr bumigóp popa tibiób kolóm, i
 nibióbka ubi bainóp. ³ Olgabi [L0D] bóktanórr
 wagó, “Kürü arról akyan samua sab pamkol-
 pamdó koke burrmute wirri ngarkwat tonarróm,
 zitülkus i enan bupso búbako, sab nurrbarine.
 Sab ugórr ibü ngyaben kokrrap ngarkwat wata
 120 pail yarile.”

⁴ Ene ngürrdü, akó ngibürr tonarr kakóm,
 wirri kwitüm akó wirri arüng pam† ini tüpdü asi
 kwarilürr. Godón simanal olmala tüpan kolpükü
 nóma bazurrulürr ngaen ngyaben tonarrdó, i igó
 olmal balngónóp: arüng bügür akó umulürrün
 pam nidi koralórr.

---

* **6:2** Godón simanal olmal, ngibürr Mórrke-mórrke Godón
 Bukdü inzan angrirrüna: godab simanal olmal. Godón Bukbóka
 wirri umul pama umul-kókako wagó, ia anerru, samu, o
 pamakan kwarilürr. † **6:4** wirri kwitüm akó wirri arüng pam,
 ibü darrü ngi Ibrü bókane: Nepilim (Bótang Peba 13:31-33).
 Ene ngian kúp módóga: Balókórrón pam. **6:4** Bótang Peba
 13:33

⁵ LOD igó esenórr, paman kolae kari koke yarilürr ini tüpdü, akó oya moboküpa ne kla gyagüpi amalórr, wata kolaean yarilürr metat.

⁶ Da LOD kari gyaur koke yarilürr, zitülkus ibü wató tómbapónórr ini tüpdü. Ini pokoa oya moboküp itülürr. ⁷ Da LOD bóktanórr wagó, “Ka sab ini blaman pamkolpam, ka nibiób tómbapórró, blaman pabzuo ini tüpdügab. Pamkolpam tibióban koke: tüpdü agóltagól elklaza, ngübyón elklaza, akó kwitüm póyae. Ka gyaurla kótó tómbapórró.” ⁸ A LOD wata Noaka morroal esenórr tóba obzek kwata.

Noa

⁹ Ini Noankwata póepe. Noa tebe püóran dümdüm ngyaben pam wató yarilürr ene ngyaben tonarrdó, akó wa Godón minggüpanandó ngyabelórr. ¹⁰ Noan aüd olmal kwarilürr, ngi Syem, Am, akó Zeipet.

¹¹ Da módóga, Godón ngakande, tüp abürrünsabürrün yarilürr kolae tonarranme. Blaman pamkolpama abün-abün kolae tulmilpükü ngyabenónóp akó gazirrwóm ini tüp gwarrarrón yarilürr. ¹² God tüp esenórr, da módóga, tüp amkoman kulairrün yarilürr, zitülkus blaman pamkolpama ini tüpdü tibiób ngyaben tulmil kulainóp. ¹³ Da God Noaka we bóktanórr wagó, “Ka gyagüpitótók kuri esena blaman pamkolpam kulainüm, zitülkus gazirrwóma ini tüp kuri gwarróne ibübókamde. Turrkruru, ka sab ibü blaman pabzuo ini

tüppükü! ¹⁴ Wirri but elke yabióbkü, goperr‡ nugupdügabi. Olgabi ut bwób singgalgónke ene kugupidü, da tótórr murrnausnümke tarre,§ kugupi kwata akó kalkuma. ¹⁵ Ene but inzan tónggapónke: 150 küór kokrrap, 25 küór taptap, akó 15 küór kwit. ¹⁶ Twól tónggapónke butankü. Kari kan, 44 sentimita, amgatke twól a gri, ibü aodó. Barrbün mamtae kabedó ingrinke, akó aüd paug balmelke but kugupidü - tüpana, ao, akó kwitana. ¹⁷ Turrkrru, ka wirri naiz nae ódód kari pokola ini tüpdü blaman arról elklaza amrüküm, ne klama ngón amandako. Blaman elklaza ini tüpdü sab nurrbarine. ¹⁸ A mankü, ka sab kólba [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] ingrino. Da e sab butüdü barrbuno - mató, marü simanal olmal, marü kol, akó marü simanal olmalab kol mankü. ¹⁹ Ma sab blaman obzek lar ninis simarrulünke ama butüdü - siman a óp - mankü arról asenóm. ²⁰ Blaman obzek póyae, akó blaman obzek lar, akó blaman obzek tüpdü ngübyón elklaza, sab marüka ninis togoble arról asenóm - siman a óp. ²¹ Ma sab blaman obzek alo kla yazabo, da irrbuno butüdü. Ene alo kla sab marüpükü akó ibüpükü kwarile.”

²² Da Noa blaman elklaza tómbapónórr, God oya enezan arüng bóktan ekyanórr.

7

Naiz Nae

---

‡ **6:14** goperr Ibrru bóktan opora. Mórrke-mórrke aprrapórr módóga: cypress. § **6:14** tarr arrób-arrób pugan móegzan klama. Mórrke-mórrke módóga: tar.

¹ [LOD] bóktanórr Noaka wagó, “Butüdü ugó bangri, mató akó moba olmalkol, zitülkus ka igó kuri ngakóna, ma wata dümdüm nyaben pam mobela blaman pamkolpamdógabi ini tüpdü nidi nyabendako.

² “Mankü yazebke 7 simanal lar tibiób ópal gómdamalpükü blaman ia-ia obzek tóman-koke* lardógab butüdü arrbünüm. A blaman ia-ia obzek tómanpükü lardógab, ma mankü wata darrpan siman lar ipadke tóba óp gódampükü butüdü angrinüm. ³ Mankü ta yazebke 7 simanal póyae tibiób ópal gómdamalpükü blaman ia-ia obzek kwitüm póyaedógab, ibü zid ainüm akó kupo balngónóm ini dudu tüpdü akó. ⁴ Zitülkus módóga, 7 ngürr kakóm ka sab ngup ugón zirrsapono ini tüpdü. Sab ngupa 40 ngürrüm akó 40 irrübüm timilóle, da ka ini tüpdügabi blaman arról elklaza simrüko, ka ne kla tómbapórró.” ⁵ Da Noa blaman elklaza tómbapónórr, LOD oya arüng bóktan enezan syalórr.

⁶ Noa ugón 600 pail yarilürr, naiz naea ini tüp nóma ngaslaorr. ⁷ Noa butüdü bangrinürr ene naiz naedógab kyab kórzyónüm - wa tüób, oya simanal olmal, oya kol, akó oya olmalab kol. ⁸ Tóman-koke akó tómanpükü lar, póyae, akó tüpdü ngübyón elklaza - siman a óp - ⁹ ninis Noaka ogoblórr butüdü, God Noan arüng bóktan enezan syalórr. ¹⁰ 7 Ngürr kakóm, naiz naea tüp

---

* **7:2** tóman-koke, Mórrke-mórrke módóga: clean. Oya küp módóga, ene lar ngarkwatódó kwarilürr alóngóm akó urdü amselóm Godón akyanóm.

ugón ngaslaorr.

¹¹ Noa 600 pail nóma yarilürr, 17 ngim ngürrdü, nis ngim melpalan, blaman tüp kugupidü arób naea wirri arüngi ugón bonganórr, akó nae mamtae tapanukuóp kwitüdü. ¹² Da ngupa ugón bókyanórr wirri arüngi amil, 40 ngürr akó 40 irrübüm.

¹³ Tai ene ngürrandó, Noa, tóba simanal olmal, Syem, Am, akó Zeipet, tóba kol, akó tóba olmalab kol but kugupidü barrbünürr. ¹⁴ Inkü ene butüdü we kla kwarilürr ninis: blaman nurr lar, blaman ngabyón lar, blaman tüpdü ngübyón elk-laza, blaman póyae, tibiób obzek ngarkwatódó - akó blaman tappükü kla. ¹⁵ Ninis ogoblórr ama Noaka butüdü, blaman elklaza ne klama ngón amandako. ¹⁶ Blaman arról elklaza ne klama barrbülürr, simanal a ópal kwarilürr, God Noan arüng bóktan enezan ekyanórr. Olgabi LOD oya kakóm mamtae we murrausürr.

¹⁷ 40 Ngürrüm ene naiz naea tai byamróklórr. Naeazan byamrók yarilürr, butpükü ta kwit yólürr tüpdügab. ¹⁸ Naiz naeazan tai buku bailürr tüp kwitana, buta udarüküm ugón bainürr nae kwitüm. ¹⁹ Naiz naea amko-man wirrian nóma bainürr, blaman wirri podo nüdarükóp. ²⁰ Naea tai tungülürr kókó podo solo nganolop, 7 küór ngarkwat. ²¹ Blaman arról elklaza, ne klama agól-tagól kwarilürr tüpdü, nurrbarinürr - póyae, ngabyón lar, nurr lar, tüpdü ngübyón elklaza, akó blaman pamkol-pam. ²² Blaman arról elklaza mólóg bwóbdü, ne klama ngón tomalórr, nurrbarinürr. ²³ LOD

ini tüpdü ne arról klama ngyabenónóp blaman pabzaurr - pamkolpam, lar, ngübyón elklaza, akó kwitüm póyae. Wata Noa akó wankü but kugupidü nidi kwarilürr, idi baminürr. ²⁴ Ini tüp naiz naea wata inzan ngalaorrón yarilürr 150 ngürrüm.

8

Naiz Naea Alkomólórr

¹ Da God Noan gyagüpi amaikürr, akó blaman nurr akó ngabyón lar wankü ene butüdü. Wa wór zirrsapónórr busom ini tüpdü, da naiz naea we ukyólürr. ² Ene aumana tüp kugupidü arób nae, akó kwitüm nae mamtaepükü murrnausóp. Da wirri ngupa amil piküp bainürr kwitüdügab.

³ Da módóga, ene naiz naea zaorrón we alkomólólórr; 150 ngürra nóma blakónóp, naea ama barrkyananbóka ukyónürr. ⁴ 17 Ngim ngürrdü, 7 ngim melpaldó, but naea we am-gatórr darrü Arrarrat podo kwitüm. ⁵ Naea zaorrón inzan alkomólólórr kókó 10 ngim melpal. Ngaen-gógópan ngürrdü, ene melpaldó, ngibürr podoa panzedó ugón pulkaka tübinóp.

⁶ 40 Ngürra nóma blakónóp, Noa pokar mamtae we tapakurr, wa ne kla tónggapónórr butüdü, ⁷ da kokabzan póyae arrmulüm we elkomólórr. Ene póyaea arrmulülürr bwób-bwób, kókó ta blaman naea ukyónürr tüpdügab. ⁸ Da wa nurre póyae arrmulüm we elkomólórr ngakanóm igó wa, naea ia kuri ukine tüpdügab.

⁹ A ene nurre póyaea darrü bwób koke es-enórr aupüm, da wa Noaka we tolkomólórr butüdü, zitülkus tüp wata dudu yarilürr naea ngalaorrón. Noa tang adrratórr, da ene nurre póyae ipadórr, salkomólórr tóbaka ama butüdü.

¹⁰ Wa akó ngibürr 7 ngürr nókyenóp, da wa ene dadan nurre póyae akó ugón busom elkomólórr butüdügab. ¹¹ Ene nurre póyaea ama oyaka simaman tolkomólórr, da módóga, kúsil agirrün [olib] pórngae tóba taedó yarilürr, mólmóne arümürrün. Olgabi Noa umul bainürr wagó, naea barrkyananbóka ukyónürr tüpdügab. ¹² Wa akó 7 ngürr nókyenóp, da olgabi ene nurre póyae aüd mün elkomólórr busom. A ini tonarr, wa myamem koke tolkomólórr oyaka.

¹³ Ngaen-gógópan ngürrdü, ngaen-gógópan melpaldó, Noa 601 pail nóma yarilürr, nae ugón ukyórrün yarilürr tüpdügab. Noa ene butan ngibürr twól ngalaorrón nugup poko nanenóp azilüm, da módóga, wa esenórr wagó, tüpa mólóg baidase. ¹⁴ 27 Ngim ngürrdü, nis ngim melpaldó, tumum tüp amkoman mólóg yarilürr.

¹⁵ Da God Noaka tóbtanórr wagó, ¹⁶ “Tubrra butüdügab - matóka moba kol, akó marü simanal olmal akó ibü kol mankü. ¹⁷ Ugó yus blaman arról elklaza, mankü ne klamko - póyae, ngabyón lar, akó tüpdü ngübyón elklaza. Da i sab küppükü ki bainünüm ini tüp ayom, kókó tüpa tai ki barüm!”

¹⁸ Da Noa butüdügab burruanórr, tóba simanal olmal, oya kol, akó oya olmalab kol

wankü. ¹⁹ Blaman lar, blaman tüpdü ngübyón elklaza, akó blaman póyae - blaman agóltagól elklaza, butüdügab bauslürr. Darrpan ngarkwat obzek lara kopo-kopo bauslürr.

Noa Lar Bamngulürr Godón Akyanóm

²⁰ Olgabi Noa [alta] elórr [LODónkü]; blaman darrü-darrü obzek [tóman-koke] lardógab akó tóman-koke póyaedógab, wa ngibürr yazebórr, altadó dudu yamselórr ura adüngüm Godón akyanóm. ²¹ Da LOD morroal ilang nóma irrzümülürr, da moboküpi bóktanórr wagó, “Ka sab myamem akó ini tüp koke amórrro ini pamkolpamabme, enana ibü moboküpdü ne gyagüpitótók kolaeanako ene tonarrdógab i karianpókal koralórr. Ka sab myamem blaman arról elklaza kokean kolae ninünümo, ka enezan tónggapórró.

²² “Tüpa sab enezan ngyabele,
arít akó abül,
güb akó urur ngürr,
abüsbarr akó pail,
ngürr akó irrüb
sab kokean blakórrre.”

9

Godón [Alkamül-koke Tónggapórrón Bóktan] Noaka akó Oya Olmalbobatal

¹ God Noa akó tóba simanal olmal bles ninóp, da we bóktanórr wagó, “E küppükü bailamke akó abün olmal balngólamke, da tüpa tai ki gwarran yabübókamde! ² Blaman ini tüpdü lar,

kwitüm póyae, ngübyón elklaza, akó maludü wapi, yabü sab wirribóka gum nangónórre; ka yabü tangdó kuri irrbüna. ³ Blaman arról elklaza, ne klama agóltagóldako, sab yabü alóng kla kwarile. Ka yabü alo nugup zid enezan nülínarre, ka yabü errkya blaman kla kuri nülínünüma. ⁴ A e sab óepükü alóng kla murr alóng-gu, zitülkus arról óedóma. ⁵ Sab darrü pama ne paman arról nóma itüle, ka sab oya kolae darrem ekyeno, zitülkus paman arrólan óea bókanórr. Akó lara ne paman arról nóma itüle, ka ta sab oya kolae darrem ekyeno.

⁶ “Pam бүдүлүпүкү нótó nóma emkóle,
o ya sab darrem бүдүлүпүкү emkórre;
zitülkus God pam tónggapónórr
tóba dandang ngarkwatódó.

⁷ A yadi, e küppükü bailamke, akó abün olmal balngólamke, tüpa tai ki gwarran yabübókamde! Yabü olmalbobatala sab abün ki bainünüm ini түpdü.”

⁸ God we tóbtanórr Noaka akó oya simanal olmaldó wagó, ⁹ “Tübarrkrru, ka yabüpükü akó yabü olmalbobatalpükü errkya kólba alkamül-koke tónggapórrón bóktan angrindóla, ¹⁰ akó blaman arról elklaza, yenkü ne kla kwarilürr - blaman póyae, blaman ngabyón lar, akó nurr lar, blaman ne klama tübausürr yenkü butüdügab - blaman arról elklaza ini түpdü. ¹¹ Ka kólba alkamül-koke tónggapórrón bóktan angrindóla yabüpükü: sab myamem blaman

ne arról elklaza naiz naea kokean pabzue, akó myamem inzan naiz babul yarile tüp kulainüm.”

¹² Da God akó bóktanórr wagó, “Alkamül-koke tónggapórrón bóktan, ka ne kla angrindóla, ka küób akó yadi, mibü aodó, akó blaman arról elklaza yenkü, akó blaman pamkolpama sab solkwat nidi tóbabótóle, timam we kla yarile: ¹³ ka kólba órrólab kuri ingrina pülpüdü. Ene sab alkamül-koke tónggapórrón bóktan timam yarile, kótóka tüp, mibü aodó.

¹⁴ Ka sab pülpül poko nóma dakabasulo tüp ngalaom, da órrólaba panzedó nóma okaka tübine, ¹⁵ kürü sab ngambangóle, ka ne alkamül-koke tónggapórrón bóktan ingrirrü, kótó, yadi, akó blaman obzek arról elklaza, mibü aodó. Igó wagó, sab naea myamem wirri naizüm koke baine blaman arról elklaza kulainüm.

¹⁶ Órrólaba sab pülpüdü nóma okaka tübine, ka sab eseno, akó kürü sab ngambangóle alkamül-koke tónggapórrón bóktan, God akó blaman obzek arról elklaza ini tüpdü, ibü aodó. Ene tónggapórrón bóktan sab metatómpükü asi yarile.” ¹⁷ Da God tóbtanórr Noaka wagó, “Ene timam módóga, ka ne alkamül-koke tónggapórrón bóktan ingrina, kótóka blaman arról elklaza ini tüpdü, mibü aodó.”

Noa akó Oya Simanal Olmal

¹⁸ Noan ne simanal olmala tübausürr butüdügab, idi kwarilürr: Syem, Am, akó Zeipet. (Am wa Keinanón ab yarilürr.) ¹⁹ Ini aüd pam Noan simanal olmal kwarilürr; pamkolpama ibükagab bayolórr ini tüp ngalaom.

20 Noa didiburr ngaon pam yarilürr. Wa [grreip] zid arit ugón bókyanórr grreip didiburr tónggapónóm. 21 Wa ngibürr waen nóma enónórr, oya gorrgorra ugón simiógürr. Kakapur we umtulülürr tóba palae müót kugupidü.

22 Am, Keinanón ab, tóba ab Noan büb kakapur esenórr. Wa tóba naret nis we nüzazilürr. I pulkaka namülnürri. 23 Da Syem a Zeipet mórrkenyórr poko ipadrri, tibiób tupodó we ingirri. I kake aurrürri, aban kakapur büb ngalaom. Tibiób aban büb kakapur asen-gum, i obzek darrü pokodó nalüngerri. 24 Noan waen gorrgorra nóma amgatórr akó nóma umul bainürr wagó, oya solo kupo oloma ne poko tónggapónórr oyaka, 25 we bóktanórr wagó,

“Ka Keinan amórrdóla!
Wa sab kari-kari [leba zaget olom] yarile tóba naret nisabkü.”

26 Wa akó igó poko bóktanórr wagó, “[Lodón] yagüram, Syemón God!
Keinan sab Syemón leba zaget olom ki yarilün.

27 God sab Zeipetón bwób ki arratlón!*

Zeipet sab Syemón palae müótüdü ki nyabelón,
akó Keinan sab Zeipetón leba zaget olom ki yarilün.”

28 Naiz nae kakóm, Noa akó 350 pailüm nyabelórr. 29 Noa blaman kókó 950 pailüm nyabenórr, da wa we nurrótókórr.

---

* 9:27 Zeipet ngi darrü Ibrü bóktan opor minggüpanana, oya küp módóga: arrat.

10

Noan Olmalab Olmalbobatal (1 Krronikol 1:5-23)

¹ Ini Noan simanal olmalab ngiko, Syem, Am, akó Zeipet, akó i nibiób balngenóp naiz kakóm.

Zeipetón Olmalbobatal

² Zeipetón simanal olmalab ngi idipako:
Gomerr, Magog, Madae, Zaban, Tubal, Mesek, akó Taerras, tibiób olmalbobatalpükü.

³ Gomerrón olmalbobatalab zitül we kla kwarilürr:
Askenaz, Rripat, akó Togarrma, tibiób pamkolpampükü.

⁴ Zabanón olmalbobatalab zitül we kla kwarilürr:

Ilaesya pamkolpam, Tarrsyis pamkolpam,*
Kit pamkolpam,† akó Rrodes pamkolpam.‡

⁵ Da olgab bürrgrrütóp, ngilsbürra malu kabadó akó gibürra kaodó we barselórr.
Zeipetón olmalbobatal we kla kwarilürr.§
I blamana zitül-zitül we ngyabenónóp tibióban tüpdü, akó ibü ta tibióban bóktan asi kwarilürr.

Amón Olmalbobatal

⁶ Amón simanal olmalab ngi idipako:

---

* **10:4** Tarrsyis pamkolpama Spein kantrridü ngyabenónóp. Spein Yurrop kugupidüma. † **10:4** Kit pamkolpama Saeprrus kaodó ngyabenónóp, Grris kantrridü. ‡ **10:4** Rrodes pamkolpama Rrodes kaodó ngyabenónóp, Grris kantrridü. § **10:5** Ngibürr Ibrru bóktane tange wibalómórrón Bwób Zitül pebadó ini bóktan opor wialómórrón babulako: Zeipetón olmalbobatal we kla kwarilürr.

Kus, Mizrra-im,* Put,† akó Keinan, tibiób olmalbobatalpükü.

⁷ Kusün olmalbobatalab zitül we kla kwarilürr: Syeba, Abila, Sabta, Rra-ama, akó Sabteka, tibiób pamkolpampükü.

Rra-aman olmalbobatalab zitül we kla kwarilürr:

Syeba akó Dedan pamkolpam.

⁸ Kus Nimrrodón ab yarilürr. Nimrrod tüób ini tüpan ngaen-gógópan wirri arüng gazirr pam yarilürr. ⁹ Wa ta wirri arrak pam yarilürr [LODón] obzek kwata,‡ da i igósidi bóktan kwarilürr pambóka wagó: “Wa Nimrrodzan arrak pama LODón obzek kwata.” ¹⁰ Oya kingan balngomól bwóban ngaen-gógópan wirri basirr ngi módó kwarilürr: Babel, Errek, Akad, akó Kalne,§ Babilonia* kantrridü. ¹¹ Olgab wa we wamórr ama Asirria kantrridü, ó wa ngibürr wirri basirr balmelórr: Ninebe, Rreobot-Irr, Keila, ¹² akó Rresen wirri basirr, Ninebe akó Keila, ibü aodóma.

---

* **10:6** Mizrra-im pamkolpama Izipt kantrridü nyabenónóp.

† **10:6** Put pamkolpama Libia tüpdü nyabenónóp. ‡ **10:9**

LODón obzek kwata: Mi tai umul-kókakla oya kúp laróga. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama bóktandako oya kúp inzana wagó, Nimrrod kari arrak pam koke yarilürr. Ngibürra ma bóktandako wagó, Nimrrod wirri arrak pam yarilürr LODón tangbantindügab. A ngibürra ma bóktandako wagó, Nimrrod Lodka bóka bamgün yarilürr. § **10:10** Kalne: Ngibürr Ibruu bóktane tange wibalómórrón pebadó Kalne babula: oya pabodó blaman aüd angrirrüna; blaman ene aüd wirri basirr Babilonia kantrridü kwarilürr.

* **10:10** Babilonia, darrü ngi módóga Ibruu bóktane: Syinarr.

13 Mizrra-imün olmalbobatalab zitül we kla kwarilürr:
Lud, Anam, Le-ab, Naptu, 14 Patrrus, Kaslu (Pilstia pamkolpama noakagabi togórr†), akó Kaptorr, tibiób pamkolpampükü.

15 Keinanón nis siman olom nis ilngumilürr:
Sidon, oya ngaen olom, akó Et. 16 Wa ta akó ibü abbobat yarilürr: Zebus, Amorr, Girrgas, 17 Ib, Arrk, Sin, 18 Arrbad, Zemarr, akó Amat, tibiób pamkolpampükü.

Ene kakóm, Keinanón pamkolpama zitül-zitül we barsenórr, 19 da ibü tüpa wirri bailürr, tai Saedon wirri basirrdügab, ama Gerrarr wirri basirrdübóna, tai kókó Gaza wirri basirramrran, ó akó ama Sodom, Gomorra, Adma, akó Zebo wirri basirrdübóna, pamkolpama ne nyabenónóp, tai kókó Lasa amrran.

20 Amón olmalbobatal we kla kwarilürr. I blamana zitül-zitül we nyabenónóp tibióban tüpdü, akó ibü ta tibióban bóktan asi kwarilürr.

Syemón Olmalbobatal

21 Syem, Zeipetón naret, wa blaman Ibruru pamkolpamab‡ abbobat yarilürr.

22 Syemón simanal olmalab ngi idipako:
Ilam, Asyurr, Arrpaksad, Lud, akó Arram, tibiób olmalbobatalpükü.

23 Arramón olmalbobatalab zitül we kla kwarilürr:

---

† 10:14 Pilstia pamkolpama Krrit kaodó nyabenónóp.

‡ 10:21 Ibruru ngi Eberr ngidügab tamórr. Ibruru pamkolpam Eberrón olmalbobatal kwarilürr (10:24-25).

Uz, Ul, Geterr, akó Mesek, § tibiób pamkolpampükü.

²⁴ Arrpaksad Syelan ab yarilürr, akó Syela ma Eberrón ab yarilürr.

²⁵ Eberrón nis olom nisa tomtómórri: darrüpan ngi Peleg* yarilürr, zitülkus oya ngyaben tonarrdó tüpan pamkolpama ugón syórr bangónórr. Oya zoretan ngi ma Zoktan yarilürr.

²⁶ Zoktanón olmalbobatalab zitül we kla kwarilürr: Almodad, Syelep, Azarmabet, Zerra, ²⁷ Adorram, Uzal, Dikla, ²⁸ Obal, Abima-el, Syeba, ²⁹ Opirr, Abila, akó Yobab, tibiób pamkolpampükü. Ini blaman Zoktanón olmalbobatal kwarilürr.

³⁰ I ne tüpdü ngyabenónóp, tai igó wamlórr Mesya bwóbdügab ama Separr bwóbdübóna, podopükü bwóbdü, abüsa nólgabi banikda.

³¹ Syemón olmalbobatal we kla kwarilürr. I blamana zitül-zitül we ngyabenónóp tibióban tüpdü, akó ibü ta tibióban bóktan asi kwarilürr.

³² Ini blaman Noan olmalbobatal we kla kwarilürr; tibiób abankwata akó guankwata ini pebadó wialómórrónako. Naiz nae kakóm, blaman ini tüpdü pamkolpama ibükagab barselórr.

11

Babilon Tawa

¹ Ngaen, blaman ini tüpdü pamkolpamab darrpan wirri bóktan yarilürr; blamana dadan

---

§ **10:23** Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrüna: Mas. * **10:25** Peleg ngian küp módóga: syórr bangón.

bóktan opore ikik kwarilürr. ² Pamkolpama enezan ngyabenkü ogoblórr olgabi, abüsa nólgabi banikda, da i Babilonia* kantrridü buruburu taptap tüp esenóp. Metat we bainóp. ³ Da i tibióbka bóktan kwarilürr wagó, “Yao, mi errkya taptap marit poko tómbapóndakla, da mi zürüküm kubó tai bamngurre urdü!” Da ingülküpan pabodó ibü marit poko asi kwarilürr gri aelóm, akó motan† pabodó ama tarr, marit poko karrkukus arümüm. ⁴ Da i bóktónóp wagó, “Mi errkya wirri basirr aeldakla tawapükü, kókó tawa soloa tai pülpül emrróne. Ene ngarkwatódó, mi sab mibiób ngi wirri nirre, ó ene igósüm mi sab koke barngeno bwób-bwób ini tüpdü.”

⁵ [LOD] ene wirri basirr ngakanóm we tübinürr akó tawa, pamkolpama ne kla nelnóp. ⁶ Da LOD moboküpi we bóktanórr wagó, “I errkya darrrpan pamkolpamako akó ibü darrrpan bóktana. Ini wa zitüla, i sab ne kla tómbapónórre. Darrü kla sab ibüka müp koke yarile, i ne kla gyagüpi aman korale. ⁷ Yao, mi módó ogoba ola ibü bóktan yarrisarri angónóm, igósüm i sab tibiób koke barrkrrule darrem-darrem.” ⁸ Da módóga, LOD ibü we arngenórr bwób-bwób ini dudu tüpdü, akó i we piküp bainóp ene tawapükü wirri basirr aelóm. ⁹ We ngarkwatódó, ene wirri basirr ngi ngyesilóp Babel,‡ zitülkus LOD blaman

* **11:2** Babilonia kantrri, oya darrü ngi módóga Ibrü bóktane: Syaenarr. † **11:3** mota marit poko arüm klama. Mórrke-mórrke módóga: mortar. ‡ **11:9** Babel ngi darrü Ibrü bóktan opor minggüpanana. Oya küp módóga: yarrisarri angón.

pamkolpamab bóktan yarrisarri yangónórr. Da olgabi God ibü bwób-bwób we arngenórr ini dudu tüpdü.

*Noan Ngaen Olom Syem, Oya Olmalbobatal
(1 Krronikol 1:24-27)*

¹⁰ Ini Syemón olmalbobatalab ngiko.

Nis pail naiz kakóm, Syem 100 pail nóma yarilürr, wa Arrpaksadón abóm bainürr.

¹¹ Arrpaksad nóma tómtómólórr, Syem akó 500 pailüm ngyabelórr akó ngibürr simanal akó ópal olmal we nósenóp.

¹² Arrpaksad 35 pail nóma yarilürr, wa Syilan abóm bainürr. ¹³ Syilan amtómól kakóm, Arrpaksad akó 403 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósenóp.

¹⁴ Syila 30 pail nóma yarilürr, wa Eberrón abóm bainürr. ¹⁵ Eberrón amtómól kakóm, Syila akó 403 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósenóp.

¹⁶ Eberr 34 pail nóma yarilürr, wa Pelegón abóm bainürr. ¹⁷ Pelegón amtómól kakóm, Eberr akó 430 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósenóp.

¹⁸ Peleg 30 pail nóma yarilürr, wa Rreun abóm bainürr. ¹⁹ Rreun amtómól kakóm, Peleg akó 209 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósenóp.

²⁰ Rreu 32 pail nóma yarilürr, wa Serrugün abóm bainürr. ²¹ Serrugün amtómól kakóm, Rreu akó 207 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósenóp.

²² Serrug 30 pail nóma yarilürr, wa Na-orrón abóm bainürr. ²³ Na-orrón amtómól kakóm, Serrug akó 200 pailüm nyabenoórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósenóp.

²⁴ Na-orr 29 pail nóma yarilürr, wa Terran abóm bainürr. ²⁵ Terran amtómól kakóm, Na-orr akó 119 pailüm nyabenoórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósenóp.

²⁶ Terra 70 pail nóma yarilürr, wa ibü abóm ugón bainürr, Eibrram, Na-orr, akó Arran.

Terran Olmalbobatal

²⁷ Ini Terran olmalbobatalab ngiko.

Terra ibü abóm bainürr, Eibrram, Na-orr, akó Arran. Arran Lotón abóm bainürr. ²⁸ Oya ab Terra arról nóma yarilürr, Arran ugón nurrótókórr tóba amtómól bwóbdü, ngi Urr, Babilonia pamkolpamab§ kantrridü. ²⁹ Eibrram a Na-orr kol bumiógrri. Eibrramón kol ngi Serrae warilürr, Na-orr wa Milkan zumiógürr, Arranón óp olom. Oya darrü óp olom asi warilürr, ngi Iska. ³⁰ Serrae olmal balngón-koke kol warilürr.

³¹ Terra tóba olom Eibrramón ipadórr, akó tóba bobat Lot, Arranón siman olom nótó yarilürr, akó tóba kolalkot Serrae, Eibrramón kol. I Urr basirr we amgütóp, Babilonia kantrri kugupidü, da i wa Keinan tüpdü ogoblórrma, a i Arran wirri basirrdü nóma babzilürr, da i ma metat nyabenoóm we bainóp. ³² Terra 205 pailüm nyabenoórr, da we nurrótókórr Arran wirri basirrdü.

---

§ 11:28 Babilonia pamkolpamab darrü ngi módóga: Kaldia pamkolpam.

12

God Eibrramón Ngyaunürr Keinan Tótókóm

¹ Darrpan ngürr [LOD] Eibrramka bóktanórr wagó, “Ma moba bwób, moba pamkolpam, akó moba aban zitül pamkolpam metatómpükü ugó nümгүйүнүм. Ugó wam, ka marü sab ne bwób mómtýeno.

² “Marü ka sab abün olmalbobatal müfino. I tibióban wirri kantrridü ngyaben kwarile.

Ka marü bles mino;

Ka sab marü wirri ngi mókyeno,

ma sab bles-ain ngyaben sidüdo bwób-bwób pamkolpamdó.

³ Ka sab ibü bles ninünümo, marü nidi bles mirre,

akó ka sab ibü nó mórrnónómo, marü nidi mó mórrórrre.

Marükama, ka sab blaman ini tüpdü pamkolpam bles ninünümo.”

⁴ Da Eibrram we bupadórr tóba Arran basir-rdügab, oya LOD enezan yalórr. Lot wankü wamórr. Eibrram ugón 75 pail yarilürr, wa Arran nóma amgatórr. ⁵ Eibrram tóba Serrae kolpükü we bupadórr Keinan tótókóm, tóba zoretan olom Lot, tibiób blaman elklaza, i ne kla kwób isunóp, akó ne [leba zaget] pamkolpam, i nibiób bumigóp Arranom. I Keinan nóma babzilürr, ⁶ ene bwóbdüma ogoblórr, kókó da i babzilürr Syekem wirri basirr minggüpanan, wirri nugup ne yarilürr Morre* bwób pokodó.

12:3 Bwób Zitül 28:14; 22:18; Galatia 3:8   **12:3** Bwób Zitül 27:29   * **12:6** Morre ngian küp módóga Ibrru bóktane: umulbain pam. Ene nugup aprrapórr gyabi nugup yarilürr.

Ene tonarr ugón Keinan bwób pamkolpama ola ngyaben kwarilürr. ⁷ LOD Eibrramka ola okaka tübyónürr wagó, “Marü olmalbobatal ka sab ini Keinan tüp nókyenónómo.” Eibrram [alta] igósidi we elórr LODónkü,† oyaka nótó okaka tübyónürr. ⁸ Wa Syekemgab we wamlórr ama darrü podopükü bwóbdü, wirri basirr Betel minggüpanan, abüsa nólgabi banikda. Wa tóba palae müót‡ we aodó balmelórr, Betel wirri basirr, abüsa nebóna bótaoda, akó Ae wirri basirr, webónada abüsa nólgabi banikda. Wa akó LODón alta ola elórr, da wa LODón ngian we ngilialórr oya [ótókóm]. ⁹ Eibrram akó olgab we bupadórr, da ngyabenkü igó wamlórr bwób-bwób, kókó Negeb [ngüin-koke bwóbdübóna], malubarrdóbóna.§

Eibrram a Serrae Iziptüm Namülnürri

¹⁰ Ene tonarr, Keinan tüpdü ku yarilürr, da Eibrram karianbóka ngyabenóm wamórr Izipt* kantrridü, zitülkus kari kolae ku koke yarilürr. ¹¹ Eibrram tóba kolpampükü Izipt abzil minggüpanan nóma yarilürr, da wa tóba Serrae koldó bóktanórr wagó, “Serrae, ma ngaka! Ka umulóla, ma morroal agurr kolóla. ¹² Marü

---

† **12:7** Zu pamkolpama ngaen ngabyón lar okrralórr, da murr alta kwitüm bamngulnónóp Godón akyanóm, oya bagürwóman ngitanóm akó [ótókóm]. Alta ingülküp pokoe balmelnóp.

12:7 Apostolab Tórrmen 7:5; Galatia 3:16 ‡ **12:8** Ene palae müót wirri güm mórrkenyórrri ngalaorrón yarilürr. § **12:9** Malubarr, Mórrke-mórrke módóga: South. Isrrael pamkolpam, ibü malu bolmüótüdübóna yarilürr. * **12:10** Izipt darrü wirri kantrri yarilürr, Keinan bao kwatabóna.

Izipt kolpama kubó nóma móserre, i sab igó bóktórre wagó, ‘Ini oya kolo’, da igósidi sab kürü бүдүлүмүкү кómkólórre. A marü arról wa zid irre. ¹³ A ma sab igó bóktanke magó, ma kürü bólbótóla. Ene igósüm, i sab kürü morroal ngakan korale marübókamde, akó ene igósüm, ma sab kürü arról zid ino.” ¹⁴ Eibrram tóba pamkolpampükü Izipt nóma abzilürr, da Izipt kolpama nóma osenóp oya kol, wa wirri agurr kol warilürr. ¹⁵ Ngibürr parraoan† ngi pama oya nóma osenóp, parrao azazilüm we ogobórr, da oya we ududóp parraoan wirri müótüdü oya kolóm. ¹⁶ Da parraoa Eibrramón morroal ngakan yarilürr Serraen zitülkusdü. Da wa oya we kla iliónürr: [sip], simanal [kau] akó ópal kau, siman [donki], ópal a simanal leba zaget kolpam, óp donki, akó [kamel].

¹⁷ A Eibrramón kolanbókamde LOD wirri kolaean azid zirrsapónórr parrao, oya olmalkoldó, akó müótüdü nidi zaget kwarilürr. ¹⁸ Da parraoa bóktan zirrapónórr Eibrramón ódódóm oyaka. Oya nóma sidüdóp, da bóktanórr wagó, “Ma ia laró tónggapórró kürüka? Ma kürü koke iade küzazilürrü igó, Serrae marü kolo? ¹⁹ Ma iade bóktarró igó, ini marü bólbóto? Ka ma oya igósidi upadórró kólba kolóm. Marü kol wóni! Upa da ugó aurrám!” ²⁰ Parraoa tóba zaget pam arüng bóktan nókyenóp Eibrramónkwata, da i oya we zirrapónóp tótókóm wa nólgab tamórr, tóba kolpükü, akó oya blaman ne elklaza

---

12:13 Bwób Zitül 20:2; 26:7 † **12:15** Izipt pamkolpama tibiób king parraobóka ngilianónóp. Tóbanan ngi koke yarilürr.

koralórr.

13

Eibrram akó Lot Bürrgrratürri

¹ Da Eibrram Izipt we amgatórr, tóba kolpükü, akó oya blaman ne elklaza koralórr, da we wamlórr ama Negeb [ngüin-koke bwóbdü]. Lot, Eibrramón zoretan olom, ta wankü wamlórr.

² Eibrram wirri mórrel pam yarilürr, zitülkus oya ngabyón lar akó [silba] akó [gold] abün kwarilürr. ³ Negeb gab wa ngyabenkü wamlórr kókó Betel amrran, wa ngaen-gógópan tóba palae müöt ne elórr ⁴ akó wa [LODón] [alta] ne elórr. Ene bwób poko Betel akó Ae ibü aodó yarilürr. Wa ola LODón ngian we ngilialórr oya [ótókóm].

⁵ Lot Eibrramdi ngyabenkü aurnürri, da oya ta [sip] a [gout] yabül, [kau] yabül, akó pamkolpam asi koralórr. ⁶ I enezan ngyabenórri darrpan pokodó, ene tüpdü alo kla akó nae gaodó koke koralórr ibü blamanab ngyabenóm, zitülkus ibü ngabyón lar abün koralórr. ⁷ Da ene pokodó, Eibrramón ngabyón lar ngabkan pam akó Lotón ngabyón lar ngabkan pam, ibü aodó ongyaltongyala tómbapónórr. Ene tonarrdó, Keinan pamkolpam akó Perris pamkolpam, i ta ugón ene tüpdü ngyaben koralórr.

⁸ Eibrram bóktanórr Lotka wagó, “Gyaurka, myamem ongyaltongyal babul ki yarilün ma na ka, mibü aodó, akó mibü ngabyón lar ngabkan pampükü, zitülkus mi ab-olomiamli. ⁹ Ngaka,

marü obzek kwata blaman tüp, apad klama! Da morroal igósa, ma kürükagab mobe-mobe ugó bumanik. Ma ne banól kwata nóma wamo, ka ma tutul kwata wamo; a ma ne tutul kwata nóma wamo, ka banól kwata wamo.”

¹⁰ Lot Zodan buruburudübóna yazilürr. Nae ola gaodó yarilürr. Ene tüp inzan yarilürr wamaka LODón Didiburr* akó wamaka Izipt tüp, tai kókó Zoarr basirr amrran. (LOD Sodom akó Gomorra wirri basirr nis solkwat kolae nyónürr.)

¹¹ Lot ubi bainürr blaman Zodan buruburu tüp apadóm, da wa we bupadórr solomamtaedóbóna tótókóm, tóba blaman elklazapükü. Da ene Eibrram akó Lot inzan bürrgrratürr.

¹² Eibrram Keinanóm ola ngyabelórr, a Lot ngibürr wirri basirr aodó ngyaben yarilürr Zodan buruburudü, da wa tóba palae müót Sodom wirri basirr minggüpanandó balmelórr.

¹³ Sodom pamkolpam kari kolae koke koralórr; amkoman kolae an tonarr tómbapónónóp LODka.

Eibrram Ibrron Wirri Basirrdübóna Anenórr

¹⁴ Lot nóma wamórr Eibrramkagab, da LOD bóktanórr Eibrramka wagó, “Ma tai ugó yazilülün blaman tokom órdóbóna ma nólgab zamngóldóla. ¹⁵ Ma blaman ne tüp ngakandóla, ka sab marü mókyeno akó marü olmalbobatal, metatómpükü. ¹⁶ Ka marü olmalbobatal sab abün ninünümo, wamaka tüp buruako. Darrü oloman sab gaodó nóma ki yaril tüp buru atangóm, da oya sab igósidi gaodó yarile

---

* **13:10** LODón Didiburr: God ngaen ene didiburr Idenóm irtümülürr (2:8-3:24). **13:10** Bwób Zitül 19:24-25 **13:15** Bwób Zitül 28:13; Apostolab Tórrmen 7:5

marü olmalbobatal atangóm. ¹⁷ Bupa! Ugó wamlón kokrrap kwata akó taptap kwata, blaman kubdüma ini bwóbdü, zitülkus ka marü akyandóla.” ¹⁸ Eibrram tóba palae müót nannenóp, ngyabenóm we wamórr Mamrren† wirri nugup paldó, Ibrron wirri basirr minggüpanan. Da wa Łodka alta ola elórr.

14

Eibrram Lotón Zid Yónürr

¹ Ene tonarr, Amrrapel, Babilonia* bwóban king, Arriok, Elasarr bwóban king, Kedorraomerr, Ilam bwóban king, akó Taedal, Goyim bwóban king, ² bóktan we tómbapónóp gazirrum ini 5 kingpükü: Berra, Sodom wirri basirran king, Birrsya, Gomorra wirri basirran king, Syinab, Adma wirri basirran king, Syemeberr, Zeboyim wirri basirran king, akó Bila wirri basirran king (ene basirran darrü ngi Zoarr yarilürr).

³ Blaman ini 5 kinga gazirrum we dabinóp Sidim buruburudü. (Kapórr Malu errkya nege.)

⁴ Ngaen-gógópan, 12 pailüm, blaman ini 5 wirri basirr kinga tibiób pamkolpampükü, Ilam king Kedorraomerrankü zaget koralórr. ¹³ Ngim paildü i gazirrum we bainóp wankü oya alakónóm ibü myamem balngomólgum.

⁵ ¹⁴ Ngim paildü, Kedorraomerr we wamórr gazirrum tóba aüd gómdamal king tibiób gazirr

---

† **13:18** Ene basirr Mamrre ngi ngyesilóp. Mamrre Amorr pam yarilürr, Eibrramón gazirr gódam. **13:18** Bwób Zitül 35:29

* **14:1** Babilonia, oya darrü ngi módóga: Syinarr.

pampükü. Da ini basirr pamkolpam memokan [ut-ut ninóp]: Rrepa pamkolpam Asterrot Kar-naem wirri basirrdü, Zuz pamkolpam Am wirri basirrdü, Em pamkolpam Kirriataem buruburudü, ⁶ akó Orri pamkolpam Idom podopükü bwóbdü, tai kókó El Parran basirr, [ngüin-koke bwób] minggüpanan. ⁷ Da olgab tübyalüngóp, ama akó Kades wirri basirrdü ogobórr (ene tonarr, ene wirri basirr ngi ugón Enmispat yarilürr). Akó i blaman Amalek pamkolpamab tüp yazebóp. Amorr pamkolpam, i ta inzan nangónóp, nidi ngyaben kwarilürr Azazon Tamarr wirri basirrdü.

⁸ Da ene tonarr, Sodom, Gomorra, Adma, Zeboyim, akó Bila wirri basirr kinga bazebórr, da blamana we ogobórr Sidim buruburudü. I ola bazelórr, tibiób gazirr pampükü, da i gazirrum we bazebóp, da zangórrón we bórranglórr tibiób gazirr klampükü. ⁹ Ilam king Kedor-rlaomerr akó oya aüd gómdamal, Babilonia, Elasarr akó Goyim king nidi kwarilürr, i ene 5 kingpükü gazirr we bókyenóp. Ene gazirr inzan yarilürr: tokom kinga 5 kingpükü bókrallórr tibiób gazirr pampükü. ¹⁰ Sidim buruburudü ugón abün tarr† kugupi asi koralórr. Sodom akó Gomorra king nisa tibiób gazirr pampükü nóma busonónóp, da ngibürra бүдүлүмүкү balóklórr tarr kugupidü. Koke nidi balókorrr, i we busuóp ama pokopükü bwóbdü. ¹¹ Ene tokom kinga ene ia-ia elklaza koralórr blaman

† **14:10** Tarr arrób-arrób pugan móegzan klama. Ene tarr kugupi, paman tómbapórrón kla koke kwarilürr. Ngaen tibi tóbabótórr.

yazebóp Sodom akó Gomorragab, akó ibü alo kla, da i we ogobórr. ¹² I Eibrramón zoretan olom Lot akó oya blaman elklaza ta imarruóp, zitülkus wa ugón Sodom wirri basirrdü nyaben yarilürr.

¹³ Darrpan pama, nótó busorr gazirr pokodógab, pupainürr Ibrru pam Eibrramka laróga tómbapónórr. Ene tonarr, Eibrram wata ugón ola nyabelórr, Mamrren[‡] wirri nugup paldó. Mamrre tóba nis zonaret nispükü, ngi Eskol akó Anerr, Amorr pam, Eibrramón gazirr gómdamal kwarilürr. ¹⁴ Eibrram nóma arrkrrurr ini poko wa, gazirr pama Lotón ipüdóp tibióbkü, da wa 318 gazirr umulbairrün pam ngibaunürr nidi tóbabótórr oya müót basirrdü. Da i ene tokom king tibiób gazirr pampükü tai zutalórr kókó Dan wirri basirrdü. ¹⁵ Eibrram tóba gazirr pam irrüb we arrgrratórr kopokopodó, wa tümünzan yarilürr. Da Eibrram tóba gazirr pampükü ene tokom kingdü yaninürr, da ibü tai kolazutalórr kókó Oba, Damaskus wirri basirr dakla kabe, dorrmetódóbóna. ¹⁶ Eibrram blaman elklaza, Lot, oya zoretan siman olom, tóba elklazapükü, blaman kol akó pamkolpam we zid ninóp, Kedorrlaomerr ne kla yazebórr, da we sakonórr ama tóba nyaben bwóbdü.

Melkizedek Eibrramón Bles Yónürr

¹⁷ Eibrram nóma tolkomólórr ene gazirr pokodógab, Kedorrlaomerr akó oya kamdal king memokan ut-ut ne ninóp, da Sodom kinga wamórr oya asenóm Sabe buruburudü. (Ene

---

[‡] **14:13** Ma müsirrga ain bóktan 13:18 ngakanke.

bwóban darrü ngi módóga: “Kingan Buru-buru”).¹⁸ Da darrü kinga ugón wamórr Eibramón asenóm. Oya ngi Melkizedek yarilürr, Salem§ wirri basirran king. Wa tüób brred akó waen imarrurr.* Wa dakla Wirri Kwitüm Godón [prrist] yarilürr.¹⁹ Wa Eibramón bles yónürr igó bóktane wagó,

“Eibramón bles ki yó Wirri Kwitüm Goda,
tüp a pülpül nóto tónzapónórr.

²⁰ Akó mi blamana yagürnórre Wirri Kwitüm God,
marü tangdó nóto irrbüne, mankü nidi gazirr kwarilürr.”

Da Eibram blaman elklazadógab [wantent] Melkizedekón ekyanórr, wa ne elklaza yazebórr ene tokom kingdügab.

²¹ Sodom kinga Eibramka bóktanórr wagó, “Ma kürü pamkolpaman külió, a elklaza ma mobankü yazeb.”

²² Eibram bóktan yalkomólórr oyaka wagó, “Ka kólba tang kwit aindóla [Lodka], Wirri Kwitüm God, tüp a pülpül nóto tónzapónórr, akó ka ini [arüng alkamül-koke bóktan] bóktandóla Godón obzek kwata: ²³ Ka darrü kla kokean emono marü ne klamko, ia mórrkenyórr bargüp sye o ia wapór kla amrók sye, zitülkus ma sab myamem igó bóktan-gum wagó, ‘Ka Eibramón morroal mórrrel yórrü.’ ²⁴ Ka darrü kla koke ipudo kólbankü, a wata gazirr pama

---

§ **14:18** Salem ngi aprrapórr Zerusalembóka apónða. * **14:18** Melkizedek brred akó waen imarrurr Eibramón alom tóba gazirr pampükü. **14:20** Ibrru 7:1-10

ne kla elorre. A kürü aüd gómdamal, Anerr, Eskol, akó Mamrre, kankü nidi ogobórr, i tibiób morroal wata ipüdórrre ene elklazadógab.”

15

*Godón [Alkamül-koke Tónggapórrón
Bóktan] Eibrramka*

¹ Ene klama tómbapón kakóm, [LODón] bóktana tamórr Eibrramka nuszan wagó,

“Ma gumgu, Eibrram;

Ka marü adlang klamla.

Marü darrem sab kari koke yarile!”*

² A Eibrram bóktanórr wagó, “LOD Godóe! Ma sab kürü laró kókyeno, zitülkus ka olom-koke nygabendóla? Eliezerr, kürü Damaskus [leba zaget olom], kürü elklaza sab wató yazebe kürü бүдүл kakóm. ³ Ma kürü darrü olom koke kókyarró, da kürü darrü müótan leba zaget olom, kürü pabo igósidi sab wató ipüde.”

⁴ Da módóga, LODón bóktana akó tamórr oyaka wagó, “Ene pama sab marü pabo kokean ipüde. Marü mobanan büba ne siman olom esene, marü blaman elklaza sab wató yazebe!”

⁵ Wa Eibrramón pul basirrdü idódürr, da bóktanórr wagó, “Pülpüdü yazil! Ma wimurr kóbó etang, ma ne gaodó nómadóla atangóm!” Da wa oyaka akó bóktanórr wagó, “Marü olmal-bobatal sab inzan korale.”

---

* **15:1** Ini bóktan oporan darrü küp asine Ibrüu bóktane: “Ka marü wirri darrem klamla!” **15:5** Rrom 4:18; Ibrüu 11:12

⁶ Eibrram LODón amkoman yangunürr, da ini zitülkUSDü, LOD oya ipadórr [dümdüm tonarr] pamzan.

⁷ Ene kakóm, LOD akó bóktanórr darrü poko wagó, “Ka LOD, marü nóto küdódürrü Urr wirri basirrdü, Babilonia pamkolpamdógab, marü moba ini tüp akyanóm.”

⁸ Eibrram akó bóktanórr wagó, “LOD Godóe, ka umul ia namulo igó, ka sab ini tüp ipudo?”

⁹ Da LOD oyaka bóktan yalkomólórr wagó, “Darrpan [kau], darrpan óp [gout], akó darrpan siman [sip] azebóm wam. I blaman aüd pail ngarkwat korale. Akó ibüka amngyelóm darrpan nurre akó darrpan kubukubu póyae kupo. Da kürüka simarruke.”

¹⁰ Eibrram blaman ene kla simarrurr LODka, da Eibrram ekrranórr, da aodó ór nangónóp, nürrgrütóp, solkwat wa tutul ór darrpan pokodó irrbünürr, akó wa banól ór darrpan pokodó we irrbünürr dümdüm. Ene óra tibiób obzek balóng koralórr. A póyae nis koke ór nangónórr; ibü dudu nüngrinürr.† ¹¹ Da бүдүл murr alóng póyaea ene ór angórrón murrdü tóbalóklórr alóngóm. Da Eibrram bag yarilürr.

¹² Abüsazan bótaolórr, Eibrramón бүдүл uta simiógürr. Da módóga, wazan бүдүл ut yarilürr, güm tümüna ugón ngaslaorr, akó wirri guma oya ipadórr. ¹³ LOD oyaka bóktanórr wagó,

---

15:6 Rrom 4:3; Galatia 3:6; Zeims 2:23 † **15:10** Ini klaman küp módóga: pam nisa tónggapórrón bóktan nóma angrindamli, i karrkukus emoni ene bóktan. Koke ne nóma, i sab inzan namüli, wamaka ene ór angórrón murr poko.

“Ma wata umul namulo wagó, marü olmalbobatal sab mogob korale ngibürr pamkolpamab bwóbdü. I sab ene pamkolpamabkü leba zaget tómbapónórre, akó ibü kle-kle ngabkan kwarile, 400 pailüm. ¹⁴ I ne bwób kolpamabkü zaget kwarile, ka sab ibü [kolaean darrem] nülínünümo. Ene kakóm, i ma sab ugón wirri mórrelpükü pamkolpama tübause olgabi. ¹⁵ A mató, ma sab pauidi wamo, marü abalbobatal nólamasko. Ma sab morroal barnginwóm myanga wamo gapókdó. ¹⁶ Marü bobatalab bobatala sab nóma tóbabótóle,‡ Amorr pamkolpamab kolae tonarra tai wirri ugón baine, da marü olmalbobatala sab ugón tóbakone ini bwóbdü.”

¹⁷ Abüsa nóma bótaorr akó tümün nóma yarilürr, da módóga, nokaman kübül kak akó warri zyóna ugón okaka tübyórri, da ene syórr angórrón murr aodóma aurrüri. §

¹⁸ Ene ngürr, LOD ene inzan alkamül-koke tónggapórrón bóktan tónggapónórr Eibrramka, da wa bóktanórr wagó, “Marü olmalbobatal ka sab ini pamkolpamab tüp nókyenónómo, tai wirri tobarrdógab Izipt kantrridü,* kókó Yuppreitis wirri tobarrdó:† ¹⁹ Keni, Kenas, akó

15:13 Bazeb Tonarr 1:1-14; 12:40; Apostolab Tórrmen 7:6

15:14 Bazeb Tonarr 12:40-41; Apostolab Tórrmen 7:7 ‡ **15:16** Ini bóktana 400 pail ngablaoda. Mórrke-mórrke módóga: after 4 generations. § **15:17** Godón Bukbóka barre wirri umul pama igó gyagüpi tótókdako wagó, LOD tüób ene nis klame okaka tübyónürr.

* **15:18** Izipt darrü wirri kantrri yarilürr, Keinan kyarr wór kwatabóna. † **15:18** Yuppreitis Tobarr Babilonia wirri basirr minggüpanan yarilürr.

Kadmon pamkolpam, ²⁰ Et, Perris, akó Rrepa pamkolpam, ²¹ Amorr, Keinan, Girrgas, akó Zebus pamkolpam.”

16

Agarr akó Isma-el

¹ Serrae, Eibrramón kol, olmal koke balngólórr oyankü. A oya ma Izipt leba zaget kol asi warilürr, ngi Agarr. ² Serrae bóktanórr Eibrramka wagó, “Gyaurka ma turrkrru. [LOD] kürü piküp kyónürr olmal balngónóm. Da ugó wam, kürü leba zaget ngulmokurpükü utüm. Aprrapórr ma olmal kürünkü nosenónómo oyakagab.”

Eibrram Serraeen ubi we ipadórr. ³ Eibrram 10 pail nóma ngyabenórr Keinanóm, da Serrae tóba Izipt leba zaget kol Agarr we ekyanórr tóba müór Eibrramón kolóm ainüm. ⁴ I Agarrdi umturri, da oya müp we okyanórr.

Agarr igó nóma umul bainürr wagó, wa müppükümo, da wa Serraeen kle-kle ngakanóm ugón bainürr. ⁵ Da Serrae bóktanórr Eibrramka wagó, “Eibrram, zitülkus matókla, Agarr ne kürü kle-kle igósidi ngakando. Ka kólba leba zaget kol marü tangdó ungrirrü kolóm, da errkya wa umulo wagó, wa müppükümo, da wa kürü kle-kle igósidi ngakando. Da mibü sab LOD wató ki tyal igó, dümdüm nótóka ini pokodó, ia mató, ta ia kótó!”

⁶ Eibrram oyaka bóktan yalkomólórr wagó, “Turrkrru, marü leba zaget kol moba tangdómo. Ma tónggapó oyaka, ma ne kla gyagüpi

amandóla.” Da Serrae amkoman kle-kle ngakanóm we bainürr Agarrón, da Agarr we busorr oyakagab.

⁷ [LODón anerrua] Agarrón aróbdó omrranórr; [ngüin-koke bwóbdü]. Ene ne arób yarilürr; Surr bwóbdü tótók kwat kabledó yarilürr. ⁸ Da wa bóktanórr wagó, “Agarr, Serraen leba zaget kol, ma nubógab katóka akó ma nubó tótókdóla?”

Agarr bóktan yalkomólórr wagó, “Ka busodóla kólba wirri koldógab, Serrae.”

⁹ LODón anerrua oya wyalórr wagó, “Ugó alkomól moba wirri koldó, da oya ubi ipadólónke, wa ne poko bóktale.” ¹⁰ LODón anerrua akó bóktanórr wagó, “Ka sab marü olmalbobatal amkoman abün ninünümo; sab nabe yarile atangóm.”

¹¹ LODón anerrua akó bóktanórr darrü poko oyaka wagó,

“Turrkrru, ma errkya müppükümla,
da marü sab siman olom yarile.

Ma oya sab Isma-el* ngi ngyesilke,
zitülkus LOD marü yón gyaur kuri arrkrrue.

¹² Marü siman olom sab nurr [donkizan] pam yarile;

wa sab blaman pamkolpampükü bóka bangüle,

akó pamkolpama usakü ta bóka bangünórre,

akó wa sab gazirr tonarre tebe-tebe ngyaben yarile

---

* **16:11** Isma-elón ngian küp módóga: God arrkrruda.

tóba blaman zonaretaldógab.”

¹³ Agarr LODón ngi igó ngyesilürr, oyaka nóto bóktanórr: “Asen God”, † zitülkus wa bóktanórr wagó, “Ka ia amkoman Godón esena, kürü nóto asenda?” ‡ ¹⁴ Da we zitülkUSDü, ene arób ngi igósidi ngyesildako, “Be-err La-ae Rro-i”. Oya küp módóga: “Arról Godón arób, kürü nóto asenda”. Errkya§ asine, ini tonarr, Kades akó Berred ini wirri basirr nis aodó.

¹⁵ Da Agarr Eibrramónkü siman olom we ilngumilürr, da Eibrram ngi ngyesilürr Isma-el.

¹⁶ Agarr Isma-elón nóma ilngumilürr, Eibrram ugón 86 pail yarilürr.

17

God ne Tulmil Ingrinürr, Tóba [Alkamül-koke Tónggapórrón Bóktan] Karrkukus Ainüm

¹ Eibrram 99 pail nóma yarilürr, [LOD] oyaka okaka tübyónürr, da bóktanórr wagó, “Ka Wirrian Arüng God; ma morroal ngyabelón kürü obzek kwata, akó ma kolae tonarr koke tómbapón namulo, igósüm marükwata pamkolpama zitül-koke pokodó koke bóktan kwarile wagó, ma kolae kla tónggapónórró. ² Da ka sab igósidi kólba alkamül-koke tónggapórrón bóktan ingrino, matóka kótó, akó ka sab marü atang nabe, abün olmalbobatal müfino.”

---

† **16:13** Asen God, Ibruru bóktane módóga: El-rro-i. ‡ **16:13** Ngibürr Ibruru bóktane tange wibalómórrón Bwób Zitül pebadó inzan angrirrüna: “Ka errkya kuri esena Godón, nóto asenda kürü.” § **16:14** errkya wa ene tonarrbóka apónnda, Bwób Zitül peba ugón wialómóp.

³ Eibrram obzek kwata simbalkalórr, da obzek tüp elkomólórr. God oyaka bóktanórr wagó, ⁴ “A wa kótó, ini kürü alkamül-koke tónggapórrón bóktane marünkü. Ma sab abün pamkolpamab abbobat namulo bwób-bwób ini tüpdü. ⁵ Marü sab myamem igó koke ngimlianórrre, Eibrrambóka. Marü ngi ma inzan yarile: Eibrram,* zitülkus ka marü abbobatóm kuri mina bwób-bwób ini tüpdü. ⁶ Ka marü sab amkoman abün olmalbobatal mülino; ka sab abün olmalbobatal dódórr ninünümo marükagab akó ibü sab tibióban ngyaben bwób korale. Akó kinga sab marükagab togoble.

⁷ “Ka sab kólba ini alkamül-koke tónggapórrón bóktan metatómpükü ingrino, kótó ka mató akó marü olmalbobatal marü kakóm, marü sab elnga ne olmalbobatala tóbabótóle. Da ka marü God akó marü olmalbobatalab God namulo, marü kakóm. ⁸ Keinan blaman tüp, ma errkya ne mogob pama ngyabendóla, ka sab marü mókyeno metatómpükü akó marü ne olmalbobatala tóbabótóle marü kakóm; da ka sab ibü God namulo.”

⁹ Da God akó Eibrra-amka bóktanórr wagó, “A mató, marüka wata kürü alkamül-koke tónggapórrón bóktan asi yarile mamóanóm, akó marü olmalbobataldó, marü kakóm, marü sab elnga ne olmalbobatala tóbabótóle. ¹⁰ Ini kürü alkamül-koke tónggapórrón bóktane

---

* **17:5** Eibrram ngian küp módóga: kwit airrün ab. Eibrra-am ngian küp módóga: abün pamkolpamab ab. **17:5** Rrom 4:17
17:7 Luk 1:55 **17:8** Bwób Zitül 28:3; Apostolab Tórrmen 7:5

marü nkü akó marü olmalbobatalabkü marü kakóm, yabü mamóanóm: yabü aodó, e blaman simanal olmalab [gyabi sopae singgalgón] kwarilünke. ¹¹ Da e yabiób sab inzan bangón kwarilünke, da ene gyagüpi amanik timam yarile igó, ene alkamül-koke tónggapórrón bóktan asine kótóka yadi, mibü aodó. ¹² Ne paila tótókdako solkwat, e blaman simanal olmalab gyabi sopae singgalgón kwarilo, 8 ngürr nóma korale. E yabióban simanal olmalan koke singgalgónane inzan, a blaman simanal olmal yabü müótüdü nidi tóbabótólórr, akó wa nibiób bumióglürr manie mogob pamkolpamdógab ta inzan, yabü óe koke nidipako. ¹³ Ia yabü müótüdü nidi tóbabótóle, ta ia e manie bumiógnane, e ibü sab wata inzan bangón koralo. Kürü alkamül-koke tónggapórrón bóktan wata igósidi metat asi yarile yabü büb murrdü. ¹⁴ Ne pama ini timam koke nótó ipüde, oya sab metatómpükü zirrapórrre tóba pamkolpamdógab, zitülkus wa kürü alkamül-koke tónggapórrón bóktan kuri alkamüle.”

¹⁵ God Eibrra-amka akó bóktanórr wagó, “A marü kol Serrae, ma myamem igó ngilian-gu, Serrae. A oya ngi ma Serra† warile. ¹⁶ Ka oya bles wino, akó ka ta marü sab siman olom mókyeno oyakama. Ka sab oya igó bles wino, igósüm wa sab ngibürr bwóbdü pamkolpamab aipbobat warile, da pamkolpamab kinga sab oyakagab

---

17:10 Apostolab Tórrmen 7:8; Rrom 4:11 † **17:15** Serrae akó Serra ngi, ibü küp darrpana: balngomól kol. God Serrae ngi imzazilürr ama Serra, igó angunüm wa, abün pamkolpam ngabkan wirri kol warile.

togoble.”

¹⁷ Eibrra-am akó obzek kwata simbalkalórr, da obzek tüp elkomólórr, da ngüóng apoanórr. Wa tóbananka bóktanórr wagó, “Siman oloma sab ia tómtómóle 100 pail pamdógab? Serra ia olom ilngumile ini 90 pail ngarkwatódó?”

¹⁸ Eibrra-am bóktanórr LODka wagó, “Morroal igósa, wata Isma-el ki yaril ene olom, kürü pabo sab nótó ipüde marü obzek kwata!”

¹⁹ God igó bóktanórr wagó, “Koke, a marü kol Serra sab siman olom ilngumile marünkü, da ma sab oya ngi ngyesilke Aesak.‡ Ka kólba alkamül-koke tónggapórrón bóktan sab ingrino wankü akó oya olmalbobatalabkü metatómpükü, sab nidi tóbabótóle oya kakóm. ²⁰ A Isma-elónkwata, ka marü murrkrrua: turrkrru, ka sab oya bles ino. Ka sab oya küppükü ino, oya ta akó amkoman abün olmalbobatal ilino. Oya sab 12 simanal olmal kwarile, da i sab singüldü balngomól pam kwarile tibiób abün pamkolpam amarrum, akó ka oya bwób ta inzan wirri ino. ²¹ A kürü ini alkamül-koke tónggapórrón bóktan, ka wata sab Aesakónkü metatómpükü ingrino, Serra sab ne olom ilngumile marünkü, ini tonarr sab pail.” ²² God tóba bóktan nóma elakónórr Eibrra-amka, wa oyakagab we kwit kasilürr.

²³ Wata ene ngürrdü, Eibrra-am yazebórr, tóba siman olom Isma-el, oya müötüdü nidi tóbabótórr, akó wa tüób manie nibiób bu-miógürr, blaman simanal oya müötüdü, tibiób

---

‡ 17:19 Aesak ngian küp módóga, wa ngüóng apónnda.

gyabi sopae singgalgónóm, oya Godzan yalórr. ²⁴ Eibrra-am 99 pail nóma yarilürr, wa ini timam ugón ipadórr, ²⁵ akó oya olom Isma-el ama ugón 13 pail yarilürr. ²⁶ I nizana ene timam we ngürr ipadrrri. ²⁷ Akó ne simanal olmal Eibrra-amón müötüdü nidi tóbabótólórr, akó wa nibiób bumióglürr manie mogob pamkolpamdógab, i blamana timam yazebóp ene ngürrdü.

18

Aüd Pama Eibrra-amón Asenóm Togobórr

¹ [Lod] akó we okaka tübyónürr Eibrra-amka Mamrren* wirri nugup paldó, Eibrra-am tóba palae müót mamtaedó abüs ururdü nóma mórran yarilürr. ² Wa kwit nóma yazilürr, da módóga, wa aüd pam nósenóp bórrangde tóba obzek kwata, ngibürr kan ngarkwat. Wa ibü nóma nósenóp, bupadórr, búsai-búsai we wamórr, ibü basenóm. Wa wakósingül we nülkamülürr tüpdü, da obzek tüpdü elkomólórr.

³ Da wa we bóktanórr wagó, “Gyaurka, kürü lod,† ma moba obzek kwata kürüka ne morroal nóma seserró, da ma kya búsai moba zaget pam arrgrratgu. ⁴ Kya kubó kari nae sokol ki sidüdnüm yabiób wapór bagulüm. E kya ini nugup murrdü ngón ngabagó. ⁵ Ka kubó kari brred pokopükü sidüdo. E küsil arüng iade ipüdane, da e kubó igósidi bazebke. E kürü palae müötüdüzan kuri togoba, da ka kya yabü zaget pama morroal tónggapónón yabüka.”

* **18:1** Mamrre, ma müsirrga ain bóktan 13:18 ngakanke.

† **18:3** lod, oya küp módóga: wirri pam.

Ene aüd pama wagó, “Tónggapó, ma enezan namüla.”

⁶ Eibrra-am büsai-büsai Serraka we wamórr bóktanóm palae müótüdü. Wagó, “Büsai, ma aüd ngarkwat‡ morroal plaoa yazeb, da alkomen akó ngibürr taptapan plaoa imngul!” ⁷ Eibrra-am akó büsai-büsai wamórr ngabyón lar ne koralórr. Darrü morroal baritürrün [kau] kupo we upadórr, da tóba [leba zaget olom] we ekyanórr, büsai aungüm. ⁸ Ene kakóm, Eibrra-am ini kla simarrurr: karianbóka zürük bairrün kauan ngóm mor,§ kerrkyat ngóm mor, akó ne kau kupo yungürr. Da ene pam we nülinóp. Izan alo kwarilürr, Eibrra-am ibü bókyan-bókyan minggüpanan nugup murrdü zamngól yarilürr.

⁹ I oya we imtinóp wagó, “Ia marü kol Serra nego?”

Eibrra-am ibüka we yalkomólórr wagó, “We palae müót kugupidümo.”

¹⁰ Ene pamdógab darrü LOD yarilürr, da ene wató bóktanórr wagó, “Ka sab pail, ini ngarkwat, amkoman tolkomolo marüka. Serra ugón siman olompükü warile!”

Serra ugón oya kakotagab arrkrru warilürr, palae müót mamtaedógab. ¹¹ Eibrra-am akó Serra ugón blaman myang akó epep bairrün namülnürri. Serra ene olmal balngón ngarkwat arrgrratórrón warilürr. ¹² Módóga, Serra

---

‡ **18:6** aüd ngarkwat, Ibrru bóktane ma inzan angrirrüna: aüd sea. Apprapórr 20 kilo plaoa kwarilürr. § **18:8** karianbóka zürük bairrün kauan ngóm mor, wamaka kubgu olgola. Mórrke-mórrke módóga: yoghurt ó cream. **18:8** Ibrru 13:2

ngüóng apónórr,* da tóbaka we bókthanórr wagó, “Kürü okómóp kolaea; ka epep kuri baina. Kürü sab olom alngumil ubia ia küpüde? Koke. Kürü müór ta myanga!”

¹³ Da LOD Eibrra-amka we bókthanórr wagó, “Serra ngüóng iade apóne, akó wa iade bóktóne wagó, ‘Ka ia amkoman sab olom eseno? A ka go epepla!’ ¹⁴ Ka LODla, darrü kla kürü obzek kwata müp babula tónggapónóm. Ka sab pail tolkomolo angrirrün ngarkwatódó. Serra ugón siman olompükü warile!”

¹⁵ Serran guma upadórr, da we balpinürr wagó, “Ka go koke ngüóng apóna!”

Da LOD bókthan we yalkomólórr wagó, “Üa! A ka ta umul baina, ma ngüóng apóna!”

Eibrra-am Godón Yatolórr, Sodom Kulain-gum

¹⁶ Ene solkwat, pama we bazebórr tótókóm. Eibrra-am ibü we nolngomólóp kwat-kwat, yawal boweanóm. I ogoblórr kókó Sodom wirri basirr nólgab esenóp buruburudü. ¹⁷ LOD tóba gyagüpi tótókde wagó, “Ka ia Eibrra-amkagab iniko, ka ne poko tónggapónóm kaindóla? ¹⁸ Oya olmalbobatala sab abün bairre akó sab wirri arüngpükü bórrónge ini bwóbdü, akó ka sab blaman bwób-bwób pamkolpam ini tüpdü bles ninünümo oyakama. ¹⁹ Ka oyakagab koke iniko, ka ne poko tónggapónóm kaindóla, zitülkus ka oya amaikürrü tóba olmal akó olmalbobatal byalóm, kürü kwat mamóanóm, LOD

---

* **18:12** Serra ngüóng apónórr, zitülkus wa amkoman koke yangunürr wa gaodó warilürr bikóm asenóm.

nótókla. I sab morroal akó dümdüm tulmil nóma tómbapón kwarile kürü obzek kwata, da ka sab tómbapono ene morroal, ka Eibrra-amón ne [alkamül-koke bóktan] iliórrü.”

²⁰ Da LOD Eibrra-amka bóktanórr wagó, “Sodom a Gomorra pamkolpama kari kolae tonarr koke tómbapóndako, da ka ngibürrab yón taegwarr kuri arrkrrua, i nibióbka tómbapóndako ini kolae tonarr. ²¹ Da ka errkyadan ola abindóla tai asenóm igó, i ia ene kolae tonarr tómbapóndako, ka ngibürrab yón taegwarrzan arrkrrudóla. Ene kolae tonarr inzan koke nóma yarile, da ka sab tai ugón umul baino.”

²² Ene pam nisa Eibrra-am akó LOD ibükagab we azyórrí. I tib ama Sodobóna aurrürrí. A Eibrra-am wata LODón obzek kwata we zamngólórr. ²³ Da Eibrra-am LODón minggüpanan we wamórr, da imtinürr wagó, “Ia ma sab ene dümdüm ngyaben pamkolpam nümrüknümo ene kolae tonarr pamkolpampükü? ²⁴ Aprrapórr ola ne 50 dümdüm ngyaben pamkolpama nóma ngyaben kwarile ene wirri basirrdü, ia ma sab kulaino? Ma ia oya kolae tonarr koke arrgono ini 50 dümdüm ngyaben pamkolpamabbókamde? ²⁵ Ma gyaurka ini poko sab tónggapón-gu: ene dümdüm ngyaben pamkolpam akrranóm ene kolae tonarr pamkolpampükü! Dümdüm ngyaben pamkolpam dadan tonarre angón-gu kolae tonarr pamkolpampükü! Ma ene poko sab gyaurka koke tónggapón-gu! Ma ini blaman dudu tüpdü zaz nótókla, ma ia [dümdüm tonarr] koke tómbapón namulo?”

²⁶ LOD bóktan we yalkomólórr wagó, “Ka ne 50 dümdüm nyabən pamkolpam nóma nósenónómo Sodom wirri basirrdü, ka sab ene dudu basirran kolae tonarr arrgono ibübókamde.”

²⁷ Eibrra-am akó we bóktanórr LODka wagó, “Gyaurka Lod, ka akó kya marüka bóktanón, enana ka karimakurla marü obzek kwata amt-inüm. ²⁸ Aprrapórr ola ne 45 dümdüm nyabən pamkolpam nóma kwarile, a 50 koke, ia ma sab ene wirri basirrdü pamkolpam blaman kolae ninünümo ene 5 kolpamabbókamde?”

LOD bóktan yalkomólórr wagó, “Ka sab ene wirri basirr koke kulaino, ka ola ne 45 dümdüm nyabən pamkolpam nóma nósenónómo.”

²⁹ Eibrra-am akó LODón imtinürr, “Aprrapórr ma ne ola 40 dümdüm nyabən pamkolpam nóma nósenónómo, da ia?”

Da LOD bóktan yalkomólórr wagó, “Ola ne 40 dümdüm nyabən pamkolpam nóma kwarile, ka sab ibübókamde koke kulaino.”

³⁰ Da Eibrra-am akó we bóktanórr wagó, “Lod, ma gyaurka kürüka ngürsilüm bain-gu. Ma kürü ok kino akó bóktanóm? Aprrapórr ma ne ola 30 dümdüm nyabən pamkolpam nóma nósenónómo?”

Da LOD bóktan we yalkomólórr wagó, “Ka sab ene wirri basirr koke kulaino, ka ola ne 30 dümdüm nyabən pamkolpam nóma nósenónómo.”

³¹ Eibrra-am akó bóktanórr wagó, “Gyaurka, ka akó kya marüka bóktanón. Aprrapórr ma ne ola 20 dümdüm nyabən pamkolpam nóma nósenónómo?”

LOD bóktan we yalkomólórr wagó, “Ola ne 20 dümdüm nyaben pamkolpam nóma kwarile, ka sab ibübókamde koke kulaino.”

³² Eibrra-am akó we bóktanórr wagó, “Gyaurka, ma kürüka ngürsilüm bain-gu. Kürü ubi kya akó dómdóm bóktanóma. Ola ma ne aprrapórr 10 dümdüm nyaben pamkolpam nóma nósenónómo?”

LOD wagó, “Ola ne 10 dümdüm nyaben pamkolpam nóma kwarile, ka sab ibübókamde koke kulaino.”

³³ LODón bóktana nóma blakónórr Eibrra-amdi, wa tóba kwata we wamórr. A Eibrra-am we alkomólórr tóba nyaben marrgudü.

19

Sodom Pamkolpamab Kolae Tonarr

¹ Tai simaman nóma yarilürr, ene anerru nisa we abzilürrri Sodom wirri basirrdü. Lot ugón ene wirri basirran barrbün mamtaedó mórran yarilürr.* Wa ibü nóma nósenórr, wa we bupadórr ibü asenóm. Wakósingül we nülkamülürr da obzek tüp elkomólórr. ² Da ibüka bóktanórr wagó, “Kürü lod† nis, ka yabü zaget pamla. Gyaurka, mi kya kürü müótüdü ogobón. E kubó wapór ola bagulamke akó umtulamke ini irrüb. E sab irrbianande türsümulamke tótókóm e nóla tótókdamli.”

* **19:1** Ene anerru nisa Eibrra-ampikagab turrürrri (18:22). Lot umul-kók yarilürr igó, i anerruamli, zitülkus pam buli turrürrri. Ene tonarr; wirri basirran barrbün mamtae pamkolpamab kwóbbazen poko yarilürr. **19:1** Ibrru 13:2 † **19:2** lod, oya küp módóga: wirri pam.

Da i we bóktarri wagó, “Koke, ki kubó popa pamkolpamab kwób bazen pokodó umtuli.”

³ A Lot arüng-arüng we natolórr, kókó dómdóm pokodó i ubi bairri, da i usakü we ogobórr oya müótüdü. Ibüнкü morroal alo we bamngulóp akó ist-koke brred. Da i we elop.

⁴ Ibü utüm tótók küsil nóma yarilürr, Sodom wirri basirrdügab dudu pam, tai küsildügab kókó myang, Lotón müót kal-kal yangónóp. ⁵ Da i Lotka górrgónóp wagó, “Ei? Ene pam nis negamli, marüka nidi turri ini irrüb? Ó-ó? Da ugó tümanik; kibü ubi usakü utüma!”

⁶ Lot we burruanórr ibü basenóm. Mamtaepükü murrausürr, ⁷ da ibüka we bóktanórr wagó, “Gyaurka, kürü gómdamal, e ini kolaean poko tónggapón-gu! ⁸ Tübarrrru, kürü óp olom nisamli, pampükü ut umul-kókamli. Ka kubó ibü pulkakak tüdüdo yabüka, da ene kubó yabüka yarile, ia poko tónggapónóm inkü. A ini pam nisdü darrü kla tónggapón-gu. Zitülkus módóga, i kürü murrdüzan namüli, ka ibü kubó morroal ngankono.”

⁹ I ma oyaka igó bóktónóp wagó, “Usi ane!” I akó we bóktónóp wagó, “Ini go mogob pama tamórr, da wa ma mibü zaz bainüm iade kainda? Ki marüka kubó amkoman kolaean kla tómbapórrre, a we pam nisdü tai inzan koke!” Da i ma tai ugón Lotka arüng ipüdóp, da oya kakota yanenónóp, mamtae kulainüm.

¹⁰ Módóga, ene anerru nisa Lotón kakotagab we amorratrri tibióbka müót kugupidü, da mamtae murrausürrri. ¹¹ Da i ene pam, nidi bórranglórr müót mamtaedó, tai küsildügab kókó myang,

ilküküp we tümün ninóp, da ibü gaodó koke yarilürr ene müót mamtae asenóm.

Lot Tóba Olmalkolpükü Sodomgab Busorr

¹² Ene pam nisa Lotón we imtirri wagó, “Ia marü ngibürr pamkolpam ala asiko? Ia mónangal, simanal olmal, ópal olmal, ó minggüpanan kolpam asi nóma kwarile, da ibü imarru algab, ¹³ zitülkus ki kubó ini wirri basirr kulaini. [LOD] ngibürrab yón taegwarr kuri arrkrrue, ini basirr pamkolpama kolae tórrmen tulmil nibióbka tómbapóndako, da wa kibü ugósüm zirrtapóne ini wirri basirr kulainüm.”

¹⁴ Da Lot tóba ngul olom nisab ilküp pamdó we wamórr bóktanóm. Wa ibüka we bóktanórr wagó, “Büsai! Ini bwób amgütam, zitülkus LOD ini wirri basirr kulaindase!” A oya ngul olom nisab ilküp pam nisab gyagüpitótók igó yarilürr wamaka, wa ibüka tiz poko bóktanda.

¹⁵ Sisazan balgón yarilürr, ene anerru nisa Lotón arüngi we yalórri wagó, “Büsai, moba olmalkol yazeb, da buso! Koke ne nóma, LOD kubó ini wirri basirr nóma kolae sine, yabüpükü ta kubó kolae tirre!” ¹⁶ Wazan kalgüppókal atang yarilürr, ene pam nisa Lotón olmalkolpükü tangdó emorrrari, da zidüm we imarrurri wirri basirrdügab, zitülkus LOD ibüka gyaur yarilürr. ¹⁷ I ibü basirr kugupidügab nóma simarrurri, da darrü ene pama wagó, “Zidüm algab busuam! Da kakóm azilgu. Ini buruburudü amilgu, a kubó podopükü bwóbdü busuamke yabiób akrrangum.”

18 Lot bóktanórr wagó, “Gyaurka, kürü lod, ola koke! 19 Ma moba obzek kwata kürüka morroal seserró, marü zaget olom, akó marü gyaur asi yaril kürü arról zid ainüm, da ene podopükü bwóbdü ka ia busuo; ka gaodó kokela ola abzilüm. Kürü ini kolaea kubó kórrpyene ini ao pokodó, da ka nurrótoko. 20 Turrkrru, basirr aum módógase. Wirri kan kokea, kürü wa ola buso gaodóma. Wata kari basirro, da ka kubó ola zid baino.”

21 Darrü ene anerrua oyaka bóktanórr wagó, “Taia, ka marü morroal mino, ma kürü enezan kúmtina. Ka kubó ene basirr koke kulaino, ma ne kwata bóktóna. 22 Da büsai ola busuam; ka ini tonarr gaodó kokela darrü kla tónggapónóm, kókó e nóma babzilo ola.” (Ene basirr ngi igósidi ngyesilóp Zoarr. Oya küp módóga: “kari”).

LOD Sodom akó Gomorra Kolae Nyónürr

23 Lot ene Zoarr basirr nóma emrranórr, abüs ugón banikürrün yarilürr. 24 Da LODón arünga kwitümgab kolae ilang urpükü ingülküp‡ we selókórr ene wirri basirr nisdü, wamaka ngupa amilda. 25 Da wa ene basirr nis akó ene dudu buruburu, ume kyamül akó nugup zid blaman nürrbitóp. 26 A Lotón kola kakota yazilürr, da kokrrap solt ingülküpüm we bümzazilürr zamngólórrón.

---

‡ **19:24** kolae ilang ingülküp, Mórrke-mórrke módóga: sulphur. Sulphur aruri burua o tópalzan ingülküp, wirri ururande ne klama badüngda, akó oya kolaean ilanga. **19:25** Metyu 10:15; 11:23-24; Luk 10:12; 17:29; 2 Pita 2:6; Zud 7 **19:26** Luk 17:32

27 Irrbianande darrü ngürr Eibrra-am türsümülürr, da we alkomólórr, wa LODón obzek kwata ngaen-gógópan ne zamngólórr.

28 Eibrra-am olgabi nóma yazilürr Sodom akó Gomorrabóna, akó blaman ene buruburu, da módóga, wirri amel-amel nokama tüngülürr ene bwóbdügab, wamaka wirri buna baebda.

29 God ene buruburudü wirri basirr nis ene inzan nóma kolae nyónürr, wa gyagüpi wamórr Eibrra-am ne klamóm yatorr. Da wa Lotón zid yónürr ene kolaedógab, wa ene basirr nóma nümrukürr, Lot ne ngyaben yarilürr.

Lot akó Oya Óp Olom Nis

30 Solkwat, Lot tóba ngul olom nispükü Zoarr we amgatórr, ama podopükü bwóbdü wamórr, zitülkus wa gum yarilürr Zoarróm ngyabenóm. Wa tóba olom nispükü kugupi bapórrón wirri ingülküpdü ngyaben yarilürr. 31 Darrpan ngürr ngaen ngul oloma zoretódó we bóktanórr wagó, “Mibü aba myang kuri baine, da ala myamem darrü pam babula müórüm ainüm akó olmal basenóm, pamkolpamazán kaindako blaman bwób-bwób. 32 Yao, mi errkya mibiób ab waen amyandamli gorrgorran ngitanóm. Ene kakóm, mi kubó usakü iade bazurruo. Ini tonarre, mibü küp elnga asi kwarile mibiób abdógab.” 33 Ene irrüb, i tibiób ab waen emyarri. Ngaen ngul oloma we umtulürr tóba abpükü. Aba ta koke umul bainürr igó, oloma nóma umtulürr akó nóma saogórr.

34 Akó darrü ngürr ngaen ngul oloma zoretbóka wagó, “Turrkrü, ka irrüb umtula

mibü abpükü. Da mi akó errkya ini irrüb waen amyandamli. Ini irrüb kubó e ma usadi umtuli. Ini tonarre, mibü küp sab elnga asi kwarile mibiób abdógab.” ³⁵ Da módóga, i akó tibiób ab we emyarri ene irrüb. Zoreta natókórr, abpükü we umtulürr. Aba ta akó koke umul bainürr igó, oloma nóma umtulürr akó nóma saogórr.

³⁶ Da Lotón ngul olom nisa bikóm inzan tonarre nóserri tibiób abdógab. ³⁷ Ngaen ngul oloma siman olom esenórr, da ngi we ngyesilürr Moab. § Errkya* Moabbóka ne pamkolpam ngibliandako, i oya küpko. ³⁸ Akó zoreta ta siman olom ilngumilürr. Oya ngi we ngyesilürr Ben-Ami. † Errkya Amon ne pamkolpamko, i oya küpko.

20

Eibrra-am akó Abimelek

¹ Eibrra-am olgabi* we bupadórr, da zaorrón ngyabenkü inzan wamlórr, kókó wa Negeb emrranórr, [ngüin-koke bwób]. Wa kya kari-anbóka ini nis bwób aodó ngyabelórr: Kades akó Syurr. Solkwat, wa akó we bupadórr, da mogob pamzan Gerrarr wirri basirrdü bupso

---

§ 19:37 Moab ngian gyagüp inzana, wamaka Ibruru bóktan opor: abdógab. *

^{19:37} errkya wa ene tonarrbóka apóna, Bwób Zitül peba ugón wialómóp. † ^{19:38} Ben-Ami ngian küp módóga: mibü óean küp. I ene olom inzan ngi ngyesilürr, zitülkus Lot tóbanan óedó olom ilngumilürr. Solkwat tonarr, Amon akó Moab ibü pamkolpama metat gazirr kwarilürr Eibrra-amón olmalbobatalpükü. *

^{20:1} Eibrra-am ugón aprrapórr Ibroron amgatórr, Mamrren nugup ne kwarilürr. Ma müsirrga ain bóktan 18:1 ngakanke.

ngyabenóm wamórr. ² Wa olazan ngyabelórr, wa pamkolpam igó nilóp tóba kolbóka wagó, wa oya bólbóto. Da Abimelek, Gerrarr basirran king, tóba darrü zaget pam we zirrapónórr Serran ódódóm oyaka. Da Abimelek we upadórr tóba kolóm.

³ Ene irrüb, God Abimelek-ka nusi we tamórr. God bóktanórr wagó, “Turrkrru! Ma бүдүл pamla, zitülkus ma ne kol upuda, oya müör asine!”

⁴ Abimelek ma Serradi koke umturri, da wa we bóktanórr wagó, “[LOD], ma wa sab kürü iade kómkolo kólba pamkolpampükü? Ka umul-kók namüla igó, ka kolae tonarr tónggapóna. ⁵ Eibrra-am tüób igó yarilürr wagó, ‘Wa kürü bólbóto,’ akó Serra ta tüób inzan warilürr wagó, ‘Wa kürü bólbóta.’ Ka ini amkoman morroal moboküpi tónggapóna.”

⁶ LOD ene dadan nusdü akó bóktanórr wagó, “Ka umulóla, marü gyagüpitótók igósa, wamaka ma dümdümla, da ka marü mólena kürüka kolae tonarr tónggapón-gum. Módóga, ka marü igósidi mürrmüta oya amurrum. ⁷ Da errkyadan ene kol ugó walkomól tóba müórdü. Oya müör [prropeta], da wa sab marünkü tóre eko-e, da ma sab igósidi ngyabelo. A ma ne oya koke nóma walkomolo müórdü, ma umul namulo, ma sab nurrótoko moba blaman pamkolpampükü.”

⁸ Irrbianande darrü ngürr Abimelek türsümülürr, tóba ngi pam we ngibaunürr, da wa blaman kla we adrratórr ne pokoa

tómbapónórr nusdü. Ene pam ta wirri guma yazebórr. ⁹ Abimelek Eibrra-amón ngyaunürr, da we yalórr wagó, “Ma ia laró poko tónggapóna kibüka? Ka marüka ia laró kolae tónggapóna, da ma kürü igósidi kyórrü wirrian kolae tonarr tónggapónóm kólba pamkolpampükü? Ma kürüka ne kla tónggapóna, ma kokean ki tónggapóna!” ¹⁰ Da Abimelek Eibrra-amón imtinürr wagó, “Ma namügüm gyagüpi wama tiz agósüm moba kolbóka?”

¹¹ Eibrra-am bóktan we yalkomólórr wagó, “Ka kólbaka igó bóktan namülnürrü: ‘Darrü olom ini pokodó babulana Godón gum angónóm, da i sab kürü kómkólórrre kólba kolanbókamde.’

¹² Ene go amkoman, wa ta kürü bólbóta: kibü darrpan ab, a aip ma koke. Da kürü igósidi gaodó yarilürr oya amiógüm. ¹³ Kürü God nóma kyalórr kólba aban müót basirr amgatóm, ka oya we wyalórró wagó, ‘Ma sab kürüka moba morroal tonarr inzan kwata pupain namülünke: mi negama aurrlí, ma igó byal namülünke magó kürübóka, “Wa kürü bólbóta.” ’”†

¹⁴ Módóga, Abimelek ene gyaur elklaza simarrürr: [sip], [kau], akó ópal a simanal [leba zaget] kolpam, da Eibrra-amón siliónürr. Serran ta we walkomólórr Eibrra-amka. ¹⁵ Abimelek oyaka we bóktanórr wagó, “Turrkrü, ini ne bwóbe blaman kürüne; ma ne tüp pokom ubi baino, da ma we ngyabelónke.” ¹⁶ Wa Ser-raka igó bóktanórr wagó, “Turrkrü, ka marü

† **20:13** Enana Eibrra-am amkoman poko bóktan yarilürr, wa Abimelekón ilklíó iliólürr, zitülkus wa igó amkoman poko koke bóktanórr wagó, Serra oya kol warilürr.

bólbót 1,000 [silba] poko alióndóla, blaman marü pamkolpam igó byalóm wa, ma darrü kolae koke tónggapóna. Ma errkya dümdümla.”

¹⁷⁻¹⁸ Abimelek Eibrra-amón kol Serran nóma upadórr, da LOD ini zitülkUSDü olmal balngón-kokean ngintinóp blaman kol Abimelekón müötüdü. Da Eibrra-am Godka tóre we ekorr. God Abimelekón, oya kol akó leba zaget ngul olmal dólóng ninóp, da arüing we nülinóp olmal balngónóm.

21

Serra Aesakón IIngumilürr

¹ [LOD] Serraka [gail tonarr] yarilürr, wa enezan bóktanórr. Wa oyankü tónggapónórr, wa ne [alkamül-koke bóktan] okyanórr. ² Serra bikóm ipadórr, da siman olom we ilngumilürr Eibrra-amón myangande, tai we ngarkwatódó, God ne ngarkwat ngilianórr oya amtómólóm. ³ Eibrra-am tóba siman olom, Serra noan ilngumilürr oyankü, ngi we ngyesilürr Aesak.* ⁴ Da oya God ne tulmil ekyanórr tónggapónóm, da wa Aesakón [gyabi sopae ugón singgapinürr], wa 8 ngürr nóma yarilürr. ⁵ Eibrra-am 100 pail nóma yarilürr, Aesak ugón tómtómólórr oyankü. ⁶ Serra we bóktanórr wagó, “God kürü ngüongan ngigütanórr barnginwómpükü. Sab blamana nidi barrkrrue ini poko, i ta ngüóng

---

21:2 Ibrü 11:11; Bwób Zitül 18:10, 14 * **21:3** Aesak ngian küp módóga: wa ngüóng apónnda. **21:3** Bwób Zitül 17:17, 19; 19:12-15 **21:4** Bwób Zitül 17:12; Apostolab Tórrmen 7:8

korale kankü. ⁷ Ia nótó ki bóktóne Eibrra-amka wagó, ia Serra sab amkoman olom ngayóne?

“Darrü olom umul babul yarilürr Eibrra-amón azazilüm wagó, Serra sab olom ngayóne. A errkya, ka ma oyankü olom kuri ilngumila, enana wa myangana!”

Eibrra-am Zirnapónórr Agarrón akó Isma-el

⁸ Aesak morroal dódórr bailürr, kókó aipa ngómdügab ne ngürr amanikürr. Da ene ngürr Eibrra-am ugón wirri garrirr tóre tónggapónórr.

⁹ A Serra Isma-elón esenórr, Izipt leba zaget kol Agarr ne olom ilngumilürr Eibrra-amónkü, tóba olom Aesakón ngüóng angyalde.† ¹⁰ Da Eibrra-amón we yalórr wagó, “Ügó zirrzwapó ini leba zaget kol tóba olompükü! Zitülkus módóga, kürü olom Aesak marü elklaza marü

büdül kakóm koke ki arrgrrüte ini leba zaget kolan olompükü!” ¹¹ Módóga, ini bóktana Eibrra-amón wirri müp ekyanórr, zitülkus Isma-el ta oya olom yarilürr. ¹² A God Eibrra-amka we bóktanórr wagó, “Ma müp apadgu moba olomankwata akó moba leba zaget kolankwata! Tónggapó marü Serra ne poko mile, zitülkus wata sab Aesakón olmalbobatal marü olmalbobatalbóka ngiblianórrre. ¹³ A ka ta sab Isma-elón abün olmalbobatal ilino akó i tibióban kantrridü nyaben kwarile, zitülkus wa ta marü küpe.”

¹⁴ Irrbianande darrü ngürr Eibrra-am türsümülürr, Agarrón ngibürr alo kla uliónürr, akó naepükü lar sopae bele, oya tupodó emelórr,

† **21:9** Aesakón ngüóng angyalde: Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrüna: Aesakdi barngindi. **21:10** Galatia 4:29-30

da we zirrzwapónórr tóba siman olompükü. Agarr a Isma-el we bupadürri, da [ngüin-koke bwóbdü] we apól namülnürri. Ene ngüin-koke bwób Berrsyiba wirri basirr minggüpanan yarilürr. ¹⁵ Ene lar sopae beledó naea nóma blakónórr, Agarr tóba siman olom kari tugupanan tiz bórean-bórean nugup murrdü ingrinürr. ¹⁶ Agarr tebe natókórr, da barrkyanan kan‡ we mórran-mórran bainürr. Wa tóbaka bóktanórr wagó, “Ka kokela kólba olom asenóm nurrótókde.” Módóga, yarmurrande yónüm we bainürr, wa enezan mórran warilürr. §

¹⁷ God ene siman olom bóktan bómgól arrkr-rurr, da [Godón anerrua] kwitümgab Agarrka we tóbtanórr wagó, “Agarr! Ia laró müpa? Ma gumgu! God marü oloman bóktan bómgól kuri arrkrrue wa utürrün nege. ¹⁸ Ugó bupa, olom zamngól-zamngólan ngita, da tangdó emoa zao-zao ainüm, zitülkus ka sab oya abün ol-malbobatal ilino akó i tibióban wirri kantrridü nyaben kwarile.”

¹⁹ Da God oya ilküp nis we nóbzelórr, da wa nae badu we esenórr. Wa ola natókórr, lar sopae bele errngamórr, tóba olom we emyanórr.

²⁰ Isma-el nóma dódórr bainürr, God oy-aka asi yarilürr. Wa ngüin-koke bwóbdüzan nyaben yarilürr, wa bügür pamóm we bainürr.

²¹ Wa Parran ngüin-koke bwóbdüzan nyaben

---

‡ **21:16** barrkyanan kan: Wirri pama bügüri kyab nóma amaike, ne ngarkwat aupe, Agarr tóba olomdógab inzan kan mórran-mórran bainürr. § **21:16** Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrüna: oloma yarmurrande yónüm we bainürr.

yarilürr, aipa oya kol kwat we tónggapónórr Izipt kantrri kol amiógüm. Da wa we zumiógürr.

Eibrra-am Alkamül-koke Ngyaben Bóktan Ingrinürr Gerrarr Kingpükü

²² Ene tonarrdó, Abimelek akó tóba gazirr pamab singüldü wirri ngi pam, ngi Paekol, Eibrra-amka bóktarri wagó, “God mankü asine ma blaman ne poko tómbapóndóla. ²³ Da ma [arüng alkamül-koke bóktan] ugó tónggapó Godón obzek kwata. Ma sab kürü myamem ilklió alión-gu kólba olmal akó olmalbobatalpükü. Ma kürü morroal kyó ma ne kantrridü ngyabendóla mogob pamzan, ka marükazan namülnürrü morroal tonarr.”

²⁴ Da Eibrra-am bóktanórr wagó, “Ka arüng alkamül-koke bóktan igó tónggapóndóla!”

²⁵ Eibrra-am murrkurr bóktan sidódürr Abimelekka tóba darrü nae baduankwata, Abimelekón zaget pama arüngi ne kla arrbainóp. ²⁶ Da Abimelek we bóktanórr wagó, “Ka umül-kókla, ene poko nótó tónggapóne! Ma kürü ngaen-gógópan koke küzazilürrü, a ka wata errkya arrkrrua.” ²⁷ Módóga, Eibrra-am Abimelekón ngibürr [sip], [gout], akó [kau] iliónürr, da ene kakóm, i nizana [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] we ingirri. ²⁸ Eibrra-am akó 7 sip kupo tibi-tibi irrbünürr. ²⁹ Abimelek Eibrra-amón imtinürr wagó, “Küp ia laróga, ma ene 7 sip kupo tibi-tibi iade amóna?”

³⁰ Eibrra-am bóktan we yalkomólórr wagó, “Ini 7 sip kupo yazeb kürü tangdógab, kürü amkoman angunüm ma kubó abino wagó, ini

nae badu kótó ilüngürrü.” ³¹ Ene bwób ngi igósidi ngyesilóp Berrsyiba,* zitülkus ene pam nisa arüng alkamül-koke tónggapórrón bóktan ola ingrirri.

³² Alkamül-koke tónggapórrón bóktan ang-rina nóma blakónórr Berrsyibam, Abimelek akó Paekol, tóba gazirr pamab singüldü wirri ngi pampükü, we alkomórri ama Pilistia bwóbdü.

³³ Ene kakóm, Eibrra-am darrü tamarrisk† nugup zid we irtümülürr Berrsyibam. Eibrra-am ene pokodó LODón ngian we ngilialórr oya ótókóm, [Ngarkwat-koke Arról] God. ³⁴ Eibrra-am Pilistia isab kantrridü mogob pama ngyaben yarilürr wirri kokrrap ngarkwatóm.

22

God Eibrra-amón Apókórr Aesakónbókamóm

¹ Ngibürr tonarr kakóm, God Eibrra-amón apókórr:* Wa ngisilianórr wagó, “Eibrra-am!”

Eibrra-am bóktan yalkomólórr wagó, “Ka in-amüla!”

² Da God we bóktanórr wagó, “Ma moba siman olom ipa, moba darrpanan olom, ma noaka ubila moboküpdü, Aesak. Da wam, Morria tüpdü. Ola

---

* **21:31** Berrsyiba ngian aprrapórr nis küp módógamli: badu, arüng alkamül-koke bóktan ne tónggapórrri, ó badu 7dógab.

† **21:33** tamarrisk kari pórngae nugupa, murrüm arit kwarilürr. Eibrra-am ene nugup irtümülürr pamkolpam amtyanóm ene Godón [ótók] bwób yarilürr. * **22:1** God Eibrra-amón apókórr, wa igó poko bóktanda wagó, God Eibrra-amón wirri müp kla tónggapónóm yalórr, asenóm wagó, ia Eibrra-am oya amkoman angunda. Mórrke-mórrke módóga: tested.

urdü dudu igasilke kürü akyanóm darrü podó kwitüdü, ka marü sab umul mino.”

³ Da Eibrra-am irrbianande saogórr. Wa tóba [donki] tónggapónórr bupadóm. Wa ibü yazebórr, tóba zaget pam nis akó tóba olom Aesak. Da gaodó ur nóma emótórr, Godón akyan kla aungüm, wa we wamlórr ene pokodó, God nóla tótókóm yalórr. ⁴ Aüd ngim ngürrdü, Eibrra-am singül kwata nóma yazilürr, ene bwób barrkyanan kandógab esenórr. ⁵ Da wa tóba zaget pam nisdü we bóktanórr wagó, “E ae namülam, ini donkipükü. Ka kólba olommokurpükü tótókdóla aum, Godón [ótókóm], da ki kubó akó tolkomóli yabüka.”

⁶ Eibrra-am ur kur ipadórr akyan kla aungüm, da Aesakón tupodó we emngyelórr. A wa tüób ur setan kla a turrik nüpadórr. Da i nizana darrpan mün aurnürri. ⁷ Da Aesak tóba abdo Eibrra-amka bóktanórr wagó, “Ba!”

Eibrra-am bóktan yalkomólórr wagó, “Ia, kürü olom?”

Aesak imtinürr wagó, “Ma turrrkrru, mibü ur setan kla akó ur kur asine, a mibü ma [sip] kupo nega aungüm Godón akyanóm?”

⁸ Eibrra-am bóktan yalkomólórr wagó, “Mibü kalma God sip kupo tüób tókyene aungüm, kürü olom.” Da i nizana darrpan mün we aurnürri.

⁹ Ene bwób nóma emrrarri, God Eibrra-amón ne bwóbüm yalórr, Eibrra-am [alta] ola elórr. Ene kakóm, Eibrra-am ur yazebórr, da dümdüm irrbülürr ene alta kwitüdü. Tóba olom Aesakón nizan tang akó wapór nis sye-i we nómelóp,

kwit yónürr da dudu we igasilürr altadó, setan-
koke ur kwitüdü. ¹⁰ Tang adrratórr, da turrik
ipadórr Aesakón amkalóm. ¹¹ [LODón anerrua]
kwitümgab we ngisilianórr wagó, “Eibrra-am,
Eibrra-am!”

Eibrra-am bóktanórr wagó, “Ka inamüla.”

¹² Anerrua bóktanórr wagó, “Ma moba
tang olomdó angrin-gu! Oyaka darrü poko
tónggapón-gu. Ka errkya kuri umul baina, ma
Godón gum angóndóla, zitülkus ma moba olom
kürü gum-koke yangóna, marü ne darrpanan
olome.”

¹³ Eibrra-am kwit yazilürr, da módóga, siman
sip we esenórr banómórrón nugup kopodó, oya
gara bongreanórr nugup tizdü. Da Eibrra-am
wamórr, ipadórr, alta kwitüdü dudu igasilürr
aungüm Godón akyanóm tóba oloman pabodó.
¹⁴ Eibrra-am ene bwób ngi we ngyesilürr wagó,
“[LOD] mibü aliónda.” Da errkya† ini tonarr,
pamkolpama inzan bóktandako wagó, “LODón
podo kwitüdü, wa sab mibü inzan tüliónórre.”

¹⁵ LODón anerrua Eibrra-amka akó nis ngim
tóbtanórr kwitümgab ¹⁶ wagó, “LOD inzan
bóktanda: zitülkus ma ini kla tónggapóna,
akó ma moba olom kürü gum-koke yangóna,
marü ne darrpanan olome, ka kólbanan ngidü
igó [arüng alkamül-koke bóktan] ingrino: ¹⁷ ka
sab marü amkoman bles mino. Ka marü
olmalbobatal sab abün ninünümo ini wimur-
rzanko kwitüm akó nóreszanko malu kabedó.
Marü olmalbobatala sab ibü wirri basirr azeb

22:9 Zeims 2:21 † **22:14** errkya ene tonarrbóka apónda, Bwób
Zitül peba ugón wialómóp.

kwarile, usakü nidi bókrróne. ¹⁸ Marü olmalbobataldógab, ini tüpdü blaman bwób-bwób pamkolpama sab morroal ipüdüorre,‡ zitülkus ma kürü bóktan kuri amiga.”

¹⁹ Da i we alkomórri zaget pam nisdü. I blamana we bakolórr ama Berrsyiba. Eibrra-am ola ngyabelórr ene tonarr.

Na-orrón Olmalbobatal

²⁰ Ngibürr tonarr kakóm, Eibrra-amón darrü oloma izazilürr wagó, “Turrkrru! Milka simanal olmal balngónórr Na-orrónkü, marü zoret: ²¹ Uz, ngaen pam, Buz, oya zoret, Kemuel (Arramón ab), ²² Kesed, Azo, Pildas, Yidlap, akó Betuel.” ²³ Betuel Rrebekan ab yarilürr. Milka ini 8 simanal olmal balngónórr Na-orrónkü, Eibrra-amón zoret. ²⁴ Na-orrón solo kol, ngi Rreuma, oyankü ta simanal olmal balngónórr: Teba, Gam, Ta-as, akó Ma-aka.

23

Eibrra-am Tüp Poko Amiógürr Serran Büdül Angrinüm

¹⁻² Serra 127 pail nóma warilürr, wa ugón nurrótókórr Kirriat Arrba wirri basirrdü (darrü ngi módóga: Ibrron), Keinan tüpdü. Eibrra-am palae müötüdü bangrinürr yón amtom akó yón gyaürüm tóba kol Serrakamóm.

22:17 Bwób Zitül 26:3; Ibruu 6:13-14   ‡ **22:18** Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrüna: Blaman bwób-bwób pamkolpama sab kürü kúmtinorre ibü bles ainüm, ka marü olmalbobatalzan bles nyónarre, ...   **22:18** Bwób Zitül 12:3; 28:14; Apostolab Tórrmen 3:25

³ Da Eibrra-am tóba kolan бүдүлдүгаб бупадórr, da wa we бóктанórr Et pamkolpamdó wagó, ⁴ “Ka mogoba bupso nyabendóla yabü aodó. Yabü ia darrü түp poko babula yabükagab amiógüm? Ka igósidi kubó kólba kol бүдүл gapókdó ola ungrino.”

⁵ Et pamkolpama бóктан we yalkomólóp Eibrra-amka wagó, ⁶ “Wirri pam, kibü turrkr-runünüm. Ma wirri arüng balngomól pamla kibü aodó. Ma moba kol бүдүл kibünüm morroalan ingülküpdü tónggapórrón gapókdó ungrino. Darrü oloma kubó koke badóle marü gapók akyanóm moba kol бүдүл angrinüm.”

⁷ Da Eibrra-am бупадórr, wakósingül nülkamülürr, tóba singül we түp elkomólórr Et pamkolpamab obzek kwata, ene түp pamkolpam nidi kwarilürr. ⁸ Бóктан we yalkomólórr wagó, “Yabü ne ubi asi nóma yarile kürü kolan бүдүл бүб angrinüm yabünüm darrü gapókdó, da kürü бóктан түbarrkrru; e kubó kürü ngidü Eprronón imtinamke, Zoarrón siman olom. ⁹ Ene igósüm, wa kubó sel sine Makpela bwóbdü oya nadü kugupi apórrón wirri ingülküpse, oya ngaon bwób ngarkwat negse. Wa kürü ene түp poko ki kókya yabü ilküpdü, tóba dudu angrirrүн darrem ngarkwatódó, kibü blamanab gapók bwóbüm yabü aodó.”

¹⁰ Eprron ola asi yarilürr ene mórran pokodó tóba Et kolpampükü, ene wirri basirran barrbün mamtaedó. Wa бóктан yalkomólórr Eibrra-amka blaman pamkolpamab obzek kwata wagó,

11 “Koke, kürü wirri pam, kürü kurrkrru. Ka marü ene tüp poko akyandóla, ó ka marü ene kugupi apórrón wirri ingülküppükü akyandóla ene tüp pokodó. Ka akyandóla kólba pamkolpamab obzek kwata. Gapókdó unгри moba kol бүдүл.”

12 Eibrra-am akó wakósingül nülkamülürr, da singül tüp elkomólórr ene tüp pamkolpamab obzek kwata, 13 ó bóktan we yalkomólórr Eprronka ibü blamanab arrkrrum wagó, “Gyaurka. Marü ubi ne nóma yarile, kürü kurrkrru. Kubó ka dudu darrem kla nókyenónómo ene tüp pokoankü. [Sipa] kürükagab, da ka kubó ola kólba kol бүдүл ungrino.”

14 Eprron bóktan yalkomólórr Eibrra-amka wagó, 15 “Kürü wirri pam, kürü kurrkrru; ene tüpan ngarkwat módóga, 400 [silba] mani poko. Mí gódamiamli; kürüka akó marüka ene wirri ngarkwat kokea. Ene marü mobakama. Ungri moba kol бүдүл gapókdó.” 16 Eibrra-am abinürr Eprronón bóktandó. Wa 400 silba mani pokoab müp ngarkwat we ipadórr, Eprron ne ngarkwat ngilianórr Et pamab obzek kwata. Ene silba mani pokoab müp we ngarkwatódó yarilürr, bumióg bwóbdü ne ngarkwatódó ingrinóp.

17 Da Eibrra-am Eprronón tüp poko ene inzan amiógürr Makpela bwóbdü, abüsa nólgabi banikda Mamrre bwóbdügab. Wa tüp, ene kugupi apórrón wirri ingülküp, akó blaman ne nugup zid kwarilürr yazebórr, tai kókó tüp poko ngarkwat ne yarilürr. 18 Ene elklaza Eibrra-am ugón yazebórr Et kolpamab obzek kwata, nidi togobórr wirri basirran barrbün mamtaedó.

¹⁹ Ene kakóm, Eibrra-am tóba kol Serran gapókdó we ungrinürr Makpela tüp pokodó, abüsa nólgabi banikda Mamrre bwóbdügab (ene wa Ibrron), Keinan tüpdü. ²⁰ Et pamkolpama ene tüp poko akó kugupi apórrón wirri ingülküp Eibrra-amón tangdó inzan ugón ingrinóp, tóba pamkolpamab gapók balüng bwóbüm.

24

Eibrra-am Aesakón Kol Kwat Tónggapónórr

¹ Eibrra-am amkoman tai myang yarilürr ene tonarrdó. Oya [LOD] bles yónürr blaman kwata.

² Darrpan ngürr Eibrra-am bóktanórr tóba müótüdü singüldü zaget pamdó, Eibrra-amón elklaza nóto ngabkalórr, wagó, “Moba tang kürü waurr grasana zirrsapó. ³ Ma kürünkü [arüng alkamül-koke bóktan] singri errkyadan LODón ngidü, tüp a pülpül God: ma sab kürü siman olomankü darrü kol kokean tududo aini Keinan pamkolpamab ópal olmaldógab, ka nisakü nyabendóla. ⁴ A ma sab wamo kürü kólbanan tüpdü, akó kürü kólbanan zitül kolpamdó. Ma sab kürü siman olom Aesakónkü kol olgabi upudo.”

⁵ Oya zaget pama imtinürr wagó, “Ka sab ia kaino, ene kol ne sab ubi koke nóma war-ile kürüka akyanóm ini bwóbdü? Ia ka sab marü olom Aesakón yalkomolo ene bwóbdü, ma nólgab tamórró?”

⁶ Eibrra-am bóktan yalkomólórr wagó, “Ma umul-umul namulo, ma kürü olom sab kokean yalkomolo ola. ⁷ Da LOD, kwitüm God, kürü nóto

küdódürr kürü aban zitül pamkolpamdógab akó kólba amtómól tüpdügab, wa kürüka arüng alkamül-koke bóktan igó tóbtanórr wagó, ‘Ka sab ini tüp marü olmalbobatal nókyenónómo.’ Wa tóba anerru singül kwata zirrapóndase, igósüm ma sab kol olgabi upudo kürü siman olomankü. ⁸ Ene kol ne sab ubi koke nóma warile mankü tótókóm, ma sab bago-o kürü ene arüng alkamül-koke bóktandógab. A ma sab kürü siman olom ola kokean yalkomolo.” ⁹ Eibrra-amón zaget pama tóba tang tóba wirri paman waurr grasana zirrapónórr, da wa tóba arüng alkamül-koke bóktan ingrinürr, oya Eibrra-am ne bóktan ekyanórr inikwata.

Eibrra-amón Zaget Pama Rrebekan Omranórr

¹⁰ Eibrra-amón zaget pama 10 [kamel] yazebórr tóba wirri paman kameldógab, da wa abün morroal elklazapükü bupadórr, ama Mesopotamia* bwóbdü wamlórr, ene wirri basirrdü Eibrra-amón zoreta Na-orr nóla ngyabelórr. ¹¹ Wa ola nóma abzilürr, da kamel mórran-mórran ninóp nae badu minggüpanan, wirri basirr kalkuma; ugón simam yarilürr, kolab nae bait ngarkwat nóma amrranda.

¹² Zaget pama tóre ugón ekorr wagó: “Lodóe, kürü wirri pam Eibrra-amón God, gyaurka, ma kürü kókya errkya ini gürr ka nebókamóm

* **24:10** Mesopotamia, ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrüna: Arram Na-arra-im. Ene ngian küp módóga Ibrü bóktane: Arram pamkolpamab kantrri, nis tobarr nis aodó ne pokoa. Ene nis tobarr nis ibü ngi módógamli: Taeggris akó Yuppreitis.

tama, akó ma morroal tonarr okaka simzazilke kürü wirri pam Eibrra-amka. ¹³ Ka zamngólórrón inamüla, nae badu kabledó. Küsil kola bausdako ene wirri basirran pamkolpamdógab nae baitüm. ¹⁴ Kubó inzan ki yarilün: ka kubó ne küsil koldó bóktano kagó, ‘Gyaurka, moba nae bele tüp solkomól kürü anónóm’, akó wa ne kubó nóma bóktóne wagó, ‘Enó, akó ka kubó marü kamel ta nae nómyenónómo,’ da wata wató ki waril, ma ne kol zamanike moba zaget pam Aesakónkü. Inzande, ka kubó umul namulo wagó, ma morroal tonarr kuri pupo sina kürü wirri pamdó.”

¹⁵ Ene zaget pamazan tóre yarilürr, da módóga, Rrebeka ugón katókérr ene wirri basirrdügab, tóba mariti tónggapórrón nae bele tupodó sidódlórr. Wa Betuelón óp olom warilürr. Betuel Milkan siman olom yarilürr. Milka Na-orrón kol warilürr. Na-orr Eibrra-amón zoret yarilürr. ¹⁶ Rrebeka kari agurr ngulmokur koke warilürr. Wa müór amióg ngarkwatódó warilürr, pampükü ut umul-kók. Nae badudü abinürr, nae bórrngamórr tóba mariti tónggapórrón nae beledó, akó tügasilürr.

¹⁷ Eibrra-amón zaget pama büsai-büsai wamórr oya asenóm ó oya we umtinürr wagó, “Gyaurka, ma ia kürü nae sokol koke kókyeno anónóm marü nae beledógab?”

¹⁸ Wa bóktan yalkomólórr wagó, “Taia, kürü wirri pam, ugó enó.” Wa tóba mariti tónggapórrón nae bele büsai solkomólórr ama tangdó. Da wa oya nae we emyanórr.

19 Oya nae amyana nóma blakónórr, wa bóktanórr wagó, “Marü kamel ka ta kubó nae nómenónómo, kókó ibü nae anón ubia nóma blakóne.” 20 Wa büsai nae ekanórr, ne nae bórrngamórr nae beledó, ama wirri nae kurrópdü. Wa akó büsai natókórr nae badudü, ngibürr nae baitüm kamelabkü anónóm, kókó blamana ngarkwatódó nae enenóp. 21 Ene zaget pama oya piküpan ngazokalórr umul bainüm wagó, LOD oya agóltagól ia morroal küppükü kuri sine, ta ia koke.

22 Ene kamelab nae anóna nóma blakónórr, zaget pama [gold] syók rring† ipadórr, oya syókdü angrinüm, akó nis gold tang püid‡ tang nisabkü ipadórr. 23 Wa we umtinürr wagó, “Ma ia kürü koke kilo, ma noan óp olomla? Ia marü aban müótüdü ut kan asine kibü utüm ini irrüb?”

24 Rrebeka bóktan yalkomólórr wagó, “Ka Betuelón ngul olomla. Milka Betuelón ilngumilürr Na-orrrkagab. Ka Na-orrr akó Milka ibü bobatla. 25 Kibü müótüdü kamelab ut akó alo kan asise, akó yabü ta kan asise utüm kinkü.”

26 Ene zaget pama wakósingül nülkamülürr, singül tüp elkomólórr, da LODón we [ótóklürr].

27 Wa bóktanórr wagó, “Mi blamana LODón

---

† **24:22** rring: Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü ini poko asine: oya müp darrpan beka. Beka Israael pamkolpamab müp atanin ngarkwat kla yarilürr. Oya ngarkwat 5 akó poko grem ngarkwat yarilürr. Darrpan beka gold wirri darrem yarilürr. ‡ **24:22** tang püid: Ngibürr Godón Bukdü ini poko asine: ibü müp 10 syekel darrpan-darrpan. Syekel wa Israael pamkolpamab müp atanin ngarkwat kla yarilürr. 10 Syekel 110 grrem ngarkwat koralórr. 10 syekel [silba] wirri darrem kwarilürr. Mórrke-mórrke módóga, shekel.

yagürnórre, kürü wirri pam Eibrra-amón God. Wa tóba morroal tonarr koke irrmatórr kürü wirri pamdógab akó wa koke alkamülürr, wa kürü wirri pam ne [alkamül-koke bóktan] ekyanórr. A kótó, LOD kürü dümdüm kolngomóle kólba wirri paman zoretan müót kolpamdó.”

²⁸ Rrebeka busorr müótüdü, tóba aipan müót kolpam büzazilüm ne pokoa tómbapóne.

²⁹ Rrebekan siman bólbót asi yarilürr. Oya ngi Leiban. Wa büsai-büsai wamórr Eibrra-amón zaget pam sisingül akyanóm nae badudü.

³⁰ Wa bólbótan syókdü ne rring akó nizan tangdó tang püid nóma nósenóp akó nóma arrkrurr oya bólbóta ne poko izazilürr, pama oyaka ne poko bóktanórr, da we wamórr ene pamdó, da módóga, oya we esenórr kamel minggüpanan zamngólórrón nae badu kabledó. ³¹ Leiban oyaka bóktanórr wagó, “Yao, mató ma bles airrünla LODkagab. Ma aini iade zamngóldóla? Ka müót kuri tónggapóna akó ka ut bwób tónggapóna marü kamelabkü.”

³² Eibrra-amón zaget pama müótüdü wamórr. Leibanón zaget pama elklaza selókóp kamelab büb kwitüdügab. I kamelab büdül twal§ akó alo kla tübarrmünürr, akó nae sidüdóp Eibrra-amón zaget pamankü akó wa ne pampükü tamórr, ibü wapór bagulüm. ³³ Leibanón zaget pama alo sirrbünóp oya obzek kwata. Wa bóktanórr wagó, “Ka ngaen-gógópan koke elo-o, kókó ka kubó adrrüto, ka ne bóktanankwata tama.”

---

§ 24:32 büdül twal alo klama kamelankü, dakla ta ut klama.

Leiban bóktan yalkomólórr wagó, “Taia. Kibü kya kóbó tüzazilnüm!”

³⁴ Da wa bóktanórr wagó, “Ka Eibrra-amón zaget pamla. ³⁵ LOD kürü wirri pam ngaru bapónkoke bles syónürr. Wa wirri mórrel pamóm kuri baine. LOD oya we kla kuri siliónürr; [sip] a [gout], [kau], silba a gold, zaget pam a zaget kol, akó kamel a [donki]. ³⁶ Kürü wirri paman kol Serra epep nóma warilürr, siman olom ilngumilürr oyankü. Eibrra-amón blaman ne elklaza kwarilürr, wa tóba siman olom kuri iliónürr. ³⁷ Kürü wirri pama kyalórr oyankü arüng alkamül-koke bóktan angrinüm wagó, ‘Ma sab kürü siman olomankü kol kokean upudo ini Keinan pamkolpamab ópal olmaldógab, ka nibiób tüpdü ngyabendóla. ³⁸ A ma kürü aban kolpamdó wam, akó kürü kólbanan zitül zonaretaldó, kol amkünüm kürü siman olomankü.’ ³⁹ Ka Eibrra-amón imtirrü kagó, ‘Ka sab ia kaino, ini kola ne kürüka koke nóma tókyene?’ ⁴⁰ Da Eibrra-am bóktanórr wagó, ‘LOD, ka ne Godpükü agóldóla, sab tóba anerru zirrsapóne marü ene kwat küppükü ainüm. Ene igósüm, ma sab kol upudo kürü kólbanan zitül zonaretaldógabi akó kürü aban kolpamdógab. ⁴¹ Sab, ma kürü zitül kolpamdó nóma wamo, ma ene arüng alkamül-koke bóktandógab bago-o, enana i sab bangórre oya akyanóm marü. Ma sab igósidi bago-o.’

⁴² “Ini ngürr ka nae badudü nóma tama, ka tóre inzan ekoa kagó, ‘LODóe, kürü wirri pam Eibrra-amón God, marü ubi ne nóma yarile, gyaurka, ma kürü kwat dümdüm sekya, ka nebókamóm tama. ⁴³ Errkyadan

ka zamngólórrón inamüla nae badu kabedó. Ngulmokura kubó nóma tubrrune nae aitüm, akó ka oyaka nóma bóktono kagó, “Gyaurka, ma ia kari nae sokol koke kókyeno anónóm moba nae beledógab?” ⁴⁴ Wa ne kubó nóma bóktóne wagó, “Enó, akó ka marü kamelabkü ta kubó nae baito,” da wata wató ki waril, LOD ne kol zumanike kürü wirri paman siman olomankü.’

⁴⁵ “Ka tóre nóma elakónóma kólba moboküpdü, Rrebeka ugón tubrrune. Mariti tónggapórrón nae bele tupodó sidüde. Wa we abine badudü akó nae ite. Ka oyaka bóktóna kagó, ‘Gyaurka, kya kürü nae sokol kókya anónóm.’ ⁴⁶ Wa büsai nae bele tupodógab sabine, da we bóktóne wagó, ‘Ugó enó! Ka kubó marü kamel ta nae nómenónómo.’ Ka enóna, akó wa kamel ta nae nómyerre. ⁴⁷ Da ka oya we umtina wagó, ‘Ma ia noan óp olomla?’ Wa bóktan salkomóle wagó, ‘Ka Betuelón ngul olomla. Milka Betuelón ilngumilürr Na-orrkagab. Ka Na-orrr akó Milka ibü bobatla.’ Da ka oya syók rring zotena, akó tang nis tang püid nótena. ⁴⁸ Ka wakósingül nülkamüla, singül tüp elkomóla, LODón we ótók namüla. Ka LODón yagüra, kürü wirri pam Eibrra-amón God, kürü nótó kolngomóle dümdüm kwatana kürü wirri paman zoretan óp bobat apadóm Eibrra-amón siman olomankü. ⁴⁹ Ma ne ubi nóma baino morroal tonarr kürü wirri pam amtyanóm amkoman moboküpi, da ma kürü kyal. Koke ne nóma, gyaurka, kürü ma umul-umulan ngigüta. Igósidi ka ma sab gyagüpitótók ipudo nadü kwat mamóanóm.”

⁵⁰ Leiban a Betuel bóktan yalkomórri wagó, “Ini LODkagaba. Ki myamem darrü poko koke bóktóni marüka, ia morroal o kolae. ⁵¹ Da wóni, Rrebeka. Upa da ugó wam! Wa sab marü wirri paman siman oloman kolóm ki bai, LOD tüób enezan emtyanórr.” ⁵² Eibrra-amón zaget pama ibü bóktan nóma arrkrrurr, wa wakósingül nülkamülürr akó singül tüp elkomólórr LODón obzek kwata. ⁵³ Da Eibrra-amón zaget pama gold akó silba tómbapórrón büb püti ain kla yusürr akó dokyanan mórrkenyórr, da Rrebekan [gyaur kla] uliónürr. Wa akó simam naret akó aip morroalan wirri darrem gyaur kla nüliónürr.

Rrebekan Pamkolpama Morroal Tonarre Zir-zwapónóp

⁵⁴ Da Eibrra-amón zaget pam akó wankü nidi kwarilürr, ibü alongalo we yarilürr. Akó ene irrüb we amaikóp. I nóma tübarsinürr, Eibrra-amón zaget pama bóktanórr wagó, “Kürü ugó zirrkapónam kólba wirri pamdó.”

⁵⁵ Da Rrebekan siman bólbót akó aipa bóktan yalkomórri wagó, “Kya ini ngul olom kinkü ae ki warilün aüd ngürrüm, ó aprrapórr 10 ngürr. Ene ngürr kakóm, wa sab ugón ki nató.”

⁵⁶ Eibrra-amón zaget pama ma bóktan yalkomólórr wagó, “Kürü arrmatgu. LOD kürü kwat wató morroal küppükü sine. Kürü ugó zirrkapónam kólba wirri pamdó alkomólóm.”

⁵⁷ Rrebekan aip a bólbóta bóktarri wagó, “Kya tóba kóbó ngizaunam, da mi kubó umtirre, wa kubó ia warile.” ⁵⁸ I Rrebekan tibióbkagab

ngizaunóp, da umtinóp wagó, “Ma ia ubi baina ini pampükü tótókóm?”

Rrebeka bóktan we yalkomólórr wagó, “Ka ubi baina tótókóm!”

⁵⁹ I Rrebeka akó oya ngakan zaget kol* ibü nilóp Eibrra-amón zaget pampükü tótókóm, akó wa ne pampükü tamórr. ⁶⁰ I Rrebekan bles winóp ini bóktan oporpükü wagó,

“Kibü bólbót, marü sab abün olmal ki kwarilün, akó marü sab atang-koke olmalbobatal ki kwarilün.

Marü olmalbobatala sab ene pamab basirrpükü idi ki yazebnóm, usakü nidi bókrróne!”

⁶¹ Rrebeka tüób akó tóba zaget ngul olmala elklaza tómbapónóp, da kamelab kwitüdü we bamselórr. I zaget paman solkwat we zutalórr. Eibrra-amón zaget pama Rrebekan ene inzan upadórr. Da i ene bwób we amgütóp.

Rrebeka Aesakón Kolóm Bainürr

⁶² Aesak tóba ngyaben marrgu ama we tónggapónórr Negeb [ngüin-koke bwóbdü], Keinan tüpdü. Da wa Be-err La-ae Rro-i† nae badu amgatórr. ⁶³ Darrpan ngürr, ene simam abüs, wa popa agólóm wamórr pórrpótyapdó, da kwit nóma yazilürr, wa kamel nósenóp tóbakabóna tótókde. ⁶⁴ Rrebeka kwit nóma sazilürr, Aesakón sesenórr, da wa we tübinürr tóba kameldógab, ⁶⁵ ó Eibrra-amón zaget pam

---

* **24:59** ngakan zaget kol ene zaget kol warilürr, Rrebekan ngómdü nótó ungrinürr akó oya ngakan warilürr, wa kari olom nóma warilürr. † **24:62** La-ae Rro-i ngian küp módóga: Arról God, Kürü Nótó Ngakanda, Oya Nae Badu.

we imtinürr wagó, “We ia nadü pama tótókda mibü basenóm ini pórrpótyapdó?”

Ene zaget pama bóktan yalkomólórr wagó, “We kürü wirri pame.” Rrebeka tóba obzek ngalao mórrkenyórr poko ipadórr, tóba obzek ngablaorr.‡

⁶⁶ Ene zaget pama adrratórr Aesakka, blaman wa ene ne poko tómbapólórr. ⁶⁷ Ene kakóm, Aesak Rrebekan Serran palae müót kugupidü udódürr. Wa Rrebekan tóba kolóm we upadórr. Oya [moboküpdü ubi] oyaka yarilürr. Rrebeka Aesakón zao-zao yónürr tóba aip Serran бүдүлankwata.

25

Eibrra-amón Ngibürr Olmalbobatal

¹ Eibrra-am darrü kol akó zumiógürr, ngi Keturra. ² Wa Eibrra-amónkü simanal olmal balngónórr: Zimrran, Zoksan, Medan, Midian, Isbak, akó Sua. ³ Zoksan ibü abóm bainürr: Syeba akó Dedan. Da Dedanón olmalbobatal idi kwarilürr: Asyurr pamkolpam, Letus pamkolpam, akó Leum pamkolpam. ⁴ A Midianón simanal olmal idi kwarilürr: Epa, Eperr, Anok, Abida, akó Elda-a. Ini blaman Keturran olmalbobatal koralórr.

⁵ Eibrra-am Aesakónkü blaman kla bimgatórr oya ne kla koralórr. ⁶ A wa enezan ngyabelórr, Eibrra-am tóba ngibürr simanal olmal gyaurr kla nülínóp, wa nibiób balngenórr ngibürr

‡ **24:65** Ibrü kolan bókam tumtum yarilürr tóba obzek ngablaom mórrkenyórr poko-e, i ene pampükü baserre, wa ne pam ki amige.

koldó. Da ibü metatómpükü we zirrnápónóp tóba olomdógab, Aesak, abüsa nólgabi banikda, ene tüpdü.

Eibrra-amón Büdül

⁷ Eibrra-am blaman kókó 175 pailüm nya-belórr. ⁸ Wa dómdóm ngón we semanórr, da nurrótókórr wirri kokrrap nyaben kakóm, oya ne abün morroal pail kwarilürr. Da wa tóba abalbobatal nómrrónóp, ngaen nidi nur-rbarinóp. ⁹ Oya olom nis Aesak a Isma-el oya Makpelaan kugupi apórrón wirri ingülküpdü gapókdó ingirri, Eprronón tüp pokodó, Zoarrón siman olom, tüób Et pam, abüsa nólgabi banikda Mamre bwóbdügab. ¹⁰ Ene wa we tüp pokoa, Eibrra-am ne kla amiógürr Et pamdógab. Eibrra-amón we ingirri oya kol Serra ne warilürr. ¹¹ Eibrra-amón бүдүл kakóm, God oya olom Aesakón bles syónürr. Da Aesak Be-err Laae Rro-i badu minggüpanandó we nyabelórr.

Isma-elón Olmalbobatal (1 Krronikol 1:28-31)

¹² Ini Isma-elón olmalbobatalab ngiko, Eibrra-amón siman olom Agarrkagab. Agarr wa Serran [leba zaget] kol warilürr, tüób Izipt kol. ¹³ Ini wa ama Isma-elón simanal olmalab ngiko (igó arrbürrün, ngaen pamdógab kókó blakón pam amrran): ngaen pam Nebayot, Kedarr, Adbe-el, Mibsam, ¹⁴ Misma, Duma, Masa, ¹⁵ Adad, Tema, Zeturr, Napis, akó Kedema. ¹⁶ Ini Isma-elón simanal olmalab ngiko. ¹² Zitül singüldü balngomól pamóm idi bainóp. Ibü kolpama tibiób

basirr akó marrgu we ngi ngibasilóp. ¹⁷ Isma-el blaman kókó 137 pailüm nyabelórr, da wa tóba dómdóm ngón we semanórr, da we nurrótókórr. Da wa tóba abalbobatal nómrrónóp, ngaen nidi nurrbarinóp. ¹⁸ Oya olmalbobatala ene bwóbdü nyabenónóp Abilamgab kókóta Syurr amrran, abüsa nólgabi banikda Izipt órdóbóna, kwat-kwat Asirria aodó. I tibi-tibi bwóbdü nyabenónóp tibiób ngibürr zonaretaldógab.

Zeikob akó Isao

¹⁹ Ini Eibrra-amón olom Aesakón olmalbobatalab ngiko.

Eibrra-am Aesakón ab yarilürr. ²⁰ Aesak 40 pail nóma yarilürr, wa Rrebekan ugón zumiógürr, Betuelón óp olom. Betuel Padan Arram bwób* pam yarilürr. Rrebeka tüób Leibanón bólbót warilürr, Arram bwób olom.

²¹ Aesak [LODKa] tóre ekorr tóba kolankwata, zitülkus wa olmal balngón-koke kol warilürr. LOD oya tóre arrkrrurr, da oya kol Rrebeka bikóm we esenórr. ²² Da ene olom nisa tibiób bumiógtübumióg namülnürri aipan bikómdü, akó wa bóktanórr wagó, “Ia kürüka ini pokoa iade tómbapóna?” Da wa LODón amtinüm natókórr.

²³ Da LOD oyaka tóktanórr wagó,
 “Nis bwób zitül pam nis marü bikómdümamli,
 akó nis bwób zitül pam nisa sab marü
 bikómdügab turri, da bürrgrrüti;
 darrü sab wirri arüng pam yarile tóba kamadódógab,

---

* **25:20** Padan Arram bwób Mesopotamia bwóbdü yarilürr.

akó naret sab zoretan tangdó yarile.”

²⁴ Ene ngürr nóma semrranórr Rrebekan mórranom, da módóga, nis siman olom nis namülnürri oya bikómdü. ²⁵ Ngaen-gógópan nótó tómtómólórr, wa óe-óe yarilürr; oya dudu бүб igó yarilürr, wamaka ngüina gwarrarrón mórrkenyórra, da i Isaon† ngi igósidi ngyesilóp. ²⁶ Ene kakóm, oya zoreta tómtómólórr, da tóba tange Isaon wakub emoanórr. Da i Zeikobón‡ ngi we ngyesilóp. Aesak ugón 60 pail yarilürr, Rrebeka ibü nóma nulngumilürr.

²⁷ Da ene olom nisa nóma dódórr bairri, Isao бүгүр pamóm bainürr; wa panze bwóbdü baiblürr. A Zeikob wa piküpan ngyaben pam yarilürr; wa palae müót basirr gódam pam yarilürr. ²⁸ Aesak, nurr lar nótó mis apókórr, moboküpdü wirri ubi yarilürr Isaoka, a Rrebeka wa go Zeikobka wirri ubi warilürr.

²⁹ Darrpan ngürr Zeikob zurr alo bamngul yarilürr. Isao arrak bwóbdügab nóma түбзилүрр, wa kari alom ta koke yarilürr. ³⁰ Wa Zeikobka bóktanórr wagó, “Büsai, kürü kya mobanom óe-óe zurr kari sokol kókya! Ka amkoman aloanómla!” (Ene zitülkUSDü, oya Idombóka§ igósidi ngilian kwarilürr.)

---

† **25:25** Isao Seirr bwóbbóka apónda; Isaon olmalbobatala sab ene bwóbdü ngyabenórrre. Seirr ngian küp apprapórr módóga: ngüinpükü. Isaon darrü ngi Idom yarilürr, oya küp módóga: óe-óe. ‡ **25:26** Zeikob ngian küp módóga: wa wakub amoanda. Ini alapalap bóktana; oya küp módóga: wa ilklió aliónda. § **25:30** Idom, oya küp módóga: óe-óe.

³¹ Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Ngaen-gógópan ma kürüka moba ngaen-gógópan amtómól dümdüm darrem* klamóm singrino.”

³² Isao bóktanórr wagó, “Turrkrru, ka бүдүл kari pokola. Ini ngaen-gógópan amtómól dümdüm kürü koke tangamtinda errkyadan, ka бүдүл kari pokola, da taia, ka marü akyandóla.”

³³ Da Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Ngaen-singül ma kürü moba [arüng alkamül-koke bóktan] kókya, kürü moba ngaen-gógópan amtómól dümdüm akyanóm.” Da Isao tóba arüng alkamül-koke bóktan ekyanórr Zeikobón. Wa tóba ngaen-gógópan amtómól dümdüm darrem klamóm we ingrinürr Zeikobón tangdó.

³⁴ Da Zeikob Isaon ngibürr brred akó lentil† zurr alo iliónürr. Wa elorr akó nae enónórr, bupadórr, da we wamórr.

Da Isao tóba ngaen-gógópan amtómól dümdüm popa inzan amaikürr.

26

Aesak Gerrarr Wirri Basirrdü Ngyabelórr

¹ Akó darrü ku yarilürr ene tüpdü, ngaen singül kwata klamdógab Eibrra-amón ngyaben tonarrdó. Da módóga, Aesak Abimelekka we wamórr, Pilistia pamkolpamab king nótó yarilürr, Gerrarr wirri basirrdü. ² [LOD] Aesakka we okaka tübyónürr, da tóbtanórr wagó, “Izipt

---

* **25:31** Ene ngaen oloman dümdüm módóga, nis poko ngark-wat apadóm oya abón elklazadógab, wa nóma nurrótókórr.

25:33 Ibrü 12:16 † **25:34** lentil karian óe-óe sye küpzan klama. **25:34** Bwób Zitül 27:36

tótókgu; marü ka sab milo ma ne bwóbdü ngyaben namulo. ³ Ma kya bupso ae ngyaben namülün ini tüpdü; ka marüka sab asi namulo akó ka marü bles mino. Ka sab marü ini dudu tüp ugón mókyeno akó marü olmalbobatal. Akó ka sab igó bóktan küsil ino, ka marü ab Eibrra-amón ne [arüng alkamül-koke bóktan] ekyarró. ⁴ Ka sab marü ngarkwat-koke olmalbobatal müfino, pülpüdüzan ngarkwat wimurrko. Akó ka sab ini bwób dudu ibü nókyenónómo. Marü olmalbobataldógab, ka ini tüpdü blaman ne pamkolpamko sab bles ninünümo, ⁵ zitülkus Eibrra-am kürü bóktan arrkrurr; akó ka oya ne zaget iliórrü blaman tómbapónórr. Wa kürü arüng bóktan, gida, akó gida bóktan poko amkoman morroal gangga irrbünürr.” ⁶ Da módóga, Aesak we ngyabelórr Gerrarr wirri basirrdü.

⁷ Ngibürr ene basirr pama nóma togobórr oya amtinüm tóba kolanbókamóm, wa ibüka bóktanórr wagó, “Wa kürü bólbóto.” Zitülkus módóga, wa gum yarilürr igó bóktanóm wagó, “Wa kürü kolo.” Wa gyagüpi wamórr wagó, “Ini basirr pama kubó kürü kena kómkólnóm Rrebekambókamóm.” Zitülkus módóga, wa agurr kol warilürr.

⁸ Aesak barrkyananbóka olazan ngyaben yarilürr, Abimelek, Pilistia pamkolpamab king, müótan pokar mamtaedógab sazilürr ama tüpdü, da Aesakón sesenórr tóba kol Rrebekaprüki. ⁹ Da Abimelek tóba zaget pam we zirnapónóp Aesakón apadóm, da bóktanórr wagó,

“Turrkrru, ene go amkoman marü kolo! Ma igó iade bóktarró wagó, ‘Rrebeka kürü bólbóto?’”

Da Aesak bóktan yalkomólórr oyaka wagó, “Zitülkus módóga, ka igó poko gyagüpi wamnórró, ka sab oyabókamde kena nurrótókón.”

¹⁰ Da módóga, Abimelek Aesakka we bóktanórr wagó, “Ma kibüka ini tonarr iade tónggapóna? Darrü pama ne marü kolpükü nóma ki umtule, ma kibüka müp ki sidüda.”

¹¹ Da módóga, Abimelek ene pamkolpam igó arüng bóktan we nókyenóp wagó, “Darrüpa ne sab Aesakón kle-kle nóma yangóne, ó akó oya kol, sab amkoman бүдүлдү ingirre.”

¹² Aesak ene түпдү elklaza zid iritürr. Zitülkus oya LOD bles syónürr, ene pail kugupidü Aesak 100 alo kla abülürr blaman elklaza zidüdügab wa ne kla baritlürr. ¹³ Aesak mórrel pamóm bainürr. Oya elklaza zida metat morroal dódórr bainónóp, kókó wa amkoman wirri mórrel pamóm bainürr. ¹⁴ Oya aüd ngabkan lar koke kwarilürr, [sip] a [gout] akó [kau], akó oya abün leba zaget kolpam ta asi koralórr. Igósidi Pilistia pamkolpam gyagüp kolaea ekrralórr. ¹⁵ Da módóga, blaman nae badu, Eibrra-amón leba zaget oloma ne kla ulunglürr Eibrra-amón nyaben tonarrdó, Pilistia kolpama tüpi nodnóp.

¹⁶ Da Abimelek Aesakka we bóktanórr wagó, “Kibükagab ugó bupa, zitülkus ma kibükagab wirrian arüng kuri baina.”

¹⁷ Da módóga, Aesak ene bwób we amgatórr. Wa tóba nyaben marrgu we tónggapónórr Ger-rarr Buru-burudü, da we nyabelórr. ¹⁸ Aesak

tae nómonóp ene nae badu, ne kla balüngóp Eibrra-amón nyabben tonarrdó, akó Pilistia kolpama ne kla nodnóp Eibrra-amón бүдүл kakóm. Ene nae badu akó dadan ngi ngibasilürr, oya aba Eibrra-am ngaen ne ngi ngibasilürr.

¹⁹ Aesakón zaget pama kugupi alüng koralórr Gerrarr Buru-burudü. Da ene pokodó i arób nae we esenóp. ²⁰ Gerrarr wirri basirrdü sip ngabkan pama ongyalóm togobórr ene nae kugupiankwata Aesakón sip ngabkan pampükü wagó, “Ini kibü nae-e!” Ene zitülkusdü, Aesak nae badu ngi we ngyesilürr Esek,* zitülkus i wankü ongyelóp. ²¹ Ene kakóm, Aesakón zaget pama akó darrü nae badu ilüngóp, da i akó dadanzan ongyal kwarilürr ene nae baduanbókamóm. Da Aesak ene nae badu ngi we ngyesilürr Sitna.† ²² Aesak ene pokodógab we bupadórr tóba pamkolpampükü, da akó darrü nae badu we ilüngürr. Ene pokodó, myamem darrü pama koke tamórr oya ongyalan ngitanóm. Da módóga, Aesak ene nae kugupi ngi we ngyesilürr Rreobot,‡ ó wa we bóktanórr wagó, “Mibü LOD wirri panze bwób tókyerre nyabbenóm, ó ini bwóbdü sab mi küppükü bairre.”

²³ Wa olgabi we wamórr ama Berrsyiba wirri basirrdü. ²⁴ Ene irrüb LOD oyaka we pupo tübyónürr, da bóktanórr wagó, “Ka marü ab Eibrra-amón Godla. Ma gumgu, zitülkus ka mankü asinla. Ka marü sab bles mino akó marü

* **26:20** Esek ngian küp módóga: ongyaltongyal. † **26:21** Sitna ngian küp módóga: bóka hamgün. ‡ **26:22** Rreobot ngian küp módóga: panze bwób.

ka sab abün olmalbobatal mülino, ka ngaen ne [alkamül-koke bóktan] ingrirrü kólba zaget pamankü Eibrra-am.”

²⁵ Aesak [alta] ola elórr, LODón ngian we ngilialórr oya [ótókóm]. Ene kakóm, wa tóba palae müót we balmelórr. Oya zaget pama akó darrü nae badu we ilüngóp.

Aesak a Abimelek Tibióbkü Alkamül-koke Bóktan Ingrirri

²⁶ Da Abimelek Gerrarrgabi we tamórr Berrsy-iba. Wa inkü tamórr: A-uzat, oya ikik bókran pam, akó Paekol, tóba gazirr pamab singüldü wirri ngi pam. ²⁷ Da módóga, Aesak we nümtinóp wagó, “E kürüka iade togoba? Ka yabü bamtindóla, zitülkus e kürü alzizi kümanikarre, akó e kürü we kolakókyenarre yabióbkagab.”

²⁸ I bóktan we yalkomórri wagó, “Ki tai panzedó kuri eserre wagó, LOD marüka asine, ó ki kibiób ikik apórre kigó, ‘Mi arüng alkamül-koke bóktan ki tónggapórri mibü aodó, kidip akó mató.’ Ki kubó tónggapórrón bóktan ki ingrirre mankü, paudi nygabenóm. ²⁹ Ma kibüka sab darrü kolae koke tónggapono, ki yabü kokezan kolae ninóp akó yabü morroal tonarrezan ngabkan koralnórró, ma moba kol-pampükü kinkü nóma nygaben namülnürrü. Akó ki marü paudi zirrapónóp. Da LOD errkya marü panzedó kuri bles mine.” ³⁰ Da módóga, Aesak ibünkü wirri alongalo we tónggapónórr. Da i alo elop akó anón klampükü we enónóp.

³¹ Irrbianande darrü ngürr ene pama arüng

alkamül-koke bóktan we tónggapónóp tibiób gazirrgum. Da módóga, Aesak ene aüd pam yawal we nókyenóp, ó i oya paudi we amgütóp.

³² Ene ngürr Aesakón zaget pama oya azazilüm we togobórr, i ne badu ilüngnóp, wagó, “Ki nae kuri eserre!” ³³ Aesak ene nae badu ngi ngyesilürr Syiba.Š Ene zitülkusdü, ngaendógabi kókó errkya* ini tonarr pamkolpama ene basirr ngi igó ngiliandako wagó, Berrsyiba. Ene ngian küp módóga: arüng alkamül-koke bóktan an badu.

Isao Mogob Kol Nis Nümiógürr

³⁴ Isao 40 pail pam nóma yarilürr, wa nis mogob kol nis nümiógürr Et kolpamdógab: Zudit, Be-erin óp olom, akó Beismat, Ilonón óp olom. ³⁵ Isaon kol nisa müp ngyaben sidódrri Aesak a Rrebeka, ibüka.

27

Aesak Zeikobón Bles Yónürr

¹ Aesak myangan nóma yarilürr, oya ilküp nisa tümün ugón bairri. Wa myamem koke ngabkalórr. Wa tóba ngaen olomdo Isaoka górrganórr. Oyaka bóktanórr wagó, “Kürü olom!”

Isao bóktan yalkomólórr wagó, “Ba, ka inamüla!”

Š **26:33** Syiba ngian nis küp módógamli: arüng alkamül-koke bóktan ó 7. * **26:33** errkya ene tonarrbóka apónda, Bwób Zitül peba ugón wialómóp.

² Aesak bóktanórr wagó, “Turrkrru, ka myang kuri baina, akó ka kólba бүдүл ngürrbóka umul-kókla. ³ Moba бүгүр kyab yazeb, arrakóm ugó wam panze bwóbdü kürüncü alóng kla byamkünüm. ⁴ Ma kürüncü morroal misan alo kla tónggapó, ka ne alom ubila, da kürüka sidódke alom. Kürü aloa nóma blakóne, ka kubó marü ugón bles mino. Ka sab solodó nurrótoko.”

⁵ Rrebeka arrkrru warilürr, Aesak enezan bóktanórr tóba olomdó Isaoka. Da Isao nóma bupadórr panze bwóbdü arrakóm, ⁶ Rrebeka tóba olomdó Zeikobka bóktanórr wagó, “Turrkrru, ka marü ab arrkrrua bóktande Isaoka wagó, ⁷ ‘Ma kürü alóng kla kubó sidódke, akó ma kürüncü morroal misan alo kla tónggapó kürü alom. Kürü aloa nóma blakóne, ka kubó marü ugón bles mino [LODón] obzek kwata. Ka sab solodó nurrótoko.’ ⁸ Kürü olom, tai turrkrru, da tónggapó ka kubó marü enezan milo! ⁹ Ugó wam, mibü [gout] a [sip] negasko, da nis morroal бүб баритүррүн gout kupo түдódke kürüka. Ka kubó morroal misan alo kla tónggapono marü abankü, wa ne ngarkwat alom ubi bainürr. ¹⁰ Da kubó alo mató idódke moba abdó oya alom, igósüm wa kubó marü bles mine. Wa sab solodó nurrótókes.”

¹¹ A Zeikob tóba aipbóka wagó, “Turrkrru, kürü naretan бүб sopae ngüinpüküma, a kürü ma ngüin-koke бүб sopaea. ¹² Kürü aba apprapórr kubó nóma kyamurre, wa kubó umul baine wagó, ka oya ilklió aliönüm kaindóla. Da ka kubó kólbaka igósidi amórr bóktan sidüdo, a bles bain bóktan ma koke.”

¹³ Da oya aipa Rrebeke bóktan yalkomólórr oyaka wagó, “Kürü olom, ene amórr bóktana kürüka ki tam. Wata tónggapó, ka marü ne poko mila. Ugó wam, da ene gout kupo nis tüdódke kürüka.”

¹⁴ Zeikob wamórr a ene gout kupo nis nüpadórr, da we tüdódürr tóba aipdü. Wa morroal misan alo kla tónggapónórr, Aesak ne ngarkwat alom ubi bainürr. ¹⁵ Da wa ngaen olom Isaon morroalan mórrkenyórr yazebórr, oyaka ene müót kugupidü ne kla koralórr. Solo kupo olom Zeikobón we püti yónürr. ¹⁶ Wa oya tang nis akó ngüin-koke gepko gout sopae poko-e ngablaorr. ¹⁷ Da wa Zeikobón ekyanórr ene morroal misan alo, akó brred, wa ne kla tónggapónórr.

¹⁸ Da Zeikob abdó wamórr da bóktanórr wagó, “Ba!”

Oya aba bóktan yalkomólórr wagó, “Ó, ka inamüla. Ma ia nótokla, kürü olom?”

¹⁹ Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Ka Isao, marü ngaen olom; ka kuri tónggapóna, ma kürü enezan kila. Gyaurka, ugó mórra. Ini alóng kla ugó elóng, ka arrak bwóbdügabi ne kla sidüda marünkü. Ene igósüm ma kürü kubó kókyeno marüka ne bles bain bóktane.”

²⁰ Aesak imtinürr olom wagó, “Kürü olom, ma ini alóng kla büsai ia esena?”

Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Lod, marü God, kürü kwatódó wató singrine.”

²¹ Aesak Zeikobka bóktanórr wagó, “Kürü minggüpanan tam, da ka kya marü kóbó mya-

murrün, kürü olom, igó umul bainüm ma ia amkoman Isaola o koke.”

²² Zeikob tai wamórr kókó tóba aban minggüpanan. Aesak yamurrürr da bóktanórr wagó, “Marü bóktan gyagüp wamaka Zeikobón bóktan bómgóle; a marü tang nis ama Isaon tangzanamli.” ²³ Aesak Zeikobón koke emzyatórr, zitülkus oya tang nis ngüinpükü namülnürri Isaon tang nisan. Aesak Zeikobón ene zitülkUSDÜ kari poko bles yónürrma. ²⁴ Wa akó imtinürr wagó, “Ma ia amkoman kürü olomla Isao?”

Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Ka ta módóglá.”

²⁵ Aesak bóktanórr wagó, “Ma ngibürr alóng kla murr ala simarru kürü alóngóm. Ka kya elóngón, da marü kubó ugón bles mino.”

Zeikob ene murr tóba abdó simarrurr, da siliónürr alóngóm. Oya waenpükü ta ekyanórr anónóm. ²⁶ Ene kakóm, Aesak bóktanórr oyaka wagó, “Yao, kürü minggüpanan tam, kürü olom. Da kürü ugó küprük.”

²⁷ Zeikob abdó wamórr, da iprükürr. Aesak Isaon mórrkenyórr ilang nóma apónórr, wa Zeikobón ugón bles yónürr. Wa bóktanórr wagó, “Kürü oloman morroal ilang wamaka opopor pala ilangda, LOD ne kla bles yónürr.

²⁸ Marü God gles mor kwitümgab ki kókya akó marü ini tüp ki mórrel syó!
Marü God metat ki küliólün abün [wit] küp akó küsil waen.

29 Ini tüpan pamkolpama sab marü zaget pam ki kwarilün,
da i sab marüka wakósingül ki nümгүйнүнүм.

Ma sab moba zonaretalab wirri pam ki namüla, akó marü aipan olmalbobatal wakósingül ki nümгүйнүнүм marüka.

Blamana marü nidi mamórróre, i ta sab bamórrórón kwarile.

Marü nidi bles mirre, i ta sab bles airrün kwarile.”

Isao Aesakón Wirri Arüangi Yatorr Oya Bles Ainüm

30 Aesakón Zeikobón bles aina nóma blakónórr, Zeikob tóba ab we amgatórr. Büzyón babul, Isao arrak bwóbdügab ugón түбзилүрр.

31 Wa ta inzan morroal mis alo kla tónggapónórr, da sidódürr tóba abdó. Da wa oyaka bóktanórr wagó, “Ba, ugó bupa, mórra, kürünüm ngibürr alóng kla alóngóm. Ene igósüm, ma kubó kürü bles kino!”

32 “Ma ia nótó?” Aesak imtinürr.
“Ka Isao, marü ngaen olom,” wa bóktan yalkomólórr.

33 Aesak arrkürrürr, da wirribóka tórrngónóm bainürr, da bóktanórr wagó, “Ene wa nótó yaril, alóng kla emkólea, ama kürüka sidüde? Ka wata errkyadan elónga, da ma ma igó bwób kuri түбзила. Ka kólba bles ain bóktan oya kuri ekyena. Wa ene bles ain bóktan metatómpükü kuri ipüde.”

34 Isao tóba aban bóktan nóma arrkrrürr, wa ngürsilpükü wirri yón taegwarr ipadórr. Tóba

abdó bóktanórr wagó, “Ka ta inzan, ba-óe, ma kürü bles kyó!”

³⁵ A Aesak bóktanórr wagó, “Marü zoreta ilklió bülión tonarre tame; marü bles ain bóktan wató kuri ipüde.”

³⁶ Isao bóktanórr wagó, “Oya Zeikob ngi gaoandó ngyesilóp!* Ini ma nis ngima kürü ilklió aliónum! Kürü ngaensingül amtómól dümdüm ipadórr, akó errkya ma kürü bles bóktan kuri ipüde!” Wa akó intinürr wagó, “Ma ia kürünkü darrü bles ain bóktan koke irrmüta?”

³⁷ Aesak Isaon bóktan yalkomólórr wagó, “Turrkrru, ka oya marü wirri pamóm kuri ina, akó ka oya blaman zonaretal oya zaget pamóm ninünüma. Ka oya abün wit küp akó küsil waen kuri ilina. Da ka myamem laró tónggaponó, kürü olóm?”

³⁸ Isao tóba ab wata yatolórr wagó, “Ba, marü wata darrpan bles bóktana? Ba-óe, kürü ta bles kyó!” Wa wirribóka yón sabinürr.

³⁹ Oya aba bóktan yalkomólórr oyaka wagó, “Turrkrru, marü ngyaben bwób sab alam kan koke yarile

ini tüpan mórreldógab,

ó akó ola sab gles mor babul yarile kwitümgab.

⁴⁰ Ma sab gazirr turriki gazirr namulo ngyabenóm,

akó ma sab moba zoretan zaget pam namulo.

A ma sab oyaka nóma bóka bamgün namulo,

---

* **27:36** Zeikob ngian küp módóga: ilklió bülión. **27:36** Bwób Zitül 25:29-34 **27:38** Ibrru 12:17 **27:39** Ibrru 11:20

ma sab oya tangdógab ugón balkomolo; ma sab ul baino oya müp amarrudügab.”

⁴¹ Isao Zeikobón alzizi amanikürr, zitülkus ibü aba Zeikobón bles yónürr. Wa gyagüpitótók we esenórr wagó, “Kürü aban бүдүл ngarkwat minggüpanana. Ene kakóm, ka kólba zoret Zeikobón ugón emkolo.”

⁴² Aip Rrebekan nóma uzazilóp oya ngaen oloma Isao ne poko bóktanórr, wa bóktan zirrapónórr tóba solo kupo olom Zeikobka, da bóktanórr oyaka wagó, “Turrkrru, marü nareta tóba ngürr akyanda marü amkalóm, ma ne kolae tónggapórró oyaka. ⁴³ Taia, kürü olom, tónggapó ka kubó marü enezan milo. Erkyadan ugó buso kürü naretódó Leibanka, Arran bwóbdü. ⁴⁴ Kya ma bupso ola nygabenke oyaka, kókó marü naretan ngürsila zao-zao nóma baine ⁴⁵ akó oya ene pokoa nóma bamrüke, ma ne poko tónggapórró oyaka. Ka marü olgab alkomólóm sab bóktan zirrapono. Kürü ubi kokea kólba siman olom nis darrpan ngürrdü amrüküm.”

Aesak Zeikobón Leibanka Zirrapónórr

⁴⁶ Rrebeka Aesakka bóktanórr wagó, “Kürü genggorrama kuri küpüde ini arról tonarr ngakande, Isaon mogob kolabbókamde. Zeikob akó sab ne inzan kol ini Et koldógab nóma upude, kürü nygaben sab morroal koke yarile.”

28

¹ Aesak Zeikobón nyaunürr, da bles yónürr. Oya arüng bóktan ekyanórr wagó, “Sab Keinan

kol apadgu. ² Bupa errkyadan, da ugó wam Padan Arram bwóbdü, moba aipan aban müötüdü, ngi Betuel. Mobankü kol olgabi upadke, Leibanón ópal olmaldógab, marü nuguzamón ab nótókse. ³ Wirrian Arüng God marü sab ki bles myó akó marü küppükü ki myó, igósüm ma sab abün bwóbab pamkol-pamab abbobat namulo! ⁴ Wa sab marü ki bles kyó akó marü olmalbobatal, wa Eibrra-amónzan bles syónürr. Ene igósüm, ini tüp sab marü yarile, ma errkya ne ngyabendóla mogob pamzan, God Eibrra-amón ne tüp sekyanórr!” ⁵ Aesak Zeikobón we zirrapónórr Padan Arram, Leibanka, Betuelón siman olom. Wa Arram bwób pam yarilürr, Rrebekan naret, Zeikob a Isao, ibü aip.

Isao Akó Darrü Keinan Kol Upadórr

⁶ Isao umul bainürr wagó, Aesak Zeikobón kuri bles yónürr akó oya we zirrapónórr Padan Arram, olgabi kol apadóm. Wa ta umul bainürr wagó, Aesak Zeikobón nóma bles yónürr, wa oya arüng bóktan ekyanórr wagó, “Ma sab Keinan kol apadgu.” ⁷ Wa akó umul bainürr wagó, Zeikob tóba aipab nisab bóktan kuri arrkrrurr, da wa we bupadórr Padan Arram. ⁸ Isao ugón umul bainürr wagó, oya ab Aesak ubi-koke yarilürr Keinan kolóm. ⁹ Da wa we wamórr Isma-elka, Eibrra-amón siman olom, akó oya óp olom we upadórr, ngi Ma-alat, Nebayotón bólbót nótó warilürr. Isao ngaen-gógópan ngibürr ne kol yazebórr, wa ma oya ibüka daniyónürr.

Zeikobón Nus Betelóm

¹⁰ Zeikob Berrsyiba nóma amgatórr, ama Arran wamlórr. ¹¹ Wa darrü bwób poko nóma semrranórr, da wa we amilürr ütüm, zitülkus abüsa bótáó bwóbdü wamlórr. Wa darrpan ingülküp ola kla ipadórr, singül müözüm ingrinürr, da ütüm we wamórr. ¹² Wa igó nus umtulürr wagó, bata tüpdü alanirrün yarilürr, solo ama kwit amrrarrón yarilürr. Ene batana, Godón anerrua kwit bangülürr akó tüp tübabilürr. ¹³ Da módóga, [LOD] bata kwitüm zamngólólórr,* da wa we bóktanórr wagó, “Ka LODla, ka marü abbobat Eibrra-amón God akó marü ab Aesakón God. Ka sab marü ini tüp mókyeno, mató akó marü olmalbobatal, ma errkya ne utürrünla. ¹⁴ Marü olmalbobatal sab igó korale, wamaka atang-koke buru ini tüpdüzan. I sab blaman bwób ayonórre, akó arratnórre blaman órdóma: bolmüót, solomamtae, dorrmet, akó malubarr. Ini tüpdü blaman pamkolpam sab bles bairrün korale marükama akó marü olmalbobataldóma. ¹⁵ Da módóga, ka sab asi namulo mankü, akó ka marü módlanglo blaman bwóbdüma, ma nega wamlo. Ka akó sab marü kalkomolo ini tüpdü. Ka marü koke molkomolo, kókó ka sab blaman kla tómbapono, ka marü ne [alkamülkoke bóktan] mókyarró.”

¹⁶ Zeikob nóma saogórr utürrün klama, wa bóktanórr wagó, “Amkoman, LOD asine ini bwóbdü, da ka umul-kók namüla wagó, LOD

---

* **28:13** Ngibürr Ibruru bóktane wialómórrón Bwób Zitül pebadó inzan angrirrüna: LOD oya kabedó zamngólórrón yarilürr.

28:13 Bwób Zitül 13:14-15

28:14 Bwób Zitül 12:3; 22:18

asine aini.” ¹⁷ Wa gum yarılırr, da bóktanórr wagó, “Ini wata gyabi akó gum angón bwóba! Ini darrü kla kokea: ini amkoman Godón müöte; ini amkoman kwitüdü bamsel mamtaea!”

¹⁸ Irrbianande darrü ngürr nóma türsümülürr, tóba müözüm ne ingülküp ingrinürr, da ipadórr, ama alaninürr oya ene poko gyagüpi amaiküm. Da [olib] oel we ekanórr ene ingülküp kwitüdü.† ¹⁹ Wa ene bwób ngi we ngyesilürr Betel.‡ (Da ngaen ene wirri basirr igó ngilianónóp, Luz.) ²⁰ Da Zeikob [arüng alkamül-koke bóktan] tónggapónórr LODka. Wa igó yarılırr wagó, “God ne kürüka asi nóma yarile, akó wa ne kürü nóma kódlangle ini bwób mamóande, akó wa ne kürü alo kla akó mórrkenyórr bamelóm nóma klióle, ²¹ akó ka ne sab morroal nóma alkomolo kólba aban basirrdü, da LOD ama sab igósidi kürü God yarile. ²² Ini ingülküp, ka ne kla alanindóla marü gyagüpdü ódódóm, sab Godón [ótók] müót yarile. Blaman elklazadógab, ma sab kürü ne kla kliólo, ka sab marü [wantent] mókyalo.”

29

Zeikob Leibanón Müót Basirrdü Abzilürr

¹ Zeikob tótókóm akó we bupadórr. Abüsa nólgabi banikda, wa ama ene pamkolpamab tüpdü wamlórr. ² Da módóga, kwat-kwat wa nae badu sesenórr pórrpótyapdó. Ene pokodó aüd

---

28:17 Bwób Zitül 35:1 † **28:18** Wa oel ekanórr ene ingülküp kwitüdü Godón akyanóm, oya ngi wirri kwitüm amngyelóm.
‡ **28:19** Betel ngian küp módóga: Godón Müót **28:19** Bwób Zitül 35:14

[sip] kopo koralórr, ngón bagólórr badu kabedó. Ene sipab nae anón badu yarilürr. Da nae badu kugupi ait poko wirri ingülküpi murrausürrün yarilürr. ³ Blaman sip ngabkan kolpama tibiób sippükü nóma kwób tóbazenórre, sip ngabkan kolpama badu murraus ingülküp kubó ugón yanerre ene kugupidügab. I tibiób sip nae ugón nómyerre. Ene sipab nae anóna nóma blakóne, ene ingülküp kubó akó salkomórre tóba pabodó murrausüm.

⁴ Zeikob ene sip ngabkan pam nümtinóp wagó, “Kürü gómdamal, e ia nubógabakla?”

I darrem bóktan yalkomólóp wagó, “Ki Arran wirri basirrdügabakla.”

⁵ Zeikob akó ibü nümtinóp wagó, “E ia Leibanónbóka umulakla, Na-orrón bobat?”

I bóktan yalkomólóp wagó, “Ó, ki umulakla oyabóka.”

⁶ Zeikob bamtin bóktan poko akó nümtinóp wagó, “Ia wa taiase?”

I bóktan yalkomólóp wagó, “Ó, wa taiase. Ngaka, oya óp olom Rreizel wóni tóba sippükü tótókdó.”

⁷ Zeikob bóktanórr wagó, “Ngakónam, ini abüs singülküpa. Ini we abüs küp kokea sip dar-rpan pokodó amarrum. E sip nae nómyenam, da kubó akó yakonamke twal álom.”

⁸ I bóktan yalkomólóp wagó, “Ki gaadó kokeakla, kókó kubó blaman sipa kwób tóbazene. Da darrpan mün ki kubó ingülküp igósidi yanerre nae badu kugupi ait pokodógab. Da ki kubó sip nae ugón nómyerre.”

9 Zeikob wa ene pampüküzan ikik yarıür, Rreizel ugón tübzilürr tóba aban sippükü, zitülkus wa sip ngabkan kol warilürr. 10 Rreizel Leibanón olom warilürr akó Leiban Zeikobón aipan naret* yarıür. Zeikob Rreizelón nóma osenórr, Leibanón sippükü, wa wamórr badudü, ingülküp yanenórr, badu murrausürrün kla, da tóba nungzamón aban sip nae we nómyenóp. 11 Zeikob Rreizelón uprükürr, da wirribóka we yón sabinürr. 12 Wa Rreizelón uzazilürr wagó, “Ka Rrebekan olomla; marü aban nungzamón.” Da Rreizel busorr ab azazilüm.

13 Leiban ene bóktan nóma arrkrrurr wagó, kürü bólbótan oloma kuri tame, wa büsai wamórr oya asenóm. Oya amiógürr, iprükürr, da oya ipadórr, idódürr tóba müötüdü. Zeikob adrratórr oyaka blaman ne klama tómbapónónóp. 14 Leiban Zeikobka bóktanórr wagó, “Amkoman, ma kürü kólbanan okómópdógabla akó kólbanan óedógabla.” Zeikob Leibanka darrpan melpalóm nygabenórr.

Zeikob Ibü Nümiógürr, Lia akó Rreizel

15 Ene melpal kakóm, Leiban Zeikobka we bóktanórr wagó, “Ma wa kürü minggüpanan nungzamónla, da ma sab kürü popa zaget koke tómbapolo. Ma kürü kyal, marü darrem sab laró kwarile.”

16 Leibanón nis ngul olom nis namülnürr. Ngaen kol ngi Lia, akó solo kupo ngi Rreizel. 17 Lian ilküp agür ngarkwatódó koke

---

* **29:10** Leiban Zeikobón nuguzamón ab yarıür, zitülkus Zeikobón aip Rrebeka Leibanón bólbót warilürr.

namülnürri, a Rreizel ma amkoman morroalan agurr kol dólóng warilürr. ¹⁸ Zeikobón amkoman [moboküpdü ubia] wamórr Rreizelka, da wa bóktanórr Leibanka wagó, “Ka sab 7 pailüm zaget namulo marünkü, marü solo kupo óp olom Rreizelón amiógüm.”

¹⁹ Leiban bóktanórr wagó, “Morroal igósa, ka oya sab marü mókyeno, a darrü pam koke. Ae namülün kankü.” ²⁰ Da Zeikob zaget yarilürr 7 pailüm Rreizelón amiógüm. Ene tonarra igó bainürr, wamaka aüd ngürr koralórr oyaka, zitülkus oya amkoman moboküpdü ubi yarilürr Rreizelka.

²¹ 7 Pail kakóm Zeikob bóktanórr Leibanka wagó, “Ma kürü kol ugó kókya. Kürü zaget ngarkwata kuri blakóne. Ki kubó usadi umtuli.”

²² Leiban blaman ene basirr kolpam ngibaunürr, da kol amióg tóre we tónggapónórr. ²³ Ene irrüb Leiban tóba ngul olom Lian ugón tudódürr Zeikobón amiógüm. Da i ma usadi we umturri. ²⁴ (Leiban tóba [leba zaget] ngulmokur ngi Zilpa Lian okyanórr oya leba zaget kolóm bainüm.)

²⁵ Da módóga, darrü irrbi Zeikob Lian osenórr. Zeikob wamórr kókó Leibanka da bóktanórr wagó, “Ma kürüka ini ia poko tónggapóna? Ka wa tai Rreizelónkü zaget namülnürrü, ta ia koke? Ma kürü iade ilklió külina?”

²⁶ Leiban bóktan yalkomólórr wagó, “Kibü gida ala inzan babula, solo kupo ngaen-gógópan akyanóm müór. Wata kubó müór ngaen-gógópan nareta ipüde. ²⁷ Ngaen-gógópan ma darrpan udai kol apad tóre elakono, ene udai

kekóm ki sab marü solo kupo óp olom igósidi mókyerre, ma ne akó 7 pailüm zaget nóma namulo kürünkü.”

²⁸ Zeikob abinürr, da ene barnginwóm elakónórr ene udai kugupidü Liadi, da Leiban oya tóba óp olom Rreizelón kolóm we ekyanórr. ²⁹ (Leiban tóba leba zaget ngulmukur, ngi Bila, Rreizelón okyanórr oya leba zaget kolóm bainüm.) ³⁰ Zeikob Rreizelón upadórr, usadi umturri, da oya amkoman moboküpdü wirrian ubi yarilürr Rreizelka; Liaka ma taiwan ubi koke. Da wa akó ngibürr 7 pail amanórr Leibanónkü zagetóm.

Zeikobón Olmal

³¹ Da [LOD] nóma esenórr Zeikobón moboküpdü ubi koke yarilürr Liaka, wa oya kwat tapasukurr olmal basenóm. A Rreizel wa olmal balngón-koke kol warilürr. ³² Lia bikóm esenórr, mórranórr olom siman. Wa ngi ngyesilürr Rruben.† Wa igó bóktanórr wagó, “LOD amkoman esenórr kürü müp, kürü müóran moboküpdü ubi kubó kürüka igósidi yarile.”

³³ Lia akó bikóm esenórr, darrü siman olom ilngumilürr. Igó bóktanórr wagó, “Zitülkus LOD igó arrkrrurr, kürü müóran moboküpdü ubi babula kürüka, da wa akó kürü ini igósidi kókyene.” Da wa igósidi ngi ngyesilürr Simion.‡

³⁴ Wa akó bikóm esenórr, da nóma mórranórr, wa bóktanórr wagó, “Ini aüd ngim siman olom

† **29:32** Rruben ngian küp módóga: ngaka, siman olom módóga.

‡ **29:33** Simion ngi darrü Ibrü bóktan opor minggüpanana. Oya küp módóga: wa arrkrruda.

ilngumila kólba müórankü. Ini tonarr wa sab kürü minggüpanan arróbórrón yarile.” Da wa olommokur igósidi ngi ngyesilürr Libae.§

³⁵ Lia bikóm akó esenórr. Nóma mórranórr, siman olom ilngumilürr. Wa bóktanórr wagó, “Ini tonarr ka LODón yagurlo.” Wa oya igósidi ngi ngyesilürr Zuda.* Ene kakóm, oya olmal basena ugón piküp bainürr.

30

¹ Rreizel nóma esenórr wa, “Ka Zeikobónkü olmal koke balngóndóla,” oya gyagüp kolaea omkalórr tóba naretódó. Da wa Zeikobón yalórr wagó, “Ma kürü olmal kólngó! Koke ne nóma, ka sab nurrótoko.”

² Zeikob ngürsilüm bainürr Rreizelka. Da bóktanórr wagó, “Ia ka Godón pabodómla, marü nótó arrmatóda olmal balngón-gum?”

³ Rreizel we bóktanórr wagó, “Bila wóni, kürü leba zaget kol. Kubó usadi umtulamke, igósüm wa sab kürünkü olmal iade balngóne. Ka ma sab olmal oyakagab yazebo.”

⁴ Da wa tóba leba zaget kol Bilan Zeikobón kolóm ekyanórr. Zeikobdi umturri, ⁵ ó Bila bikóm we ipadórr, da siman olom ilngumilürr oyankü. ⁶ Ene ngarkwatódó, Rreizel bóktanórr wagó, “God pupo syónürr ka dümdüm kla tónggapórró, akó wa kürü bóktan kuri tur-rrrue, da wa kürü siman olom kókyene.”

---

§ **29:34** Libae ngi darrü Ibrru bóktan opor minggüpanana. Oya küp módóga: arrób. * **29:35** Zuda ngi darrü Ibrru bóktan opor minggüpanana. Oya küp módóga: agür.

Wa ngi igósidi ngyesilürr Dan.* 7 Solkwat Bila akó bikóm esenórr. Zeikobónkü nis ngim siman olom ilngumilürr. 8 Ene tonarr Rreizel bóktanórr wagó, “Ka kólba naretpükü wirri arünge bóka bamgünürrü, da ka oya singül kwata kuri natóka!” Da wa igósidi ngi ngyesilürr Naptali.†

9 Lia tóba nóma basenórr wagó, oya olmal balngóna kuri piküp bainürr, wa tóba leba zaget kol Zilpan upadórr, Zeikobón ekyanórr kolóm. 10 Lian leba zaget kol Zilpa siman olom ilngumilürr Zeikobónkü. 11 Olgab Lia bóktanórr wagó, “Kürü morroal ia kine,” da wa oya ngi ngyesilürr Gad.‡

12 Zilpa akó nis ngim siman olom ilngumilürr Zeikobónkü. 13 Lia bóktanórr wagó, “Errkya ka bagürdümla. Blaman kola kürükwata sab igó bóktanórrre wagó, ‘Wa bagürdo’.” Da wa olommokur igósidi ngi ngyesilürr Asyerr.§

14 [Wit] abül tonarr nóma yarilürr, Ruben ngaon bwóbdü wamórr. Wa ola ngibürr bikóm basen nugup zid* nósenóp. Da wa simarrurr tóba aipdü Liaka. Rreizel bóktanórr Liaka wagó, “Gyaurka, kürü ngibürr moba olomanóm bikóm basen nugup küp a simkün külió!”

* **30:6** Dan ngi darrü Ibrü bóktan opor minggüpanana. Oya küp módóga: wa pupo syórr darrü pama dümdüm kla tónggapónórr. † **30:8** Naptali ngi darrü Ibrü bóktan opor minggüpanan. Oya küp módóga: bóka bamgün. ‡ **30:11** Gad ngian küp módóga: morroal ain. § **30:13** Asyerr ngian küp módóga: bagürwóm. * **30:14** Bikóm basen nugup zid, Mórrke-mórrke módóga: mandrake. Alo nugup kokea, merrsinüm ipadnóp kolab okómóp morroal ainüm.

15 Lia Rreizelka bóktanórr wagó, “Ia marüka gaodó kokea, ma kürü müór kürrkýórró? Kürü olomanóm bikóm basen nugup küp akó simkün ia akó mató sazebo?”

Da Rreizel bóktan yalkomólórr wagó, “Taia, ma ne moba olomanóm bikóm basen nugup küp a simkün nóma klino, ene darrem módóga, e kubó Zeikobdi umtuli ini irrüb.”

16 Ene simam Zeikob ngaon bwóbdügab nóma tolkomólórr, Lia natókórr oya asenóm. Oyaka bóktanórr wagó, “Ma kubó kürüka umtulo. Ka marü kuri mümiga kólba olomanóm bikóm basen nugup küp a simküni.” Ene irrüb i Zeikobdi we umturri.

17 God Lian bóktan turrkrrurr. Wa bikóm esenórr, 5 ngim siman olom ilngumilürr Zeikobónkü. 18 Lia bóktanórr wagó, “God kürü darrem kuri salkomóle, kólba leba zaget kol kólba müór akyanóm.” Da igósidi ngi ngyesilürr Isakarr.†

19 Solodó Lia akó bikóm esenórr. Zeikobónkü 6 ngim siman olom ilngumilürr. 20 Lia bóktanórr wagó, “God kürü morroalan [gyaur kla] kuri kókyene. Errkya ini tonarrdó kürü müóra kürü morroal tonarre ngakakale, zitülkus ka oyankü 6 simanal olmal kuri balngórró.” Igósidi ngi ngyesilürr Zebulun.‡

21 Ngibürr tonarr kakóm, Lia akó óp olom ulngumilürr. Daena ngi okyanórr.

---

† 30:18 Isakarr ngi darrü Ibruru bóktan opor minggüpanan. Oya küp módóga: darrem asine. ‡ 30:20 Zebulun ngian küp módóga: wa gyaur kla ipadórr.

22 Da Godón Rreizelónbókama ngambangólórr; wa oya bóktan turrkrrurr, da wa oya olmal basen alóp akó tapasukurr. 23 Da Rreizel bikóm esenórr a siman olom ilngumilürr. Wa we bóktanórr wagó, “God kürü ene büód kuri amaike.” 24 Rreizel tóba siman olom ngi ngyesilürr Zosep.Š Wa bóktanórr wagó, “Kürü [LOD] akó darrü olom ki kókya oya kakóm.”

Zeikob a Leiban [Sip] Arrgrrat Bóktan Tónggapórr

25 Rreizel Zosepón nóma ilngumilürr, Zeikob Leibanka bóktanórr wagó, “Kürü kya zirrkapó kólba kwata, kólbanan ngyaben tüpdü alkomólóm! 26 Ma kürü kol a akó olmalpükü külió, ka nibióbkü zaget namülnürrü marünkü, ó ka kólba kwata ugón bupudo. Ma umulóla ka ne ngarkwatódó zaget tómbapón namülnürrü marünkü.”

27 Da Leiban bóktan yalkomólórr wagó, “Ma moba obzek kwata kürüka ne morroal nóma seserró, da ma kankü ae namülün. Ka umul bairrü ngibürr umul-kók ne pokoa tómbapónónóp wagó, LOD kürü marübókamde mórrel kókyanórr. 28 Moba zaget darrem ngiblia, da ka sab marü darrem müfino.”

29 Zeikob bóktanórr wagó, “Ma umulóla ka marünkü ia zaget tómbapónórró akó marü sip a [kau] ngarkwata kürü tangdógabi ia dódórr bailürr. 30 Marü aüdan kau a sip kwarilürr, ka ngaensingül nóma tamrró. Errkya marü ma wirri ngarkwat kau a sipako. Da LOD marü

Š 30:24 Zosep ngian küp módóga: wa akó darrü ki emngyel.

kuri bles mine, ka negama wamnórró. Da ma ia, ka kólbanan olmalkolabkü zaget nómatan tómbapolo?”

³¹ Da Leiban imtinürr wagó, “Ka marü ia laró darrem mókyeno?”

Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Ma kürü darrü darrem kla akyan-gu. Wata darrpan kla ma tónggaponó. Ka wata sab marü sip a [gout] ngabkalo, ma ne kürü ini bóktandó nóma tübino: ³² Ka kya ini ngürr kóbó wamlón marü blaman sip a gout ngabkankü. Ka blaman pug pokopükü sip kubó tibi-tibi pokodó irrbulo, akó blaman pukan sip kupo. Ka akó kubó baeb pokopükü gout inzan nangónónómo. Kürü darrem sab we kla kwarile. ³³ Sab ugórr ma büsai eseno wa, ka ia amkoman namülnürrü marüka, ma sab kürü darrem amzyatóm nóma tamo. Blaman gout baeb pokopükü babul ne kla kwarile, akó sip kupo pug-koke ne kla kwarile, ma ugón umul baino wagó, gómól-gómól azebórrónako.”

³⁴ Leiban abinürr wagó, “Ó, ka ubi baina. Inzan ki tómbapó, mazan namüla.” ³⁵ A ene dadan ngürrdü, Leiban tibi-tibi amalórr blaman baeb pokopükü simanal gout akó ópal gout ngibürr goutüdügab. Akó blaman pukan sip kupo dadanzan nangónónóp. Da wa yazebórr, tóba simanal olmal nülinóp ngabkanóm.* ³⁶ Leiban ne sip a gout yazebórr, wa we klampükü wamórr aüd ngürr ngarkwat kan Zeikobkagab.

---

* **30:35** Leiban Zeikobón ilklió-iliónürr. Wa Zeikobón singül kwata wamórr tóba pug pokopükü sip a gout azebóm.

Zeikob we yarılr, Leibanón ngibür sip a gout ngabkanóm.

³⁷ Zeikob arról nugup† tiz singgalgónórr. Ngibür sopae bazebde, wa baeb wi tómbapónórr, zitülkus ngibür ene nugup tizab aumana kwin ama panzedó togobórr.

³⁸ Zeikob olgabi ene baeb wiagótórrón nugup tiz irrbünür blaman nae kurrópdü. Wa inzan we zitülküsdü irrbünür, i wata sip a gout ibü obzek kwata ki korale, i nae anónóm nóma togoble. I nae anónóm nóma togoblórr, ibü ene kupo balngón ubia ugón yazeblórr. ³⁹ Sip a gout ene nugup tiz obzek kwata tibióbbóka olngolórr. Solodó ene ópala küsil kupo balngónónóp. Ngibür ngüin wibagótórrón, ngibür ngüin kari baeb pokopükü, ngibür ngüin wirri baeb pokopükü.‡ ⁴⁰ Zeikob ene küsil sip a gout kupo nürgrütóp ene dudu ngorodógabi. Wa barre sip a gout irrbünür obzek ama Leibanón pug a wi-wi sopae kwóbdü. Wa tóbankü sip a gout yabül we ngarkwatódó tómbapónórr. Wa tóba yabül Leibanónpükü koke dayónür. ⁴¹ Ene arüng sip a gout kubó dabyónüm nóma bairre, Zeikob kubó ene tiz ibü obzek kwata irbüle ene nae kurrópdü. Ene igósüm, i kubó ene tiz minggüpanandó dabyónórrre. ⁴² Zeikob nugup tiz koke irrbünür arüng-koke sip a gout, ibü obzek kwata. Da olgabi módóga, arüng-koke sip a gout Leibanka ogoblórr. A morroal arüng

---

† **30:37** Wa aüd nugupdügab tiz singgalgónórr. Ibü ngi Mórrke-mórrke módógako: poplar, almond, akó plane. ‡ **30:39** Zeikob abün sip akó gout yazebórr zitülkus God oya bles yónür, nugup tizabbókamde koke (31:9).

klama Zeikobka ogoblórr. ⁴³ Inzande Zeikob wirri mórrel pamóm bainürr. Oya abün sip a gout, leba zaget kolpam, akó [kamel] a [donki] kwarilürr.

31

Zeikob Leibankagab Busorr

¹ Darrpan ngürr Zeikob arrkrrurr Leibanón simanal olmala ne poko ikik kwarilürr wagó, “Zeikob mibü aban blaman elklaza kuri imtyónürr; wa tóba mórrel kuri ipadórr mibü aban elklazadógab!” ² Zeikob ta umul bainürr Leibanón tórrmen tulmila ama darrü tonarr bainürr; ngaen-gógópan inzan koke yarilürr. ³ Da [LOD] Zeikobka bóktanórr wagó, “Ugó alkomól moba abalbobatalab tüpdü akó moba zonaretaldó. Ka sab marüka asi namulo.”

⁴ Da módóga, Zeikob bóktan we zirrapónórr Rreizel a Lia ibü tótókóm [sip] a [gout] ngabkan bwóbdü. ⁵ Wa ibüka bóktanórr wagó, “Ka kuri esena yabü aban tórrmen tulmil ngaen inzan koke yarilürr. A kürü aban God kankü asi yarilürr. ⁶ E umulamli ka yabü abankü kólba amkoman arüngi zaget namülnürrü. ⁷ A yabü aba ma kürü pugdü küngrilürr; wa kürü darrem kla amaksimaik nangónónóp 10 münüm. God ma oya koke ok yónürr kürü kulainüm. ⁸ Leiban igó nóma bóktanórr wagó, ‘Pug pokopükü sip a gout marü darrem kwarile,’ da God wató tónggapónórr blaman sip a gouta pug pokopükü kupo balngónóm. A Leiban igó nóma bóktanórr wagó, ‘Wi bagótórrón sip a gout marü darrem kwarile,’ da God wató tónggapónórr blaman sip

a gouta wi bagótórrón kupo balngónóm. ⁹ Inzan kwata God yabü aban sip a gout kuri imtyónürr, ama kürü kuri küliónürr.

¹⁰ “Sip a gout, ibü darrpan pokodó ut ubi nóma semrranórr, ka igó nus umtulürrü. Ka we kla eserró simanal gouta ópalpükü nóma dabyónóp: ibü ngüin wi bagótórrón, pug pokopükü, akó póróm-póróm kwarilürr. ¹¹ [Godón anerrua] kürüka nus bóktan yarilürr wagó, ‘Zeikob!’ Ka bóktan yalkomólórró wagó, ‘Ka inamüla.’ ¹² Da wa bóktanórr wagó, ‘Tai ngaka, ese! Ne simanal gouta ópal goutpükü dabyóndako, ibü ngüin wi bagótórrón, pug pokopükü, akó póróm-póróm kwarilürr. Ka ini poko igósidi tónggapóna, zitülkus ka blaman ene poko basen namülnürrü Leiban marüka nebóka elngólórr. ¹³ Ka ne Godla marüka nóto okaka tübyónürr Betelóm, ma ne [olib] oel nóla ekarró ingülküpw kwitüdü kürü [ótókóm], akó ma [arüng alkamül-koke bóktan] nóla tónggapórró kürüka. Ma ugó bupa, da ini kantrri amgat. Moba amtómól tüpdü alkomól.’ ”

¹⁴ Rreizel a Lia bóktan we yalkomólórrü, “Kibü aban elklaza ia asi korale kibü azebóm oya бүдүл kakóm? ¹⁵ Wa kibü amkoman mogob kol nisan ngakanda. Wa kibü marüka darreme tómrókórr, da wa ene mani kuri elolórr. ¹⁶ Amkoman, God blaman ne elklaza mibü abdógab kuri imtyónürr, errkya ma midipa akó mibü olmalabko. Da ma tónggapó, marü God enezan mile.”

¹⁷ Da módóga, Zeikob bupadórr, tóba kol a olmal [kamelab] kwitüdü we yamselórr, ¹⁸ da wa tóba blaman ngabyón lar singül kwata nolngomólnóp, akó blaman ne elklaza kwób isurr

Padan Arramóm. Wa we klampükü alkomólórr tóba abdó Aesakka, Keinan tüpdü. ¹⁹ I solkwat bakonórr, Rreizel tóba aban müótan obae godab dandang kla gómól-gómól ngaen-gógópan ugón yazebórr, Leiban nóma wamórr sip ngüin alüküm. ²⁰ Ene kwitüm, Zeikob Leibanón, Arramia pam, we ilklió iliónürr; wa oya koke umul-umulan ngitanórr wagó, wa busodase. ²¹ Da wa tóba blaman elklazapükü we busorr oya ne kla koralórr. Wa Yüprreitis tobarr we banikürr, obzek ama ola yarilürr Gilead podopükü bwóbdü.

Leiban Zeikobón Solkwat Akyanórr

²² Aüd ngim ngürrdü, Leibanón ugón izazilóp wagó, Zeikob busorróna. ²³ Leiban tóba simanal zonaretal yazebórr, da 7 ngürrüm Zeikobón we kolakyanónóp solkwat. Oya we emrrónóp Gilead podopükü bwóbdü. ²⁴ Da God ene irrüb nus tamórr Leibanka, Arramia pam, da oyaka we tóbtanórr wagó, “Ma umul-umul namulo Zeikobka kolae poko bóktan-gum!”

²⁵ Leiban Zeikobón nóma emrranórr, wa tóba palae müót Gilead podopükü bwóbdü ingrinürr singül kwata. Leiban tóba zonaretalpükü tibiób palae müót ta ola balmelóp. ²⁶ Leiban Zeikobka bóktanórr wagó, “Ma ia poko tónggapórró? Ma kürü ilklió kliórrü, akó ma kürü ngul olom nis gómól kwata tüdódürrü, wamaka ma gazirr pokodügab nüpadórró. ²⁷ Ma kürükagab piküpan iade sibsorró akó ilklió kliórrü kürü? Ma kürü koke iade küzazilürrü? Ene igósidi, ka marü ki zirrkapórró barnginwómi wórrpükü,

tambarran* ból kalkü akó ap† bapulkü. 28 Ma ta kürü koke ok kyórró kólba bobatal akó ngul olom nis aprüküm ibü yawal boweanóm. Ma gonggo poko tónggapórró! 29 Kürü ene arüng asine marü kulainüm. A irrüb marü aban God kürüka tóbtóne wagó, ‘Ma umul-umul namulo Zeikobka kolae poko bóktan-gum!’ 30 Ma igósidi bu-padórró, zitülkus marü wirrian ubia müpadórr moba aban müót basirrdü alkomólóm. A ma kürü godab dandang kla gómól-gómól iade yazebórró?”

31 Zeikob bóktan yalkomólórr Leibanka wagó, “Ka gum namülnürrü, zitülkus kamaka ma sab moba óp olom nis arüangi nüpüdo kürükagab.

32 Ma ne darrü olom nóma eseno marü godab dandang kla noakamako, da wa koke ki ngyabe. Mibü zonaretalab ilküpdü ma müób kóbó yamkü, ia marü darrü kla kürüka asine. Asi ne nóma yarile, ipadke!” Zeikob umul-kók yarilürr wagó, Rreizel Leibanón obae godab dandang kla gómól-gómól wató yazebórr.

33 Da Leiban Zeikobón palae müótüdü ban-grinürr angónóm, akó Lian palae müótüdü ban-grinürr, akó nis zaget kol nisab palae müótüdü ta bangrinürr, a wa ma darrü kla koke esenórr. Ol-gabi ama Rreizelón palae müótüdü bangrinürr.

34 Rreizel wató yazebórr oya obae godab dandang müótüdü kla, da tóba kamelan kakota mórran kla gómóldó kolatanórr, ó tüób ma ene kwitüdü mórran warilürr. Leiban blaman bwób

* 31:27 tambarran, Mórrke-mórrke módóga: tambourine.

† 31:27 ap gitazan klama. Oya dokyanan syeako. Mórrke-mórrke módóga: harp.

engólórr ene palae müótüdü, a wa ma darrü kla koke esenórr.

³⁵ Rreizel tóba abdó bóktanórr wagó, “Ma kürüka ngürsilgu, ka kari gyaaur kokela, a ka gaodó kokela marü obzek kwata zamngólóm, zitülkus ka kólba kolab azidpükümla.” Leiban ene palae müót enan engónórr, tóba obae godab dandang müótüdü kla ta kokean nósenóp.

³⁶ Leibanón nóma blakónórr, Zeikob ngürsil yarilürr oyaka, da bóktanórr wagó, “Ka ia laró kolae tórrmen tónggapórró? Ia ka laró kolae tonarr tónggapórró, da ma kürü igósidi kolakyandóla?” ³⁷ Da ma kürü blaman elklaza kuri bapila; darrü kla ia ma esena marü müótan ne kla yarilürr? Ma ne nóma esena, ini singri marü akó kürü pamkolpamab obzek kwata. Mibü nizan idi ki zaz tinünüm, amkoman ia nótóka. ³⁸ Ka mankü 20 pailüm namülnürrü kókóta errkya. Marü sip a gout ibü bikóma koke kolae bainónóp. Ene tumum, ka darrü sip ngorodógab siman sip murr kokean elóngórró. ³⁹ Ka marüka darrü бүдүл sip akó gout kokean sidódürrü, nurr lara ne kla okrralórr. Ka ibü gaodó kólbanóm sip a gout müliónürrü. Ngürr a irrüb gómól-gómól ne klama bamrüknóp, ma kürü darrem klamóm ta katonórró. ⁴⁰ Inzan yarilürr kürüka: blaman ngürrzan abüs urura kürü koklamlórr; irrüb ma ka güb tórrngón aengnórró. Ka utüm nabe kainürrü. ⁴¹ Ka marü müótüdü namülnürrü 20 pailüm. Ka 14 pailüm zaget apoarró marü óp olom nisabkü, akó 6 pailüm marü sip a gout ngabkande, akó ma kürü zagetan darrem ta amaiksimaik yangórró 10 münüm. ⁴² Kürü

abbobat Eibrra-amón God, akó kürü ab Aesak ne Godón gum angólórr, wa kankü babul ne nóma ki yaril, ma amkoman kürü ngaen ki zirrkapórró tang küpan. A God ma kürü müp ngasekalórr akó ka ne wirri zaget tómbapónórró, da sim irrüb God marü zaz mine.”

Leiban a Zeikob Tibiób [Alkamül-koke Tónggapórrón Bóktan] Ingridirri

⁴³ Leiban Zeikobka bóktan yalkomólórr wagó, “Ini kol nis kürü óp olom nisamli; ibü ta ne olmalko, kürü olmalko, akó ini ne sip a gout ta kürüko. Blaman elklaza ma ne kla basendóla, kürüko. A ka ma errkya gaodó kokela darrü kla tónggapónóm kólba óp olom nis arrmatóm. ⁴⁴ Yao, ugó tam, mi errkya alkamül-koke tónggapórrón bóktan angrindamli, matóka kótó, da mibü sab we bóktana alngomól yarile.”

⁴⁵ Da Zeikob wirri ingülküp ipadórr, da alan-inürr, ene bóktan gyagüpi amaiküm. ⁴⁶ Wa tóba pamdó bóktanórr wagó, “Ngibürr ingülküp dakainam.” Da i ingülküp yazebóp, darrpan kwób we apónóp. Da i blamana alo we elop ene ingülküp kwób ne yarilürr. ⁴⁷ Leiban ene ingülküp kwób ngi we ngyesilürr wagó, Zegarr Sa-aduta,‡ akó Zeikob ta ngi ngyesilürr wagó, Galid.§

⁴⁸ Leiban Zeikobka bóktanórr wagó, “Ini ne ingülküp kwóbe errkya mibü gyagüpi amanik

---

‡ **31:47** Zegarr Sa-aduta ngian küp Arram bóktane módóga: gyagüpi amanik ingülküp kwób. § **31:47** Galid ngian küp módóga Ibrü bóktane: gyagüpi amanik ingülküp kwób.

timama; matóka kótó.” Zeikob ene ingülküp kwób Galidbóka igósidi ngyesilürr. ⁴⁹ Leiban ta bóktanórr wagó, “LOD sab ilküp ki singri mibüka, mi sab enezan bürrgrrüti,” da ene ingülküp kwóban darrü ngi we kla yarilürr, Mizpa.* ⁵⁰ Leiban akó bóktanórr wagó, “Ma ne sab kürü óp olom nis kle-kle nóma ngankalo, ó akó ma ne ngibürr kol nóma bumigo, mibü ne darrü pama koke nóma tósene, gyagüpi wam, God mibü wató ngabkanda.”

⁵¹ Leiban akó Zeikobka bóktanórr wagó, “Ingülküp kwób yóni, akó kokrrap ingülküp ta yóni, ka ne kla alanina mibü aodó, matóka kótó. ⁵² Ini ingülküp kwób akó ini alanirrün ingülküp mibü timam nisamli, wagó, ka sab koke bórrgrróto marü kolae ainüm, ó ma ta inzan, ma sab koke tóbgrroto kürü kolae ainüm. ⁵³ Eibrramón God akó Na-orrón God, ibü ab nisab God nótóke, mibü sab wató ki zaz tiyón.”

Da Zeikob arüng alkamül-koke bóktan we tónggapónórr Godón ngidü, oya ab Aesak ne Godón gum angólórr. ⁵⁴ Zeikob ola podopükü bwóbdü ngóyón lar emkalórr, da ngibürr murr poko urdü yamselórr Godón agürüm, da akó tóba kolpam we ngibaunürr usakü ene ngibürr murr poko alóngóm. Ibü alongalóa nóma blakónórr, i ene irrüb ola bazurrurr.

⁵⁵ Zokrrrok darrü irrbi, Leiban tóba bobatal akó óp olom nis nüprükóp, akó bles nütünóp.

---

* **31:49** Mizpa ngian küp módóga: barrkyanan kwit azil müót (Mórrke-mórrke módóga: watchtower).

Da Leiban ibü we bimgatórr, ama tóba bwóbdü alkomólórr.

32

Zeikob Isaon Asenóm Tómbapónða

¹ Zeikob ta inzan tóba kwata wamórr, da Godón ngibürr anerrua oya semrrónóp. ² Wa ibü nóma nósenóp, wa bóktanórr wagó, “Ini Godón marrgu-e!” Da wa ene bwób Ma-anayimbóka* igósidi ngyesilürr.

³ Zeikob ngibürr yada ódód pam zirnapónóp oya singül kwata tóba naretódó Isaoka, Seirr bwóbdü, Idom tüpdü. ⁴ Wa ibü igó bóktan ikik nókrrónóp wagó, “E kubó ini poko bóktónane kürü wirri pamdó Isaoka: ‘Zeikob, marü zaget pam, ini bóktan zirrsapóne marüka, ka Leibanka ngyaben namülnürrü, kókó tai ini ngarkwat. ⁵ Kürü [kau], [donki], [sip] a [gout] asiko, akó ópal a simanal [leba zaget] kolpam. Ka ini bóktan marüka zirrapóndóla, kürü wirri pam, igósüm ma moba obzek kwata kürüka morroal eseno.’ ”

⁶ Yada ódód pama nóma tóbakonórr Zeikobka, i sidrrütóp wagó, “Ki marü naretódó, Isaoka ogoba. Wa errkya kwat-kwata marü asenóm. Wa 400 ngarkwat pampüküma.” ⁷ Zeikobón wirri guma ipadórr, akó müp gyagüpitótóka simiógürr. Wa pamkolpam nis kopo nangónórr, wankü nidi kwarilürr. Akó sip a gout, kau, akó [kamel], ibü ta inzan nangónóp. ⁸ Wa gyagüpi wamórr wagó, “Isao ne sab nóma tame

* **32:2** Ma-anayim ngian küp módóga: nis marrgu.

ngaensingül kopodó gazirrüm, darrü kopooan kekam yarile busom.”

⁹ Da Zeikob tóre ekorr wagó, “Kürü abbat Eibrra-amón Godóe, akó kürü ab Aesakón God, kürü tóre turrkrru. O [LÓD], ma kürüka tóbtarró wagó, ‘Mobanan tüpdü akó moba zitül pamkolpamdó alkomólke’, akó wagó, ‘Ka sab morroal sidüdo marüka.’ ¹⁰ Ka marü ngarkwatódó kokela, ma ne morroal tonarr okaka simzazilürrü kürüka, marü zaget pam, akó ma ne kla tómbapónórr kürüka, mazan bóktarró. Ka Zodan tobarr nóma baniknürrü, kürü wata tupuruan yarilürr. Kürü ma errkya nis wirri kopo nisamli! ¹¹ Kürü zid kyó, ka tóredóla, kólba naretan tangdógab, Isao, zitülkus ka gumla wa kubó tame kürü amkalóm, akó aipal tibiób olmalpükü. ¹² Da ma ta tóbtarró wagó, ‘Amkoman, ka sab morroal sidüdo marüka, akó ka marü olmalbobatal abün ninünümo, ena bürrkós, malu nóreszane.’”

¹³ Zeikob ene irrüb ola umtulürr, akó darrü irrbi oya ne ngabyón lar kwarilürr, wa Isaonkü ini ngarkwat [gyaur kla] ilianórr: ¹⁴ 200 ópal gout akó 20 simanal gout, 200 ópal sip akó 20 simanal sip, ¹⁵ 30 ngómrin ópal kamel tibiób kupopükü, 40 ópal kau akó 10 simanal kau, 20 ópal donki akó 10 simanal donki. ¹⁶ Wa ibü wirri ngorodógab tibi-tibi arrgrratlórr, da zaget pamab tangdó irrbünürr, akó wa ibüka bóktanórr wagó, “E kürü singül kwata ogoblón; kan apólamke darrpan-darrpan ne kopoko.”

¹⁷ Zeikob ngaensingül kopo ne zaget pama arüng bóktan ekyanórr wagó, “Kürü nareta Isao

marü kubó nóma kómrróne akó mümtine, ‘Ma noanla, akó ma ia nubó tótókdóla, akó blaman ini ngabyón lar marü obzek kwata noanko?’¹⁸ da ma igó bóktanke magó, ‘Ini marü zaget pam Zeikobón ngabyón larko. Wa gyaur kla zirrtapórrre kürü wirri pam Isaonkü. Wa tüób kibü solodó akyanda.’ ”

¹⁹ Zeikob akó dadan arüng bóktan nókyenóp nis ngim zaget pam, aüd ngim zaget pam, akó blaman ngibürr zaget pam oya ngabyón lar nidi nolngomólnóp, wagó, “E kubó wata dadan bóktan poko arüklamke Isaoka, e usakü nóma basenane. ²⁰ E wata kubó inzan bóktalamke magó, ‘Marü zaget pama Zeikob kibü solodó akyanda.’ ” Zeikob gyagüpi wamlórr wagó, “Ka Isaon saul ino ini gyaur klame, ka singül kwata ne kla zirrbapóndóla; da solodó, ka oya nóma eseno, aprrapórr wa kubó kürü morroal küpüde.” ²¹ Da Zeikobón gyaur klama oya singül kwata ogoblórr, a wa ma tüób ene irrüb dadan marrgudü ola umtulürr.

Zeikob a God Tibiób Bumiógtübumióg Namülnürri

²² Ene dadan irrüb Zeikob türsümülürr, tóba kol nis nüpadórr, tóba zaget kol nis, akó tóba 11 simanal olmal, Zabok sang kus bwób baurrlürr. ²³ Wa ibü dakla dorrodó nóma amanórr, tóba blaman elklazapükü zirrnápónóp dakla dorrodó. ²⁴ Da Zeikob tebean we burmatórr.

Da darrü pama tamórr; i usadi we bumiógtübumióg namülnürri tai kókó sisa tuninürr. ²⁵ Ene pama nóma ngakanórr igó, wa

gaodó koke yarilürr Zeikobón [ut-ut ainüm], wa Zeikobón darrü kartül yamurrürr, da ubi augürr, wa ene pampükü nóma bumiógtübumióg yarilürr. ²⁶ Da ene pama Zeikobka bóktanórr wagó, “Ka kya wamón, zitülkus sisa!”

Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Ka marü kokean molkomolo, kókó ma kubó kürü bles kino!”

²⁷ Ene pama oya imtinürr wagó, “Marü ngi ia nótóke?”

Wa bóktan yalkomólórr wagó, “Zeikob.”

²⁸ Da ene pama bóktanórr wagó, “Marü ngi sab myamem Zeikob koke yarile, a Israël,† zitülkus ma God akó pamkolpampükü bumiógtübumióg namüla, da mató bórrgrróta.”

²⁹ Da Zeikob oya imtinürr wagó, “Gyaurka, kürü moba ngi küzazil.”

A wa bóktan yalkomólórr wagó, “Ma kürü ngim iade kümtina?” Da wa oya we bles yónürr.

³⁰ Da Zeikob ene bwób Penielbóka‡ igósidi ngyesilürr wagó, “Ene zitülkus módóga, ka Godón obzek esena, da ka ma wata arrólóla!”

³¹ Abüsa tüngürürr Zeikob Peniel bwóbzán sórrgrratlórr, da Zeikob tóba kartül amkónkü wamlórr. ³² We zitülkusdü, kókó errkya§

ini ngürr, Israël pamkolpama kartül kusdü arróbórrón ne murrko koke alóngdako, zitülkus Zeikobón ene kartül murr yamurrürr.

---

† **32:28** Israël ngian küp módóga: i Godódi bumiógtübumióg namülnürri. **32:28** Bwób Zitül 35:10 ‡ **32:30** Peniel ngian küp módóga: Godón obzek. § **32:32** errkya wa ene tonarrbóka apónda, Bwób Zitül peba ugón wialómóp.

33

Zeikob a Isao Baserri

¹ Zeikob kwit yazilürr, da módóga, Isaon esenórr tótókde tóba 400 pampükü. Da olmal tibiób we nürgrütóp: Lian tóba, Rreizel akó nis leba zaget kol nisab go tibiób. ² Zeikob zaget kol nis tibiób olmalpükü ngaensingül irrbünürr, da Lia akó tóba olmal ibü solkwat atanóm, akó Rreizel a Zosep solo dómdóm idi murrausürr. ³ Wa tüób singül apónórr ibükagab. Wa tóba naret nóma ngorram syónürr, wa tóba singül 7 münüm tüp elkomólórr oya morroal angónóm.

⁴ Isao sibsorr Zeikobka, da tange myangrao apónórr, oya iprükürr. Da i nizana yón namülnürri. ⁵ Isao kwit nóma yazilürr, wa kol nósenóp tibiób olmalpükü, da Zeikobón imtinürr wagó, “Ini ia nidipako mankü?”

Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Ini we olmalako, God tóba [gail tonarrdógab] kürü küliónürr.”

⁶ Da zaget kol nisa tibiób olmalpükü ngorram sinóp, Isaon obzek kwata wakósingül nümngünóp, singül tüp elókóp. ⁷ Olgabi ma Lia tóba olmalpükü katókörr, wakósingül nümngünóp, singül tüp elókóp. Dómdóm Zosep a Rreizel ta inzan kairri.

⁸ Isao imtinürr wagó, “Ka kwat-kwat ne ngabyón lar yabül tómrónóma, ibü küp laróga?”

Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Kürü wirri pam, i gyaur klamako, igósüm ma moba obzek kwata kürüka morroal eseno.”

9 A Isao bóktanórr wagó, “Kürü zoret, kürü gaodómako. Emorra marü ne klamko mobankü.”

10 Da Zeikob bóktanórr wagó, “Koke, gyaurka! Ma moba obzek kwata kürüka ne morroal nóma seserró, ini gyaur kla kürükagab sazeb. Marü obzek asende, wamaka ka Godón obzek kuri sesena, zitülkus ma kürü errkyadan morroal kuri küpüda. 11 Gyaurka, ini gyaur kla sazeb, ka marünkü ne kla simarrua. God kürüka gail tonarr yarilürr, akó wa kürü abün elklaza küliónürr, ka ne klamóm namülnürrü.” Zeikob Isaon wata arüngi yatolórr, kókó Isao oya ubi ipadórr ene gyaur kla azebóm.

12 Da Isao bóktanórr wagó, “Ugó tómbapó, da nau; mi darrpan mün aurri.”

13 A Zeikob oyaka bóktan yalkomólórr wagó, “Kürü wirri pam, ma umulóla igó poko wa, olmal arüng kokeako, akó ka umul-umul namulo ópal [sip] akó ópal [kau] ngabkanóm, zitülkus ibü kupo ngóm taedómako. Mi ibü ne wirri arüngi nóma amarru kwarilo wata darrpan ngürrüm, blamana kubó nurrbarine. 14 Da kürü wirri pam, ma ngaensingül wamlón kürükagab, marü zaget pam. Ka kubó zaorrón akyalo, ngabyón larab akó olmalab agól ngarkwatódó, kókó ka sab marü memrrono, kürü wirri pam, Seirr bwóbdü, Idom tüpdü.”

15 Da Isao bóktanórr wagó, “Ka ta kubó kólba ngibürr zaget pam marüka módó bimgüta.”

Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Ma ene poko iade tónggaponóm kaindóla? Kürü wirri

pam, ma moba obzek kwata kürüka morroal esena, ene gaodó kuri namüla.”

¹⁶ Da ene ngürr Isao bupadórr Seirr bwóbdü alkomólóm. ¹⁷ A Zeikob ma Sukot wamórr. Wa ola tóbankü müót elórr akó murr müót balmelórr tóba ngabyón larabkü. Ene basirr ngi igósidi ngyesilóp Sukot.*

¹⁸ Zeikob Padan Arram nóma amgatórr, wa Syekem wirri basirrdü morroal tübzilürr, Keinan tüp kugupidü, akó wa darrü marrgu wirri basirran obzek kwata tónggapónórr. ¹⁹ Wa tóba palae müót ne balmelórr, ene tüp poko 100 [silba] poko-e amiógürr Amorrón simanal olmaldógab, Syekemón ab. ²⁰ Wa [alta] ola elórr ene tüp pokodó, da ngi ngyesilürr wagó, El,† Isrraelón Gode.

34

Syekem Daenan Kle Tiz Wangónórr

¹ Darrpan ngürr Daena, Lia ne óp olom osenórr Zeikobkagab, wa Keinan basirr kol bangónóm natókórr. ² Ene bwób singüldü balngomól pam Amorr, Ibait bóktan pam, oya siman olom ngi Syekem yarilürr. Daenan nóma osenórr, zumiógürr, da oya kle tiz wangónórr. ³ Syekemón moboküpa arróbórr Daenaka, Zeikobón óp olom, da oya ubia wamórr Daenakamóm, akó wa mis ikik yazeblórr oyaka. ⁴ Da Syekem tóba abdó Amorrka bóktanórr wagó, “Ene ngulmokur kürünkü upa kolóm!”

---

* **33:17** Sukot ngian küp módóga: murr müót. **33:19** Zosyua 24:32; Zon 4:5 † **33:20** El ngi Ibruru bóktan opora. Oya küp módóga: God.

⁵ Zeikob nóma arrkrrurr wagó, oya óp olom, Daenan, kuri kle wangóne, oya simanal olmal ugón [sip] a [gout] ngabkan bwóbdü kwarilürr. Wa darrü poko koke bóktanórr enekwata, kókó i müót basirrdü tübabzilürr.

⁶ Da Sykemón aba, Amorr, Zeikobka Daenankwata bóktanóm wamórr. ⁷ Zeikobón simanal olmala nóma barrkrrurr, i sip a gout ngabkan bwóbdügab ugón tóbakonórr. I gyaur akó wirri ngürsil kwarilürr, zitülkus Sykem ne kolaean poko tónggapónórr, Isrrael pamkolpamab ilküpdü büód sidódürr. Ene dümdüm koke yarilürr Zeikobón óp olompükü nóma umtulürr; ene tónggapón-koke poko yarilürr. ⁸ A Amorr ibüka bóktanórr wagó, “Kürü siman olom, Sykem, oya wirri ubia kuri wame marü óp olomdó. Gyaurka, ekya oya kolóm. ⁹ Mi sab kol gyabalómnórre; e kibü ngul olmal twazeblo, akó ki go darrem yabünüm ngul olmal wazeblo kibiób kolóm. ¹⁰ E kinkü ae ngyabelam. Tüp módóga, popada yabüka! Ngyabelamke ini tüpdü. Agóltagól* akó түp poko bumióg sab popa yarile.”

¹¹ Da Sykem bóktanórr Daenan abdó akó simanal bólbótaldó wagó, “E yabiób obzek kwata kürüka ne morroal nóma seserre, da ka sab yabü nüliónünümo, e kubó kürü ne klamóm kilane. ¹² Ini kolan darrem akó ka sab ne gyaur kla samtülo, yabiób ubi ngarkwatódó irrbünam. Ka sab ekrralo, e kubó kürü ne klamóm kilórre. E wata kürü ene ngul oloman kókyenam kolóm.”

---

* **34:10** agóltagól, darrü küp módóga: elklaza darrem-darrem bumióg.

¹³ Zitülkus Syekem ibü bólóbót, Daenan, kle tiz wangónórr, Zeikobón simanal olmala Syekem akó oya ab, Amorr, ibüka ilklió bülión bóktan yalkomólóp. ¹⁴ I bóktónóp wagó, “Ki inzan kla kokean tónggapórrre; ki kibiób bólóbót kokean ekyerre [gyabi sopae singgalgón]-koke pam. Ene büöd poko yarile kibüka. ¹⁵ A ki darrpan dümdümdü ubi bairre: e sab kizan bainane, yabü blaman pamab gyabi sopae ne singgalgórrón nóma korale. ¹⁶ Da mi sab kol gyabalómlo. Akó ki sab yabü aodó nyabenórrre; mi sab darrpan kolpamóm bairre. ¹⁷ A e ne koke nóma ubi bairre yabiób pamab gyabi sopae singgalgónóm, ki sab kibiób bólóbót upudórrre, da ogobo.”

¹⁸ Amorr a Syekem abirri, i ne gyagüpitótók bóktan ingrinóp. ¹⁹ Da Syekem koke ürrbainürr i oya ne poko tónggapónóm ilóp, zitülkus oya wirri ubi yarilürr Zeikobón óp olomdó. Syekem wirri ngi pam yarilürr Amorrón müótan pamkolpamdógab.

²⁰ Da Amorr akó tóba siman olom Syekem we aurrürrri kwób bazen pokodó, ibü wirri basirran barrbün mamtaedó, tibiób basirr pamdó bóktanóm. ²¹ I bóktarri wagó, “Ini pam morroal tonarrako mibüka, i ki nyabelam mibü tüpdü, akó ki agóltagól koralón, zitülkus tüp wirria ibünkü. Mi sab ibü ópal olmal mibiób kolóm wazeblo, akó mi sab mibiób ópal olmal ibü nüliónórrre kolóm. ²² A ene pama ubi bairre minkü nyabenóm akó darrpan kolpamóm bainüm wata ini darrpan dümdümdü wagó,

mibü blaman pamab gyabi sopae singgalgórrón kwarile ibüzanko. ²³ Mi ne ini kla nóma tónggapórrre, ibü sip a gout akó ngibürr ngabyón lar sab mibü iade kwarile. Mi ibü ubi ipüdórrre, da i sab minkü aini iade nyabenórrre.”

²⁴ Da blaman pam ene wirri basirran bar-bün mamtaedó nidi kwób bazelórr, ubi bainóp Amorr akó Syekem ibü bóktandó, da blaman simanal olmal akó pam ene wirri basirrdü ibü gyabi sopae singgalgónóp.

²⁵ Aüd ngim ngürrdü, blaman pam gyabi sopae singgalgórrón azidüdü nóma kwarilürr, Zeikobón siman olom nis, Simion akó Libae, Daenan siman bólbót nis, tibiób gazirr turrik nüpaddrri, da gazirrum sakó-sakó aurrürrre ene wirri basirrdü. Umul-koke arrkürr gazirr yarilürr, da nizana ene wirri basirran blaman pam бүдүлүмүкү ekrrarri. ²⁶ I Amorrón tóba siman olom Syekem ta gazirr turriki бүдүлүмүкү nómkólóp, akó Daenan Syekemón müótüdügab urruarri, da i ene basirr we amgütóp. ²⁷ Zeikobón ngibürr simanal olmala бүдүл бүб tómrónóp, da wirri basirrdü blaman ne elklaza kwarilürr popa yazebóp, ibü bólbót Daenan kle tiz nóla wangónóp. ²⁸ Ibü sip a gout, [kau], akó [donki] yazebóp. Akó i ta blaman elklaza yazebóp wirri basirr kugupidü, akó ngaon bwóbdü ne elklaza kwarilürr. ²⁹ Ibü blaman ne mórrel elklaza kwarilürr, kol akó olmal, akó müót kugupidü blaman ne elklaza kwarilürr, barrmülürr.

³⁰ Da Zeikob, Simion akó Libae ibü nyalórr wagó, “E kürüka wirri müp kuri sidüdi. Keinan

akó Perrez pamkolpama akó blaman pamkolpama ini tüpdü nidi nyabendako, sab kürü alzizi kümaniknórre. Kürü aüdan pamako; i ne mibü akrranóm nóma dabirre akó mibüka ne nóma tóbrónge, kótó akó kürü müótüdü pamkolpam, mibü sab kolae tirre.”

³¹ A Simion akó Libae bóktan yalkomórri wagó, “Ia wa kibü bólbót inzan ki kle wangónól, wamaka wa popa kwatódó agól kolo?”

35

God Zeikobón Nis Ngim Bles Yónürr Betelóm

¹ God Zeikobka bóktanórr wagó, “Bupa, da ugó wam Betel, kya ola nyabelamke. Godónkü [alta] ola elke, wa marüka nóla okaka tübyónürr, ma moba naretan Isaon gum nóma busonürrü.”

² Da Zeikob tóba müót kolpamdó akó wankü nidi kwarilürr, ibüka bóktanórr wagó, “E kubó amalamke blaman mogob godab dandang yabüka ne klamko, ó e yabiób bübpükü ta bagulamke mibü gida ngarkwatódó, akó dólóng mórrkenyórr bamelamke. ³ Yao, ugó bazeb, mi Betel tótókdakla, ka sab alta nóla elo Godka, kürü tóre nótó arrkrurr ka müpdü nóma namülnürrü, akó kankü wa ta asi yarilürr ka negama wamnórró.” ⁴ Da i blamana tibiób mogob godab dandang kla Zeikobón ilinóp, akó i güblangdó ne rring bamelóp. Da módóga, Zeikob tüp kugupi apónórr, blaman ene elkla

ola nodóp kugupidü, wirri ouk* nugup murrdü Syekem wirri basirr minggüpanandó.

⁵ I we bazebórr, da minggüpanan wirri basirr pamkolpam Godónbókamde guma yazebórr, da i Zeikobón koke igósidi kolakyanónóp.

⁶ Da módóga, Zeikob tóba pamkolpampükü Luz basirrdü we abzilürr Keinan tüpdü. Errkya† ene basirr ngi igó ngiliandako, Betel.‡ ⁷ Wa alta ola elórr, ó wa ene tüp poko ngi we ngyesilürr wagó, El Betel,§ zitülkus God tóba we okaka tübyónürr Zeikobka, wa tóba naretan Isaon gum nóma tupsolürr.

⁸ I Betelóm nóma ngyabenónóp, Deborra ugón nurrótókórr, Rrebekan zaget kol, oya ngóyón aip. I oya ouk nugup murrdü we ulungóp Betel basirr malubarrdóbóna.* Da Zeikob ene poko ngi we ngyesilürr Alon Bakut.†

⁹ Zeikob Padan Arramgabi nóma tolkomólórr, God akó nis ngim oyaka we okaka tübyónürr. Da wa oya bles yónürr. ¹⁰ God oyaka bóktanórr wagó, “Marü ngi wa Zeikobe, a marü ma sab Zeikobbóka myamem koke ngimlianórr; marü ngi ma errkya módóga, Isrrael.” Da ngi we ekyanórr, Isrrael.‡ ¹¹ God akó Zeikobka

---

* **35:4** ouk Mórrkean wirri nugupa. Mórrke-mórrke módóga: oak. † **35:6** errkya ene tonarrbóka apónða, Bwób Zitül peba ugón wialómóp. ‡ **35:6** Betel ngian küp módóga: Godón Müót. § **35:7** El Betel ngian küp módóga: Betel tüp pokoan God. * **35:8** malubar, Mórrke-mórrke módóga: south. Isrrael pamkolpam, ibü malu bolmüótüdübóna yarilürr. † **35:8** Alon Bakut ngian küp módóga: yón-gyaur ouk nugup. ‡ **35:10** Isrrael ngian küp módóga: i Godódi bumiógtumióg namülnürri. **35:10** Bwób Zitül 32:28

bóktanórr wagó, “Ka Wirrian Arüng Godla. Sab küppükü bailamke akó marü pamkolpama sab abün ki bainünüm! Marükagab sab kantrri, anda, abün kantrria tómbapónorre, ó marü olmalbobataldógabi sab ngibürra kingüm idi bairre. ¹² Ka Eibrra-am a Aesak ibü ne tüp nókyarró, ka akó marü akyandóla. Akó ka sab ini tüp marü olmalbobatal nókyenónómo marü бүдүл kakóm.” ¹³ Da God kwitüdü we kasilürr ene pokodógab, wa oyaka ne bóktanórr.

¹⁴ Olgabi Zeikob kokrrapan ingülküп alaninürr[§] ene pokodó, God oyaka ne tóbtanórr. Zeikob anón gyaur kla akó [olib] oel ekanórr ene ingülküп kwitüm Godón [ótókóm]. ¹⁵ Da módóga, God Zeikobka ne tüp pokodó bóktanórr, Zeikob ene tüp poko ngi we ngyesilürr Betel.

Rreizelón Bүдүл

¹⁶ Zeikob tóba pamkolpampükü Betelgab we bupadórr Epprat* tótókóm. I ngibürr kan ngarkwat nóma kwarilürr Epprat amrranóm, Rreizelón ugón twarrpinürr. Oya mórran müp yarilürr. ¹⁷ Rreizelón бүba tai wirribóka azidüm nóma bainürr, oloma ugón tómtómólórr. Oya marrna ain kola we wyalórr wagó, “Ma gumgu, marü akó darrü siman oloma.” ¹⁸ Oya arróla nóma blakólórrma, Rreizel tóba dómdóm ngóni

---

35:11 Bwób Zitül 17:4-8 § **35:14** Zeikob ene kokrrap ingülküп Godón bóktan gyagүpi amanikүm alaninürr. **35:14** Bwób Zitül 28:18-19 * **35:16** Epprat, oya darrü ngi módóga: Betliem.

olom ngi we ngyesilürr Ben-Oni.† Oya aba ma Benzamin ngi‡ ngyesilürr.

19 Rreizel nugu uroatórr, da nurrótókórr. Oya Eprrat kwat kabedó we ulungóp. Eprrat erkyá Betliembóka ngiliandako. 20 Zeikob kokrap ingülküp we alaninürr Rreizelón gapókdó. Errkyá ene ingülküp zamngólórrón duduase, Rreizelón gapókdó timamzan.

21 Da módóga, Zeikob§ we bupadórr tóba pamkolpampükü, da wa tóba palae müót we balmelórr Migdal Ederr* kakota.

*Zeikobón Simanal Olmal
(1 Krronikol 2:1-2)*

22 Zeikob ene bwóbdü nóma ngyaben yarilürr, Rruben Bilan palae müótüdü bangrinürr, da usadi we umturri, aban aüd ngim koldó. Solodó Zeikob tüób arrkrrurr ne pokoa tómbapónórr. Zeikobón 12 simanal olmal kwarilürr.

23 Lian we simanal olmal kwarilürr:
Rruben, Zeikobón ngaen siman olom,
Simion, Libae, Zuda, Isakarr, akó Zebulun.

24 Rreizelón nis siman olom nis namülnürri:
Zosep akó Benzamin.

25 Rreizelón [leba zaget] koldógab, ngi Bila,
oya nis siman olom nis namülnürri:
Dan akó Naptali.

---

† 35:18 Ben-Oni ngian küp módóga: ka wirri azid aengrró ini olomanbókamde. ‡ 35:18 Benzamin ngian küp módóga: kürü tutul tangdó olom. § 35:21 Zeikob: Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü, Zeikobón Israaelbóka ngilianda. * 35:21 Migdal Ederr ngian küp módóga: barrkyanan kwit azil müót, [sip] a [gout] ngabkanóm.

²⁶ Lian leba zaget koldógab, ngi Zilpa, oya nis siman olom nis namülnürri:
Gad akó Asyerr.

Ini blaman Zeikobón simanal olmalko, oyak-agab nidi tóbabótórr Padan Arramóm.

Aesakón Būdül

²⁷ Da módóga, Zeikob tóba olmalkolpükü we tolkomólórr tóba abdó Aesakka, Mamrre basir-rdü, Kirriat Arrba wirri basirr minggüpanandó. Ene basirr ngi errkya módóga, Ibrron, Eibrram a Aesak ne ngyabenórri. ²⁸ Aesak 180 pailüm ngyabelórr. ²⁹ Wa dómdóm ngón we semanórr, da nurrótókórr wirri kokrrap ngyaben kakóm, oya ne abün morroal pail kwarilürr. Da wa tóba abalbobatal nómrrónóp, ngaen nidi nur-rbarinóp. Oya olom nisa Isao a Zeikob gapókdó we ingrirri.

36

Isaon Simanal Olmalbobatal (1 Krronikol 1:34-37)

¹ Ini Isaon simanal olmalbobatalab ngiko (oya darrü ngi Idom yarilürr).

² Isao mogob kol nis nümiógürr Keinan tüpdügab: Ada, Elonón óp olom, wa Et zitül pam yarilürr, akó O-olibama, Anan óp olom, Zibionón bobat, wa Ibae zitül pam yarilürr.

³ Wa akó zumiógürr Basematón, Isma-elón* óp olom, Nebayotón bólbót.

⁴ Ada Elipazón ilngumilürr Isaonkü, Basemat Rreuelón ilngumilürr. ⁵ Akó O-olibama ibü balngónórr: Zeus, Zalam, akó Korra. Ini Isaon simanal olmal kwarilürr, Keinan tüpdü oya aüd kola nibiób balngónóp.

⁶ Isao tóba kol yazebórr, tóba simanal olmal, tóba ópal olmal, akó blaman nidi nygabenónóp wankü, akó oya blaman ngabyón lar, akó blaman elklaza wa ne kla yazebórr Keinan tüpdü, da wa tóba zoret Zeikobkagab barrkyanan kan wamórr darrü tüpdü. ⁷ Zitülkus módóga, ibü elklaza akó ngabyón lar abün kwarilürr, akó ibü darrpan pokodó nyaben gaodó koke yarilürr. Tüp gaodó koke yarilürr ibü tangbamtinüm ibü ngabyón lardógab. ⁸ Da Isao (oya darrü ngi Idom) Seirr† podopükü bwóbdü nyabenóm wamórr.

⁹ Isao Idom pam kopoab abbobat yarilürr, nidi nygabenónóp Seirr podopükü bwóbdü. Ini Isaon simanal olmalbobatalab ngiko.

¹⁰ Isaon siman olom nisab ngi idi namülnürri: Elipaz, Adakagab, akó Rreuel, Basematk-agab.

¹¹ Elipazón simanal olmalab ngi idi kwarilürr: Teman, Omarr, Zepo, Gatam, akó Kenaz.

---

* **36:3** Isma-el Eibrra-amón siman olom yarilürr Agarrkagab, Serran leba zaget kol. Da módóga, Isma-el tóba nungzamón zumiógürr. † **36:8** Seirr, oya darrü ngi módóga: Idom.

- 12 Isaon siman olom Elipaz, oya nis ngim kol Timna wató warilürr. Timna Amalekón ilngumilürr. Ini Adan simanal bobatalko, Isaon ngaen kol nótó warilürr.
- 13 Rreuelón simanal olmalab ngi idi kwarilürr: Na-at, Zerra, Sama, akó Miza. Ini Basematón simanal bobatalko, Isaon nis ngim kol nótó warilürr.
- 14 Isaon aüd ngim kol, O-olibama, Anan óp olom, Zibionón óp bobat, oya simanal olmalab ngi idi kwarilürr: Zeus, Zalam, akó Korra.
- 15 Isaon olmalbobatalab zitül singüldü balngomól pam idi koralórr:
Isaon ngaen olom Elipaz, oya simanal olmal: Teman, Omarr, Zepo, Kenaz, ¹⁶ Korra, Gatam, akó Amalek. Ini zitül singüldü balngomól pam koralórr Idom tüpdü, Elipazkagab, Adan simanal bobatal, Isaon kol.
- 17 Isaon siman olom Rreuel, oya simanal olmal: Na-at, Zerra, Sama, akó Miza. Ini zitül singüldü balngomól pam koralórr Idom tüpdü Rreuelkagab, Basematón simanal bobatal, Isaon kol.
- 18 Isaon kol O-olibama, oya simanal olmalab ngi idi koralórr: Zeus, Zalam, akó Korra. Ini zitül singüldü balngomól pam koralórr Isaon kol O-olibamakagab, Anan óp olom.
- 19 Ini blaman Isaon simanal olmalbobatalalko, akó ibü singüldü balngomól pam.

Seirrün Olmalbobatal Ngì
(1 Krronikol 1:38-42)

²⁰ Seirr darrü Orr pam yarilürr. Oya simanal olmalab ngì módógako:

Lotan, Syobal, Zibion, Ana, ²¹ Disyon, Ezerr, akó Disyan. Ini Orr pamkolpamab zitül singüldü balngomól pam koralórr, ngaen Idom tüpdü nidi ngyabenónóp.

²² Lotanón siman olom nisab ngì idi namülnürri:
 Orri akó Eman. Timna Lotanón óp bólbót warilürr.

²³ Syobalón simanal olmalab ngì idi koralórr:
 Alban, Mana-at, Ebal, Syepo, akó Onam.

²⁴ Zibionón siman olom nisab ngì idi namülnürri:
 Aya akó Ana. Ini we Ana-e, urur nae arób nótó nósenóp, tóba aban [donkizan] ngabkalórr [ngüin-koke bwóbdü].

²⁵ Anan olom nisab ngì idi namülnürri:
 Disyon akó O-olibama. O-olibama wa Anan óp olom warilürr.

²⁶ Disyonón simanal olmalab ngì idi koralórr:
 Emdan, Esban, Itrran, akó Kerran.

²⁷ Ezerrón simanal olmalab ngì idi koralórr:
 Bilan, Za-aban, akó Akan.

²⁸ Disyanón siman olom nisab ngì idi namülnürri:
 Uz akó Arran.

²⁹⁻³⁰ Ini Orr pamkolpamab zitül singüldü balngomól pam koralórr Idom tüpdü:
 Lotan, Syobal, Zibion, Ana, Disyon, Ezerr, akó Disyan.

Idom Tüpan King
(1 Krronikol 1:43-54)

³¹ Ngaen, Isrraelón king küsilan nóma kwar-ilürr, ini pam ugón Idom tüpan king koralórr:

³² Bela, Beorrón siman olom, ngaen-gógópan Idom king wató yarilürr. Oya wirri basirran ngi Din-aba yarilürr.

³³ Bela nóma nurrótókórr, Zobab, Zerran siman olom, Bozrra wirri basirrdügab, kingüm bainürr oya pabodó.

³⁴ Zobab nóma nurrótókórr, Usyam, Teman pamkolpamdógab, kingüm bainürr oya pabodó.

³⁵ Usyam nóma nurrótókórr, Adad, Bedadón siman olom, kingüm bainürr oya pabodó. Wa Moab tüpdü wamórr Midian pampükü gazirrum, da ibü memokan ut-ut ninóp. Oya wirri basirr ngi Abit.

³⁶ Adad nóma nurrótókórr, Samla, Masrreka wirri basirrdügab, kingüm bainürr oya pabodó.

³⁷ Samla nóma nurrótókórr, Syaol kingüm bainürr oya pabodó. Wa Rreobot wirri basirr pam yarilürr, Yuprreitis tobarr kabedó.

³⁸ Syaol nóma nurrótókórr, Ba-al-Anan, Akborrón siman olom, kingüm bainürr oya pabodó.

³⁹ Ba-al-Anan, Akborrón siman oloma nóma nurrótókórr, Adad kingüm bainürr oya pabodó. Oya wirri basirr ngi Pao yarilürr, akó oya kolan ngi Me-etabel warilürr. Wa Matredón óp olom, Me-Za-abón bobat.

40 Isaon olmalbobatalab zitül singüldü balngomól pamab ngi módógako:

Timna, Alba, Zetet, ⁴¹ O-olibama, Ela, Pinon, ⁴² Kenaz, Teman, Mibzarr, ⁴³ Magdiel, akó Irram. Ini Idom zitül singüldü balngomól pam kwarilürr, ibü nyaben basirr iazan kwarilürr, i tibiób tüpdü enezan nyabenónóp.

Isao Idom pamkolpamab abbobat wató yarilürr.

37

Zosepón Nus

¹ Zeikob we nyabelórr Keinan tüpdü, ngaen Aesak, oya aba ne nyabelórr.

² Ini Zeikobón olmalbobatalab póepe.

Zosep, wa küsil olom yarilürr, pail ngarkwat 17. Wa tüób [sip] akó [gout] ngabkan pam yarilürr tóba naretalpükü. Zeikobón tokom ngim ne kol nis namülnürri, ngi Bila akó Zilpa,* wa ibükagabi ta simanal olmal nósenóp. Zosep tóba abdó bóktan simarrulürr, oya naretala ne kolae tómbapónónóp.

³ Zeikobón wirri [moboküpdü ubi] Zosepka yarilürr tóba ngibürr simanal olmaldógab, zitülkus oya myangande ilngumilürr. Wa oyankü morroalan kokrrapan mórrkenyórr ar-güpürr. ⁴ Oya naretala nóma umul bainóp

---

* **37:2** Bila akó Zilpa Zeikobón tokom ngim kol nis namülnürri. Bila Rreizelón leba zaget kol warilürr. Oya nis siman olom nis ngi Dan akó Naptali. Zilpa Lian leba zaget kol warilürr. Oya nis siman olom nis ngi Gad akó Asyerr.

wagó, ibü aban wirri moboküpdü ubi Zosepka yarilürr, a ibüka ma inzan koke, i oya alzizi amanik ugón bókyenóp akó i oyaka morroal tonarre koke ikik kwarilürr.

⁵ Zosep darrü irrüb nus we umtulürr. Wa tóba naretal nóma nüzazilóp ene nusbóka, i oya alzizi amanik tai ama ugón we bókyenóp. ⁶ Wa ibüka we adrratórr wagó, “Tübarrkrru, ka ini nus umtula: ⁷ Mi blaman [wit] apapdó kwarila wit singül kur bamelkü darrpan pokodó. Kürü kura bupadórr, dümdüm zamngólórr. Yabü kura kürü kur kal-kal yangónóp ama wakósingül we nümngünóp oyaka.”

⁸ Oya naretala imtinóp wagó, “Ma ia igó gyagüpi tótókdóla, ma sab kingüm baino, ama kibü sab mató tolngomólnóma?” Da oya naretala oya ma tai wirribóka alzizi amanik ugón bókyenóp, oya nus akó oya bóktananne.

⁹ Darrü irrüb Zosep darrü nus akó we umtulürr, ó tóba naretal we nüzazilóp wagó, “Tübarrkrru! Ka akó darrü nus umtula. Ene nusdü ka we kla nósenónóma: abüs, melpal, akó 11 wimurra kürüka wakósingül nümgürre.”

¹⁰ Wa tóba nus abdó akó naretaldó nóma adrratórr, da aba we agórr akó we imtinürr wagó, “Ia ini laró nusa? Ia ma inzan gyagüpi tótókdóla, kótó, marü aip, akó marü naretal, ki sab marüka wakósingül nólóngórre?” ¹¹ Zosepón naretal gyagüp kolaea ekrralórr oyakwata, a ibü ab ma kari gyagüpitótók koke ekyanórr.

Zosepón Naretala Sel Inóp Mogob Pamdó

¹² Darrpan ngürr Zosepón naretala Syekem wirri basirr minggüpanan ogobórr tibiób aban sip a gout ngabkanóm. ¹³ Zeikob Zosepónbóka wagó, “Ma umulóla igó, marü naretala sip a gout ngabkandasko Syekem minggüpanan. Ka marü ola zirrapónóm kaindóla ibüka.”

Zosep bóktan yalkomólórr wagó, “Taia.”

¹⁴ Da oya aba we yalórr wagó, “Ma kya kóbó wam moba naretal bangónóm, ia i tib akó sip a gout taiasko. Sab tolkomólke kürü umul-umulan ngitanóm.” Da aba we zirrapónórr Ibrron basirr buruburudügabi.

Zosep we abzilürr Syekem. ¹⁵ Wa ibü byamkünkü wamlórr ene pórrpótyapdó. Darrü pama oya we esenórr, da oya we imtinürr wagó, “Ia ma laró amkündóla?”

¹⁶ Wa bóktan yalkomólórr wagó, “Ka kólba naretal byamkündóla. Ma ia kürü koke küzazilo, ia i tibiób sip nadü pokodó ngabkandako?”

¹⁷ Ene pama bóktan yalkomólórr wagó, “I ini poko kuri amgütrre. Ka ibü nurrkr-runüma i nóma ikik kwarile wagó, ‘Nau, mi Dotan tótókdakla.’ ” Da Zosep ibü solkwat we akyanórr ó ibü we nósenóp Dotan wirri basirr minggüpanandó.

¹⁸ I oya ugón esenóp, wa ibükagabi barkyanan kan nóma yarilürr. Wa wa solkwat abzilürr, i bóktan ngaen-gógópan tónggapónóp oya amkalóm. ¹⁹ I tibiób darrpan-darrpan büzazilóp wagó, “Ene metat nus ut olom mamka! ²⁰ Yao, ugó togob, mi oya amkaldakla akó mi kubó oya búb amaikrre darrü kukurru nae-koke

badudü. Mi kubó igó adrrütre wagó, oya darrü molpokodó gazirr nurr lara sómkóle. Da mi kubó oya ugón eserre, oya nusa ia zaget apóni!”

²¹ Rruben ibü nurrkrruóp i ne bóktan tónggapónóp, ó wa ma Zosepón yangónórr oya amkalgum. Da wa we bóktanórr wagó, “Mi oya koke emkórre. ²² Ini [ngüin-koke bwóbdü] e kubó oya amanikane ini ukyórrün nae badudü. E kubó oya ia koke yangónane!” Wa we bóktanórr oya zid ainüm akó tóba abdó alkomólóm. ²³ Zosep tóba naretaldó nóma abzilürr, i oya morroalan kokrrapan mórrkenyórr ngürsilpükü we atürróp oya bübdügab. ²⁴ I oya ipüdóp, ama nae-koke badudü we amanikóp.

²⁵ I nóma alo kwarilürr, da Isma-elón zitül pam kopo nósenóp ene kwatana tótókde. I elklaza bumióg pam kwarilürr. I olgab to-goblórr Gilead bwóbdügab, kóta Izipt kantrri amrran. Ibü [kamela] abün morroal bübdü balóp ilang móeg† barrmülürr. ²⁶ Zuda tóba zonaretaldó bóktanórr wagó, “Mi ia kubó laró darrem ipüdórrre, mi ne kubó mibiób zoret nóma emkórre akó oya büb nóma inikórrre pamab asen-gum? ²⁷ Morroal igósa, mi oya sel irre ini Isma-el pamdó. Da mi oya koke emkórre; ene zitülkUSDü, wa mibü zorete, mi darrpan büb a óeakla.” Oya zonaretal blamana we ubi bainóp. ²⁸ Isma-elón‡ zitül pama nóma

---

† 37:25 morroal bübdü balóp ilang móeg, Mórrke-mórrke módógako: gum, balm, akó myrrh. ‡ 37:28 Isma-el pamkol-pam, ibü nis ngiamli: Isma-el a Midian pamkolpam.

nórrgrótópma, ibü we nürrmütóp. Oya nare-tala Zosepón we amurrutóp ene badudügab, ama oya sel inóp Isma-el pamdó. Ene darrem kla ngarkwat 20 silba mani poko. I oya ipüdóp, Izipt we idüdóp.

²⁹ Rruben darrü pokodógab nóma tolkomólórr ene badudü, wa Zosepón we koke esenórr. Wa oya gyauranme tóba mórrkenyórr we atürrürr.

³⁰ Wa alkomólórr tóba zoretaldó, da wa we bóktanórr wagó, “Ene omokur myamem ola babulase! Ka ia-ia kaino?”

³¹ Da i gout we edabónóp ó Zosepón kokrrapan mórrkenyórr we yanggóbólóp ene goutan óedó.

³² I ene mórrkenyórr tibiób abdó we idüdóp, da we bóktónóp wagó, “Ki ini kla eserre. Ia ini marü olomane?”

³³ Zeikob emzyatórr da we bóktanórr wagó, “Ó, oyane! Kürü olom Zosep syórr angórróna! Darrü molpokodó nurr lara kuri elónge!”

³⁴ Zeikob tóba mórrkenyórr gyauranme we atürrürr ó wa tóba bidó mórrkenyórr batenórr. Wa metat yón gyauri nygabelórr abün ngürrüm.

³⁵ Zeikobón simanal olmala akó ópal olmala togobórr oyaka oya zao-zao ainüm. A wa ibü zao-zao bain-gum badólórr, da we bóktanórr wagó, “Ka sab kólba olom metat inzan yón amto namulo, kóta ka sab nóma nurrótoko; ka koke piküp baino.” Wa tóba olom Zosepón we yón amtolórr.

³⁶ Ene tonarrdó, Iziptüm Isma-el pama Zosepón sel inóp Potiparrka, darrü parraoan ngi

pam nóto yarılr. Wa parraoan búb ngakan gazırr pamab sıngüldü pam yarılr.

38

Zuda akó Tamarr

¹ Ene tonarrdó, Zuda tóba zonaretal we bim-gatórr, ama Adulam wirri basırrdü wamórr darrü pampükü ngyabenóm, ngı Aerra. ²⁻³ Zuda olazan ngyaben yarılr, wa darrü Keinan ngulmokur osenórr. Ene ngulmokuran ab ngı Syua. Da módóga, Zuda ene ngul olom we zumiógürr, da usadı we umturri. Ene kakóm, kola bikóm ipadórr, akó siman olom we esenórr. Zuda ngı ngyesilürr Err. ⁴ Wa akó bikóm we ipadórr. Kola nis ngım siman olom we esenórr, da ngı we ngyesilürr Onan. ⁵ Wa akó aüd ngım siman olom we esenórr, da ngı we ngyesilürr Syela. I ugón Kezıb wirri basırrdü kwarılürr, ene oloma nóma tómtómólórr.

⁶ Zudan ngaen oloma wirri pam nóma bainürr, da aba bóktan we tónggapónórr Errónkü kol amiógüm. Da wa kol we zumiógürr, ngı Tamarr. ⁷ Da Zudan ene oloma Err, [LÓDón] ilküpdü kolae tómbapón yarılr, da oya LOD büdülümpükü we semkalórr. ⁸ Err nóma nurrótókórr, ene kakóm, Zuda Onanón we yalórr wagó, “Moba naretan kol kóblepükü umtulke, ó moba ngubutan zaget elakó. Ma olmal oya pabodó sab nóma nósenónómo, sab oya olmalbobatal kwarıle.” ⁹ Da módóga, Onan umul yarılr wagó, ene olmal sab tóba olmal koke korale. I

enezan nyabenorri, wa oyaka kolae tonarr*
 tómbapón yarilürr olmal basen-gum. ¹⁰ Wa
 ne poko tómbapólórr, LODón ilküpdü kolae
 yarilürr, da oya LOD бүдүлүмүкү we emkalórr.
¹¹ Zuda tóba kolalkot Tamarrón we wyalórr
 wagó, “Ma kya kóblezan nyabelónke moba
 aban müötüdü, kókó kürü olom Syela nóma
 dódórr baine.” Zitülkus módóga, wa igó gyagüpi
 wamórr, “Wa ta sab kena nurrótók tóba naret
 nisazan.” Da Tamarr we natókórr tóba aban
 müötüdü nyabenom.

¹² Ngibürr pail kakóm, Zudan kola we
 nurrótókórr, Syuan olom nótó warilürr. Oya yón
 gyaura nóma blakónórr, wa we wamórr Timna
 wirri basirrdü, tóba zaget pama [sipab] ngüin
 ne zuluklórr. Wa tóba gódampükü wamórr, ngi
 Aerra, Adulam basirr pam.

¹³ Tamarrón darrü oloma uzazilürr wagó,
 “Marü kolalkot myanga Timna tótókdase tóba
 sipab ngüin alüküm.” ¹⁴ Wa tóba bidó
 mórrkenyórr enólórr, akó obzek ngablaorr
 mórrkenyórr poko-e pamkolpama oya obzek
 asen-gum. Da wa we natókórr Ena-im wirri
 basirrdü, ene kwatódó ama Timna tótók. Wa we
 mórran-mórran bainürr barrbün bwóbdü. Da
 wa igó gyagüpi natókórr wagó, Syela wirri pam
 kuri bainürr, a i oya Syelan koke ekyenóp kolóm
 ainüm.

¹⁵ Zuda oya nóma osenórr, wa igó gyagüpi
 wamlórr wamaka wa popa kwatódó agól
 kolo, zitülkus tóba obzek mórrkenyórr poko-
 e ngablaorrón warilürr. ¹⁶ Zuda umul-kók

---

* **38:9** Ene kolae tonarr módóga: wa tóba nyaor tüpdü ekalórr.

yarilürr, akó wa koke omzyatórr igó, “Ini wa kürü kolalkoto.” Wa oyaka we wamórr kwat kabedó, da bóktanórr wagó, “Mi ia usadi koke umtuli?”

Tamarr bóktan yalkomólórr wagó, “Ka ne kubó mankü nóma umtulo, ma kubó kürü darrem ia laró kókyeno?”

¹⁷ Zuda bóktan yalkomólórr wagó, “Ka sab marü [gout] kupo zirrsapono.”

Tamarr akó oya imtinürr wa, “Ia ma kürü darrü kla koke kókyeno marü gyagüpi amaniküm ene gout kupo zirrapónóm, igósüm ma ene gout kupo sab solodó zirrsapono?”

¹⁸ Zuda oya umtinürr wagó, “Marü ubi ia ka marü laró mókyeno?”

Tamarr bóktan yalkomólórr wagó, “Kürü ubi marü ngi opor alóm kla† tóba syepükü, akó tupuru, marü tangdó ne klame.” Da elklaza we uliónürr, da módóga, Zuda gómól oyaka agósórr; bikóm we okyanórr. ¹⁹ Ene kakóm, Tamarr nóma alkomólórr, tóba obzekdógab ene mórrkenyórr poko we ininürr, ama akó bidó mórrkenyórr we bamelórr.

²⁰ Ngibürr ngürr kakóm, Zuda tóba gódam Aerran we zirrapónórr gout kupo ódódóm Tamarrka, akó tóba elklaza akonóm. Oya gódama we wamórr ene wirri basirrdü, a wa ene kol koke osenórr. ²¹ Aerra ene bwóbdü ngibürr pam nümtinóp wagó, “E ia popa kwatódó agól

† **38:18** ngi opor alóm kla, Mórrke-mórrke módóga: seal. Ene klame pama oya ngi ingrinürr darrü klamdó.

kol‡ koke osenane, Ena-im kwat kabedó nóto mórralórr?”

Ene pama bóktan yalkomólóp wagó, “Darrü inzan popa kwatódó agól kol ala babulo.”

²² Aerra nóma alkomólórr, Zudanbóka wagó, “Ka ene kol koke osena, akó bwóbdü pama wagó, ‘Darrü inzan popa kwatódó agól kol ala babulo.’ ”

²³ Zuda bóktan yalkomólórr wagó, “Ka oya ne kla uliórrü, ene go oyanko, zitülkus kol-pama sab nóma umul bairre, mibü sab ngüóng tóngyalnórre. Ka ene gout kupo amkoman zirrapóna, da ma ene kol koke osena.”

²⁴ Aüd melpal kakóm, Zudan darrü pama izazilürr wagó, “Marü kolalkota ta popa kwatódó agól kolzan tórrmen tulmil tómbapólórr, da wa errkya bikómpükümo!”

Da Zuda tóba zaget pam nilóp oya apadóm wagó, “Oya sab ura бүdülümpükü ae ki zudüng!”

²⁵ Ene pama Tamarrónzan tudódnóp, wa bóktan zirrapónórr tóba kolalkotódó wagó, “Ini elklaza noanko, kürü bikóm wató kókyanórr. Tai ngabkónam akó kóbó tómzyetamke: ini ngi opor alóm kla tóba syepükü akó ini tupuru, ia tai noanko?”

²⁶ Zuda tóba elklaza nóma nómyzetóp, we bóktanórr wagó, “Wa amkoman dümdümo, a ka ma dümdüm kokela, zitülkus ka oya koke okyarró kólba olom Syelan oya kolóm.”

---

‡ **38:21** popa kwatódó agól kol: Ene Ibrü bóktan oporan küp módóga: popa kwatódó agól kol obae godón müótankü nóto zagetóda.

Zuda myamem kolae tonarr koke tónggapónórr Tamarrka.

²⁷ Ene ngürr nóma semrranórr Tamarrón twarrpinürr, oya nis siman olom nis namülnürri.

²⁸ Tamarr olom nis nóma nulngumilürr, darrüpa tóba tang adrratórr. Marrna ain kola büsai amiógürr, óe-óe sye-i arümürr, da igó warilürr wagó, “Ini ngaen oloma.”

²⁹ Da ene oloma tóba tang aipan bikómdü nóma errngamórr, oya zoreta we tómtómólórr, da marrna ain kola akó bóktanórr wagó, “Ma wirri arüngi ia tómtómóla singül kwata!” Da oya ngi we ngyesilóp, Perrez. §

³⁰ Da olgabi oya nareta we tómtómólórr, óe-óe syepükü tang amelórrón. Oya ngi we ngyesilóp, Zerra.*

39

God Zosepónbókamde Potiparrón Müót Bles Yónürr

¹ Isma-el pama Zosepón we idüdüp ama Izipt. Potiparr oya we amiógürr ibükagab manie. Wa Izipt pam yarilürr, darrü parraoan ngi pam. Wa parraoan büb ngakan gazirr pamab singüldü pam yarilürr.

² [LOD] Zosepka asi yarilürr. Wa tóba zaget kari morroal koke idódlórr, ó tüób tóba wirri paman müötüdü ngyabelórr, Izipt pam nótó yarilürr. ³ Potiparr nóma esenórr wagó, LOD oyaka asine ó LOD oya blaman klamdó

§ **38:29** Perrez ngian küp módóga: arüngpükü nótó burruanda.

* **38:30** Zerra ngian küp módóga: sisa anin zyón. Darrü küp módóga: óe-óe. **39:2** Apostolab Tórrmen 7:9

tangamtin yarilürr, wa ne kla tómbapólórr,
⁴ Potiparr tóba obzek kwata Zosepka morroal
 esenórr. Akó Zosep Potiparrón búb ngakan
 pamóm bainürr. Wa ta Potiparrón müót al-
 ngomól akó ngakan pamóm bainürr. Potiparrón
 müótüdü ne elklaza kwarilürr, oya tangdó bla-
 man kla we irrbünürr. ⁵ Ene ngürrdügab,
 Zosepónbókamde LOD Potiparrón müót kolpam
 bles ninóp akó müótüdü akó ngaon bwóbdü
 blaman ne kla kwarilürr. ⁶ Potiparr tóba bla-
 man kla Zosepón tangdó irrbünürr ngabkanóm.
 Zosepónbókamde Potiparrón gyagüpitótókdó
 darrü müp babul yarilürr darrü klamankwata,
 wata wa ne alo kla alo yarilürr.

*Zosepón Tümün Müótüdü Ingrinóp Poti-
 parrón Kolan Obaeen Bóktan Pokode*

Zosep wa morroal kómal búb akó agür obzek
 olom yarilürr. ⁷ Ngibürr tonarr kakóm, oya wirri
 paman kolan büba ubi bainürr Zosepkamóm, ó
 oya imtinürr wagó, “Ma kya tam kankü utüm.”

⁸ A wa ma bangónórr ó bóktanórr oyaka
 wagó, “Turrkrru, kürü bókamdó kürü wirri
 paman gyagüpitótókdó darrü müp babula darrü
 klamankwata tóba müótüdü, akó wa tóba bla-
 man elklaza kürü tangdó irrbünürr ngabkanóm.
⁹ Kibü arüng darrpan ngarkwatódómamli ini
 müótüdü, ó wa darrü kla koke yangónórr kürü
 gumüm, wata mató, zitülkus ma oya kolóla. Da
 ka ma inzan wirri kolae kla iade tónggaponó akó
 kolae tonarr tónggaponó Godka?” ¹⁰ Enana wa
 Zosepón blaman ngürrzan enan imtilürr, Zosep

kokean ubi bailürr oya minggüpanandó tótókóm wankü ütüm.

¹¹ A darrpan ngürr, Zosep nóma bangrinürr ene müótüdü tóba zaget tómbapónóm, darrü zaget olom müótüdü ta babulan yarilürr.

¹² Potiparrón kola oya tumum mórrkenyórr we amiógürr, da we bóktanórr wagó, “Ma kya tam kankü ütüm.” A wa ma oya gum kórzyónürr ó wa we busorr pul basirrdü. Tóba mórrkenyórr we amgatórr ene kolan tangdó.

¹³ Potiparrón kola nóma esenórr wagó, Zosep tóba mórrkenyórr kuri amgüte ó kuri busue müótüdügab, ¹⁴ wa tóba müótüdü zaget pam we ngibaunürr, da we bóktanórr wagó, “Ini kla ngakónam! Kürü müóra ne Ibrü olom sidódürr ini müótüdü, wa mibü [tiz tangórre]. Wa kürü ut bwóbdü tübangrine kankü ütüm. Da ka ma wirribóka taegwarr apóna. ¹⁵ Wa kürü taegwarr nóma arrkrrue, wa tóba mórrkenyórr amgüte kürü tangdó, da we busue pul basirrdü.”

¹⁶ Potiparrón kola ene mórrkenyórr tóba kabadó we ingrinürr kókó oya müóra we tübzilürr müótüdü, Zosepón wirri pam. ¹⁷ Ene dadan póep akó we adrratórr tóba müóran umulüm: “Ene Ibrü [leba zaget olom], ma noan sidódürr ini müótüdü, kürüka tame kürü tiz angónóm. ¹⁸ A ka nóma taegwarr apóna, tóba mórrkenyórr popa ola amgüte kürü kabadó, da we busue pul basirrdü!”

¹⁹ Zosepón wirri pama tóba kolan bóktan nóma arrkrrurr wagó, “Marü leba zaget oloma kürü inzan kangóne,” oya büba urazan bamzikürr. ²⁰ Zosepón amigóp, tümün müótüdü

we ingrinóp, kingdü kolae nidi tómbapónóp nóla kwarilürr. Da wa we ngyabelórr. ²¹ A LOD Zosepka yarilürr akó oya morroal tonarr emtyanórr, igósidi tümün müót ngakan pama morroal esenórr oyaka tóba obzek kwata. ²² Da wa Zosepón we ingrinürr wirri pamóm ene tümün müótüdü ta blaman ne pam kwarilürr, ibü ngabkanóm. Wa oya wirri zaget ekyanórr blaman kla ngabkanóm akó balngomólóm ene tümün müótüdü. ²³ Tümün müót ngakan pama Zosepón ne zaget iliónürr, wa ene zagetankwata myamem koke gyagüpi amaikürr, zitülkus Zosep blaman kla ngabkan yarilürr. LOD Zosepón tangamtilürr wa ne morroal kla tómbapólórr.

40

Zosep Nis Pam Nisab Nus Müsirrga Nyónürr

¹ Ngibürr tonarr kakóm, Izipt kingan ngyepam gail singüldü pam akó plaoa balkomen singüldü pam, i kolae tonarr tómbapórri tibiób wirri pamdó, Izipt king. ² Wa kari ngürsil ta koke yarilürr ene nis ngi pam nisdü, ³ ó ibü nüpadórr, tümün müótüdü we nüngrinürr, kingan бүb ngakan gazirr pamab singüldü pama ne müót ngakalórr, Zosep ne müótüdü yarilürr. ⁴ I barrkyanan tonarr we ngyabenónóp ene tümün müótüdü, ó Potiparr Zosepón we ingrinürr ene nis pam nis ngakanóm.

⁵ Darrü irrüb, ene tümün müótüdü, ngyepam gail singüldü pam akó plaoa balkomen singüldü

pam nizana nus umturri. Ene nus nisab küp darrü-darrü namülnürri.

⁶ Zosep ibüka ene irrbi nóma wamórr, wa ibü nósenórr, i gyakolae obzeke namülnürri. ⁷ Wa ibü we nümtinürr wagó, “E gyaur obzeke iade mórrandamli?”

⁸ I bóktan yalkomólórrri wagó, “Ki nizana nus umtuli, a darrü pam myamem babula ini nus müsirrga ainüm, ibü küp ia laróga.”

Zosep ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “Wata God pam gyagüpitótók wató akyanda nus morroal müsirrga ainüm. Kürüka yabiób nus kóbó adrrótam.”

⁹ Ngyepam gail singüldü pama we bóktanórr wagó, “Kürü nus inzan yarile wagó, darrü [gr-reip] syepor kürü obzek kwata yaril. ¹⁰ Aüd tiz oyaka kwaril. Dümdüman ene küsil pórngaea nóma tübause, oya pula ugón bamgorre. Ene grreipa we bangurine. ¹¹ Ka parraoan kübül tangdó emona, ene küp yazeba, mor emónga parraoan kübüldü, ene kübül ma parrao ekyena anónóm.”

¹² Zosep bóktanórr wagó, “Ini nusa we pokobóka apónnda wagó, ene aüd nugup tizab küp módóga: aüd ngürr. ¹³ Aüd ngim ngürrdü parraoa sab marü singül kwit ine moba büódüdügabi. Marü sab malkomóle moba zaget pabodó. Ma oya kübül sab iliolo, ma ngaen enezan tonarr elngónórró. ¹⁴ Da gyaurka, ma sab kürü gyagüpi kümanikke, blaman klama sab morroal nóma bairre marüka. Ka marü matoa, marüka sab morroal tonarr ki yarilün. Kürü ngi ngiklianke parraodó, ó marü tangbamtin sab

asi ki yarılün kürü tümün müótüdügab arru-anóm. ¹⁵ Ngaen-gógópan pokodó, kürü gómól tonarre küpüdóp Ibrü kolpamab tüpdügab, ó ene dadan tonarrzan klama akó kuri tómbapóne aini Iziptüm. Ka darrü kolae koke tónggapórró tümün müótüdü bangrinüm.”

¹⁶ Ene plaoa balkomen singüldü pama ar-rkrrurr wagó, Zosep ngyepam gail singüldü paman nus müsirrga yónürr akó ene bóktan morroal yarılürr ene pamdó. Da wa we bóktanórr Zosepka wagó, “Ka ta nus inzan um-tula. Ka aüd alóp nósenónóma kólba singüldü. ¹⁷ Tai wirri kwitüm ne alóp yarı, abün obzek balkomerrón brred kwaril, parraoan plaoa bangul müótüdügabi. Ene brred póyaea elorre.”

¹⁸ Zosep bóktan we yalkomólórr wagó, “Ini nusa we pokobóka apónda wagó, aüd alópab küp módóga: aüd ngürr. ¹⁹ Aüd ngim ngürrdü, parraoa marü singül sab kwit ine, ugón itüle! Marü бүb nugup zonodó alanirre, ó sab póyaea marü бүb murr we elóngórre.”

²⁰ Parraoan amtómól ngürr nóma semr-ranórr, aüd ngim ngürrdü, wa wirri garrir tónggapónórr tóba ngi pamabkü. Wa we nur-ruanórr tóba ngyepam gail singüldü pam akó tóba plaoa balkomen singüldü pam ó ibü we tüdüdóp ene ngi pamab obzek kwata. ²¹ Parraoa ene ngyepam gail singüldü pam akó tóba pabodó salkomólórr, oya kübül parraoan tangdó an-grinüm. ²² Ene plaoa balkomen singüldü paman singül itülóp, ama oya бүb nugup zonodó alan-inóp. Ene pokoa wata amkoman tómbapónórr

Zosep enezan müsirrga yónürr. ²³ Da ene ngyepam gail singüldü paman gyagüpitótók myamem babul yarilürr Zosepka - oyabóka tai imrükürr.

41

Zosep Parraoan Nus Müsirrga Nyónürr

¹ Nis paila nóma blakórri, parraoa inzan nus umtulürr: Wa Nael tobarr kabledó nóma zamngólórr, ² 7 morroal akó wirri бүб [kaua] naedógab we түbausürr, ó kayal alo we bókyenóp. ³ Ibü kakóm, akó ngibürr 7 aroam akó korrkorr бүб kaua naedógab түbausürr. I we ogobórr, ngibürr kauab minggüpanandó we tóbrangórr tobarr kabledó. ⁴ Ene korrkorr kaua nóma tóbrangórr, i ene morroal akó wirri бүб kau we olonglórr. Parraoa ugón saogórr. ⁵ Oya uta akó we түrümürr, ó akó darrü nus we umtulürr. 7 [Wit] singüla, morroal tulum waorrón, darrpan aipdügab dódórr bainóp. ⁶ Akó 7 ngibürr korrkorr wit singüla түbausürr, wirri bao urura ne kla mangkó ninóp. ⁷ Korrkorr wit singüla ama morroal tulum waorrón wit singül ololórr. Parraoa nóma saogórr, wa we umul bainürr wagó, “Ka nus umtula.” ⁸ Ene irrbi wa gyakolae yarilürr. Wa bóktan we zirrapónórr blaman wirri wapi pamdó akó [wirri gyagüpitótók] pamdó, Izipt kantrri kugupidü. Wa tóba nus we nüdratürr, a darrü pam gaodó koke yarilürr müsirrga ainüm oyankü.

⁹ Ene ngyepam gail singüldü paman Zosepónbókama ngambangólórr, da we bóktanórr parraodó wagó, “Ka ini ngürr pupo

baindóla, ka kolae* tónggapórró. ¹⁰ Ma ngürsil namülnürri ene plaoa balkomen singüldü pamdó akó kürüka, ó ma kibü tümün müótüdü we tüngrinürr, Potiparrón müótüdü, kingan бүb ngakan gazirr pamab singüldü pam. ¹¹ Darrü irrüb ki nizana nus umturri, ó ene nusab күp darrü-darrü namülnürri. ¹² Darrü Ibruru omokur kinkü asi yarilürr, kingan бүb ngakan gazirr pamab singüldü pam, oya leba zaget olom. Ki kibiób nus oyaka we adrratrrri, da wa we müsirrga nyónürr kibüka. ¹³ Ene elklaza wata amkoman tómbapónóp wa enezan müsirrga yónürr. Ma kürü kalkomólórr kólba zaget pabodó, ma ma plaoa balkomen singüldü paman бүb nugup zonodó alanirrü.”

¹⁴ Parraoa bóktan we zirrapónórr Zosepkamóm. I ürrbain ta koke apónóp oya ódódóm tümün müótüdügab. Wa tóba ikub ngüin nóma balükürr akó morroal mórrkenyórr nóma püti bainürr, oya parraoan obzek kwata we sidüdóp. ¹⁵ Parraoa we bóktanórr oyaka wagó, “Ka nus umtula; darrü pam gaodó kokea müsirrga ainüm. Ka igó arrkrrua wagó, ma nus müsirrga ain umulóla.”

¹⁶ Zosep bóktan yalkomólórr wagó, “Wirri pam, kótó koke! Wata God kubó ini nus wató müsirrga ine marünkü. Aprrapórr ene bóktan kubó morroal yarile marünkü.”

¹⁷ Parraoa bóktan yalkomólórr wagó, “Turkrru, ka nus igó umtula. Ka Nael tobarr

---

* **41:9** Ini kolae aprrapórr igó klambóka apónnda, wa ne kolae ngaen tónggapónórr ó ta igó klambóka igó, oya bamrükürr Zosepón ngi ngilianóm parraodó.

kabedó nóma zamngóla, ¹⁸ 7 morroal akó wirri бүб kaua naedógab we түбаuse, ó kayal alo we bókyerre. ¹⁹ Ibü kakóm, akó ngibүrr 7 kaua naedógab түбаuse. I yuóg ngyaben kau kwarile akó ibü amkoman aroam akó korrkorr бүб kwarile. Ka inzan kau ta kokean nósenarre Izipt kantrridü. ²⁰ Korrkorr akó aroam бүб kaua ama ene wirri бүб kau dudu olongóle, ngaen-gógópan nidi түбаuse. ²¹ Ibü alóng kakóm, darrü olom gaodó koke yarile asenóm igó, i ene wirri бүб kau olongóle, zitүlkus ibü бүб wata dadanzan korrkorr kwarile ngaen-gógópanzan. Ka ugón түrsүmүla. ²² Ka akó darrü nus inzan umtula. 7 Wit singүla, morroal tulum waorrón, darrpan aipdүgab dódórr bairre. ²³ Akó 7 ngibүrr odalórrón akó korrkorr wit singүla түбаuse, wirri bao urura ne kla mangkó nirre. ²⁴ Korrkorr wit singүla ama morroal tulum waorrón wit singүl olol. Ka ini nus wapi pamdó enan nüdrүta, a darrü pam gaodó koke yaril müsirrga ainüm күrүnkү.”

²⁵ Zosep parraodó bóktanórr wagó, “Ene nus nisa darrpan klambóka apóndamli. God marü kuri mómtylene, wa laró tómbapónóm kaina. ²⁶ Da 7 morroal бүб kaua, i 7 pailüm bórrangdako, akó 7 morroal wit singүla, i akó 7 pailüm bórrangdako. I nizana darrpan pokom zamngóldamli. ²⁷ Da 7 korrkorr akó aroam бүб kau, solkwat ne klama түбаuse, i 7 pailüm bórrangdako. Akó 7 yuóg ngyaben wit singүl, wirri bao urura ne kla mangkó nirre, i ta 7 pailüm bórrangdako. ²⁸ Ene inzana, kazan bóktóna - God marü kuri mómtylene, wa laró

tómbapónóm kainda. ²⁹ 7 pailüm sab wirri mórrel yarile blaman Izipt tüpdü. ³⁰ A ene kakóm, sab 7 pailüm wirri ku yarile, ó ene morroal pailbókama sab bamrüke, zitülkus sab ini kua tüp kulaine. ³¹ Ene mórrelbókama sab bamrüke, zitülkus ene ne kua tótókda, sab kari kolae koke yarile. ³² God marü nis ngim ene nus igósüm mókyene, marü umul-umulan ngitanóm wagó, ini bóktana sab amkoman tómbapóne akó kari pokoa God ene kla tónggapónóm mibüka.

³³ “Errkya ma darrü pam ugó yamkü susumüri akó wirri gyagüpitótók pam, da sab oya ingrinke Izipt kantrri ngakanóm. ³⁴ Ma akó sab ngibürr wirri ngi zaget pam irrbünke. Blaman didibur-rdügab, morroal ne alo klama dódórr baindako, blaman 5 alo klamdógab ma darrpan ipadlo gyagu müótüdü angrinüm ene 7 mórrel pail kugupidü. ³⁵ Ibü ki dakabain koralón, blaman alo kla ne kla kwarile, sab ene ne morroal pail kwarile, akó blaman wit küp ki urrburrün parraoan gyagu müótüdü blaman wirri basirrdü ne klamko. I ola morroal ki ngabkanónóm. ³⁶ Ene aloa mibü sab ki tangtamtinünüm ini bwóbdü ugórr ngyabenóm, ene 7 pail ku, sab ne klama tame Iziptüm. Ini igósüm, alo kua ini tüp koke kulaine.”

Zosepón Wirri Ngí Atenóp Blaman Izipt Kantrri akó Pamkolpam Ngabkanóm

³⁷ Zosepón kuankwata bóktan morroal yarilürr ibüka, parrao akó tóba ngi pampükü.

³⁸ Parraoa tóba ngi pamdó bóktanórr wagó, “Mi

sab inzan pam myamem koke eserre, Godón Samu ne noan bübdüma.”

³⁹ Olgabi parraoa bóktanórr Zosepka wagó, “God marü kuri mómtiyene ma kürü blaman ne kla kuri küzazila, akó darrü inzan pam babula mazan, susumüri akó wirri gyagüpitótók pam. ⁴⁰ Ka marü angrindóla wirri ngi pamóm kólba kantrri akó kürü blaman pamkolpam ngabkanóm. I sab tómbapónórre ma ne arüng bóktan bóktalo. Marü ngi sab kari-karibóka yarile kürü ngidügab, zitülkus ka kingan mórran klamdó mórrandóla.” ⁴¹ Akó parraoa bóktanórr Zosepka wagó, “Ka erkyadan marü angrindóla wirri ngi pamóm blaman Izipt kantridü.” ⁴² Parraoa tóba ngi opor alóm rring tang pyómdügab irruanórr, ama Zosepón tang pyómdü akyanórr. Akó wa agurr akó wirri darrem mórrkenyórr ipadórr, oya atenórr. Dómdóm, [gold] sein sye ipadórr, oya gepkodó gegómórra yangónórr. ⁴³ Parraoa tóba nis ngim [osab amorrat kla] ugón ekyanórr oya agólóm, da we górrgankü ogoblórr oya singül kwata wagó, “Kwatódógab igó kainam!†” Da módóga, parraoa Zosepón ingrinürr wirri ngi pamóm blaman Izipt kantridü. ⁴⁴ Parraoa bóktanórr Zosepka wagó, “Ka kingla, a pamkolpama marükagab sab ngaen-gógópan bóktan ipadnórrre, da i solkwat ngibürr kla ugón tómbapónórre.” ⁴⁵⁻⁴⁶ Da parraoa Zosepón tóba Izipt ngi we ekyanórr, ngi Zapenat-Panea. Oya kolpükü we ekyanórr, ngi Asenat, Potiperran

---

41:40 Apostolab Tórrmen 7:10 † **41:43** Darrü küp módóga: Wakósingül amgünam!

óp olom. Potiperra darrü Izipt pamkolpamab godón [ótók] müót prrist yarilürr, Eliopolis‡ wirri basirrdü. Zosep Izipt kingan zaget ugón bókyanórr, wa 30 pail nóma yarilürr. Da wa parraodógab bupadórr blaman Izipt kantrridü agóltagólóm. ⁴⁷ Ene 7 mórrel paildü, tüpa abün alo kla dódórr ninóp, aüd-koke. ⁴⁸ Wa ne alo kla dakabasulürr ene mórrel paildü Izipt kantrridü, ama gyagu müótüdü we irrbülürr blaman wirri basirrdüma. Wa alo kla inzan irrbülürr blaman darrpan-darrpan wirri basirrdüma, ne alo klama dódórr bainóp ngaon bwóbdü wirri basirr kabledó. ⁴⁹ Zosep aüd-koke wit küp gyagu müótüdü irrbülürr, ngaru-koke, wamaka maludü nóresa, ó wa piküp bainürr wit küp bótangóm, zitülkus darrü pam gaodó koke yarilürr ene kla bótangóm.

⁵⁰ Ene kolae ku paila solkwat togobórr, ngaengógópan Potiperran óp olom Asenatkagab Zosep nis siman olom nis nósenórr. Potiperra prrist yarilürr Eliopolis wirri basirrdü. ⁵¹ Zosep bóktanórr wagó, “God kürü kuri tangkamtine kólba müp akó kólba aban pamkolpam alókóm.” Da wa tóba ngaen olom ngi we ngyesilürr Manase. § ⁵² Wa akó we bóktanórr wagó, “God kürü küppükü kine: wa kürü nis olom nis kuri kókyene ini kantrridü, kürü kolae gyaur ngyabendógab,” da wa tóba nis ngim olom ngi

---

‡ 41:45-46 Eliopolis Grrik pamkolpamab bóktan ngie. Darrü ngi módóga: On. Ene wirri basirr Izipt kugupidü yarilürr. § 41:51 Manase ngian küp módóga: tangamtin müp alókóm.

we ngyesilürr Iprra-im.*

⁵³ Ene 7 pail wirri mórrel ne kla yarilürr Izipt tüpdü, blakón bwóbdü we tamórr, ⁵⁴ ó ene 7 pail kua we bókyanórr, Zosep enezan yarilürr. Blaman bwób-bwób wata ku yarilürr, Iziptüm ma alo gaodó yarilürr. ⁵⁵ Izipt pamkolpama alom nóma kwarilürr, i parrao wirri arüngi yatonóp alo klamóm. Wa ibü we nilóp wagó, “Zosepka ogob akó tómbapónam Zosep yabü kubó ne poko nilórrre.”

⁵⁶ Ene kua blaman bwób we gwarranórr. Zosep blaman gyagu müót tapanukuóp, da wit küp bumióg we bókyenóp Izipt pama oyakagab, zitülkus kari kolae ku koke yarilürr Izipt kantridü. ⁵⁷ Akó pamkolpama togoblórr blaman bwób-bwób Izipt kantridü wit küp bumiógüm Zosepkagab, zitülkus kari kolae ku koke yarilürr blaman bwób-bwób.

42

Zosepón Naretala Alo Bumiógüm Ogobórr Izipt

¹ Zeikob nóma umul bainürr wagó, [wit] küp Iziptüm asisko, wa tóba olmaldó we bóktanórr wagó, “E yabiób darrem-darrem iade ngabkan-dakla? E ia darrü kla koke tónggapónane?” ² Tübarrrru, ka kuri arrkrrua wagó, wit küp asisko Iziptüm. E ugó bazeb wit küp bumiógüm mibünkü, zitülkus mi sab alo бүдүл kena nurrbarinün.” ³ Da Zosepón 10 naretala

---

* **41:52** Iprra-im ngian küp módóga: küppükü ain. **41:54**
Apostolab Tórrmen 7:11 **42:2** Apostolab Tórrmen 7:12

we ogobórr Izipt, wit küp bumiógüm. ⁴ A Zeikob ma Zosepón zoret Benzaminün koke zirrapónórr inkü, zitülkus Zeikob gum yarilürr wagó, sab darrü pokoa kena tómbapón oyaka. ⁵ Da Zeikobón olmala pam ngorodó babzilürr wit küp bumióg pokodó, zitülkus Keinan tüpdü ku yarilürr.

⁶ Zosep gabena yarilürr Izipt kantrridü; bwób-bwób pamkolpama alo kla bumiógüm oyaka togoblórr. Da Zosepón naretala we togobórr, tibiób wakósingül nümgünóp, oya obzek kwata singül tüp balókórr. ⁷ Zosep tóba naretal nóma nósenóp, ibü wa nómzyetóp. A wa igó bainürr, wamaka wa mogob pam yarilürr. Wa taren-taren wirri arüngi bóktanórr ibüka. Wa nümtinóp wagó, “E ia nubógab togoba?”

I bóktan we yalkomólóp wagó, “Ki Keinangabakla, alo kla bumiógüm togoba.”

⁸ Zosep naretal nómzyetóp, a i ma oya koke emzyetóp. ⁹ Oya nusbókama ngambangólórr, wa ne nus umtulürr ibükwata ó da we bóktanórr wagó, “E kómdam bain pamakla; e ugósüm togoba kibü kómdam bainüm wagó, kibü arüng-koke bwób poko negako kibü kantrridü!”

¹⁰ I bóktan yalkomólóp wagó, “Koke, wirri pam, ki marü zaget pama kuri togoba wit küp bumiógüm. ¹¹ Ki zonaretalpükümakla, ki darrpan abrrónakla. Ki kómdam bain pam kokeakla, wirri pam, ki amkoman moboküp pamakla.”

¹² Zosep ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Koke, e wata ugósüm togoba kibü kómdam

bainüm wagó, kibü arüng-koke bwób poko negako kibü kantrridü!”

¹³ I bóktan yalkomólóp wagó, “Wirri pam, ki blaman 12 pam kwarilürr, darrpan abdógab Keinan tüpdü. Kibü darrü zoret бүдүла, solo kupo zoret kibü abdómase.”

¹⁴ Zosep bóktan yalkomólórr wagó, “Koke! E wata amkoman kómdam bain pamakla, ka enezan namüla! ¹⁵ Ini pokoan küpa sab amkoman ki tómbapó: ka parraoan ngidü yabü ini wirri arüng bóktan akyandóla wagó, e sab kokean amgütane ini bwób, kókó yabü solo kupo zoreta sab tame kürüka. ¹⁶ Darrü pam zirrapónam yabükagab oya apadóm; e barrea sab tümün müótüdü koralo, kókó sab amkoman bóktana түbzile e ne pokobóka apóndakla, igósüm ka yabü amkoman nangunünümo. Koke ne nóma, ka parraoan ngidü amkoman poko bóktandóla kagó, e wa amkoman kómdam bain pamakla!” ¹⁷ Da wa ibü we irrbünürr tümün müótüdü, aüd ngürrüm.

¹⁸ Aüd ngim ngürrdü, Zosep ibüka we bóktanórr wagó, “Ka Godón gum angón pamla, da ini bóktan mamóalamke, igósüm e arról kwarilo. ¹⁹ Kürü amkoman angunüm wagó, e amkoman moboküp pamakla, yabü darrüpa sab tümün müótüdü ala yarile yabü ne irrbünóp. E barrea sab bakono wit küp amarrum, e ne kla bumigane yabiób olmalkolabkü, alo бүдүл nidipasko. ²⁰ Da e yabiób solo kupo zoret sab sidüdamke kürüka. Ene igósüm, ka bóktan sab amkoman yanguno ó ka sab yabü бүдүлдү koke irrbuno.” I blamana babinürr.

²¹ Da we bóktónóp tibiób darrpan-darrpandó wagó, “Errkya mi ini azidómakla, mi ne tonarr tónggapónóp mibiób zoretódó. Mi mib ene wirri müp esenóp wa ne kolaedó yarilürr, wa tüób mibü tangbamtinüm arüangi nóma tatop, da mi koke barrkrrurr. Ene zitülkUSDü, mi errkya ini müpdümakla.”

²² Rruben bóktanórr wagó, “Ka yabü nilarre wagó, kolae tonarr tónggapón-gu ini olomdó. A e ma koke barrkrrurr. Errkya ene darrema kuri tolkomóle mibüka, oya óea neme tópkánórr.”

²³ Zosep umul bainürr i ne pokobóka apón kwarilürr. A i ma koke umul bainóp, zitülkus bóktan amzazil pam asi yarilürr oyaka bóktan okaka amzazilüm Izipt bóktane. ²⁴ Zosep ibü we nümgütóp da yónüm wamórr. Wa akó bóktanóm nóma bainürr, wa we tolkomólórr. Wa tóba darrü zaget pam yalórr Simionón apadóm, da ene zaget pama oya sye-i we amrókórr ibü obzek kwata.

Zosepón Naretala Simionón Amgütóp Iziptüm da we Bakonórr Keinan

²⁵ Zosep tóba zaget pam arüng bóktan nókyenóp tóba naretalab alóp murrbausüm wit küpi, akó ibü blamanab [silba] mani poko tibiób alópdó akonóm, ó ibü alo kla aliönüm kwat-kwat alom. Ene bóktan pokia tómbapónórr. ²⁶ Oya naretala wit küp tibiób [donkidü] yamselóp, ó ene bwób we amgütóp. ²⁷ I nóla bamilóp ene irrüb ütüm, darrüpa tóba alóp nóma tapakurr tóba donki ngóyönüm, wa tóba silba mani poko

tumuman nósenóp. ²⁸ Wa tóba zonaretaldó górrganórr wagó, “Kürü silba mani pokoa kuri tolkomóle kólbaka! Yóni, kürü alópdóma!” Ibü moboküpa müp bainóp, ó gum tórrngónpükü tibiób darrpan-darrpan bamtinóp wagó, “God ia laró tonarr tónggapónóm kainda mibüka?”

²⁹ I tibiób ab nóma emrrónóp Zeikobón, Keinan tüpdü, i oya we izazilóp blaman ene ne pokoa tómbapónónóp ibüka wagó, ³⁰ “Izipt kantrrian gabena kibüka taren-taren bóktalórr, ó wa kibü inzan tangónóp, wamaka ki kómdam bain pamakla. ³¹ A ki ma bóktan yalkomólóp oyaka wagó, ‘Ki kómdam bain pam kokeakla, ki wata amkoman moboküp pamakla. ³² Ki blaman 12 simanal olmal kwarilnürü, blaman darrpan abdógab. Darrü zoret бүдүла, ó solo kupo zoret asise Keinanóm, kibü abdó.’

³³ “Ene pama, ene kantrri wirri pam nótóke, bóktan yalkomólórr wagó, ‘Ka sab igósüm umul baino wagó, e wata amkoman moboküp pamakla: Yabiób darrü ala amgütam kürüka; e barrea sab wit küp barrmuno yabiób olmalko-labkü, alo бүдүл nidipasko. ³⁴ E yabiób solo kupo zoret sab sidüdamke kürüka. Ene igósüm, ka sab umul baino wagó, amkoman e kómdam bain pam kokeakla, e amkoman moboküp pamakla. Ka sab yabü narezoret salkomolo yabióbka, ó e sab kibü bwóbdü kwarilo, ó e sab agóltagól* kwarilo ini kantrridü.’ ”

³⁵ I tibiób blaman elklaza nóma yusóp tibiób alópdógab, módóga, i blamana tibiób silba mani

* **42:34** agóltagól, darrü küp módóga: elklaza darrem-darrem bumióg.

küppükü paos nósenóp tibiób alópdó! I ene paos nóma nósenóp, i tib akó tibiób ab Zeikob kari gum tórrngón koke kwarilürr. ³⁶ Ibü aba ibüka bóktanórr wagó, “Yabü ubi ia ugósüma wagó, ka kólba blaman olmal nümrüknümo? Zosep kankü babula, Simion kankü babula, ó yabü ubi akó Benzaminün ódódóma. Blaman ini müp kótó bamseldóla!”

³⁷ Da Rruben abdó we bóktanórr wagó, “Ka sab ne Benzaminün koke nóma salkomolo marüka, ma sab kürü siman olom nis ugón nümkalke. Ma oya kürü tangdó ugó ingri, akó ka sab oya salkomolo marüka.”

³⁸ A Zeikob ma bóktan we yalkomólórr oyaka wagó, “Kürü oloma kokean wame mankü, zitülkus oya naret бүдүла, ó wa wata dómdóm pammokur módóga arról Rreizelkagab. Darrü klama sab kena tómbapón oyaka, kwat-kwat. Ka myang kuri baina akó ene gyaurdügabi, e sab kürü бүдүлбóka kena agósam.”

43

Zosepón Naretala Benzaminkü Bakolórr Izipt

¹ Keinan bwóbdü, kua wata kari kolae koke bailürr. ² I ne [wit] küp simarruóp Iziptgab, blamana nóma blakónóp, da Zeikob tóba simanal olmaldó bóktanórr ibüka wagó, “E ugó bako, mibünkü ngibürr alo bumiógüm.”

³ A Zuda tóba ab yalórr wagó, “Ene pama kibü arüng ikik tókrórre wagó, ‘E myamem kürü obzek koke esenane, kókó e sab yabiób zoretpükü togobo kürüka!’ ⁴ Ma ne kibü zoret

nóma zirrsapono kinkü tótókóm, ki igósidi sab ogobo Izipt, marü alo kla azebóm. ⁵ A ma ne oya koke nóma zirrsapono kinkü tótókóm, ki sab koke ogobo, zitülkus ene pama igó yarilürr wagó, ‘E myamem kürü obzek koke esenane, kókó e sab yabiób zoretpükü togobo kürüka!’ ”

⁶ Zeikob bóktanórr wagó, “E kolaeen poko tónggapónarre! E ene pamdó iade adrrütarre wagó, ‘Kibü zoret asise?’”

⁷ I blamana bóktan yalkomólóp wagó, “Ene pama aüd poko koke bamtilürr, kibü olmalkolabbókamóm. Kibü igó tümtinónóp wagó, ‘Yabü ab ia arrólae? Yabü darrü zoret ia asise?’ Da ki oyaka bóktan blaman we yakonónóp wagó, ‘Ó’. Ki umul ia ki bairre igó, wa kibü inzanóm bamtinda kibiób zoret ola ódódóm?”

⁸ Zuda bóktanórr tóba abdó Zeikobka wagó, “Ene omokura kankü ki tam. Ki kubó wankü darrpan mün ogobo errkyadan. Ene igósüm, kidi, mató, akó kibü olmala alo бүдүл koke nurrbarine. ⁹ Benzaminün ne arról sab kótó бүгасило. Ka ne sab oya marü obzek kwata koke nóma singlarino, ene müp sab kürüka ki yarilün metat. ¹⁰ Ki ne dokyanan ngürr koke nóma ki arrótóp, ki errkya nis ngim igósidi bakorrón ki korala!”

¹¹ Da ibü aba Zeikob bóktanórr ibüka wagó, “Inzan ne nóma yarile, da ini kla tónggapónam: ngibürr morroalan elklaza irrbünam yabiób alópdó ini түпдүгаб. Ugó barrmü ene pamdó, ae kla ilinamke oya morroal ainüm: morroal

bübdü balóp ilang móeg,* kari sokol gus mor, meke, akó almónd.† 12 Dokyanan mani emoronam yabiób, igósüm ene gao aodóm e yabiób alóp tumum ne mani sakonarre. Aprrapórr wa bütanórr. 13 Yabiób zoret ta ipüdam. Ene pamdó ugó bako errkyadan! 14 Ka tóredóla, Wirrian Arüng God sab ene wirri pam gyaur ekyene yabükwata. Ene igósüm, wa ok nirre yabü narezoret nis Simion akó Benzamin, ibü alkomólóm yenkü. Ka ne olmal nóma eloklo, taia, inzan ki yarilün: ka sab ibü wata inzan eloklo.”

15 Ene pama [gyaur kla] akó dokyanan mani yazebóp. Benzaminün ipüdpóp, da we bazebórr ama Izipt. Zosepón obzek kwata we bórrangórr.

16 Zosep Benzaminün nóma esenórr inkü, wa bóktanórr ene pamdó oya müót nótó ngakalórr wagó, “Ini pam yazeb, da kürü müótüdü ugó imarru. Ngóyórrün lar edabónam, da morroal yung. Ini pamab abüs singülküüp alo kanküma.”

17 Müót ngakan pama tórrmendó ingrinürr, oya Zosep enezan yalórr. Zosepón zaget pama oya zonaretal imarrurr Zosepón müótüdü. 18 Ibü enezan barrmülürr Zosepón müótüdü, i gum koralórr. Igó gyagüpitótóke ogoblórr wagó, “Mibü igósidi türrbamüne maniankwata, i ne kla yakonóp mibü alópdó, mi ngaen-gógópan nóma bakonórr. I kubó ngürsilpükü togobe mibüka! Mibü sab tubarrmüne leba zaget pamóm akó wa sab mibü [donki] tümtirre.” 19 I müót mamtaedó

* 43:11 morroal bübdü balóp ilang móeg, Mórrke-mórrke módógako: balm akó myrrh. † 43:11 almónd darrü zürük küpa. Mórrke-mórrke módóga: almond.

nóma togobórr, da Zosepón müót ngakan pamdó we bóktónóp wagó, ²⁰ “Gyaurka, kibü wirri pam, ki ngaen-gógópan ae togobórró alo bumiógüm. ²¹ Ki nóma bakorró kókó kwat-kwat, ene irrüb ki we bazurrurrü. We tapanukuóp kibiób alóp, da ki nósenóp blaman pamab mani wata tibiób alóp tumuman koralórr. Da ki we manipükü tübarrmüna. ²² Ki kibiób ngibürr manipükü tóbakona akó alo bumiógüm. Ki umul-kókakla kibü alópdó ini mani ia nótó irrbünürr.”

²³ Zosepón müót ngakan pama bóktan yalkomólórr ibüka wagó, “Gyakolaegu! E gumgu! Yabü akó yabü aban Goda yabü mani piküpan yakonórr yabü yabiób alópdó. Ka yabü darrem kla ngaen emorrarró.” Da wa Simionón sidódürr ibüka.

²⁴ Müót ngakan pama ene pam simarrurr Zosepón müót kugupidü. Ibü nae nókyenóp ibü wapór bagulüm. Wa akó ibü donki ngabyónürr. ²⁵ I gyaur kla irrbünóp Zosepón aliönüm, wa abüs singülküp kubó nóma tame, zitülkus i tib barrkrrurr wagó, i kubó usakü elorre.

²⁶ Da Zosep müótüdü nóma bangrinürr, i oya gyaur kla we ilinóp, i ne kla tübarrmünürr müótüdü. I wakósingül nümгүйнóp, singül түp balókórr oya obzek kwata. ²⁷ Zosep ibü nümtinóp tibiób ngyabenankwata. Da we bóktanórr wagó, “E kürü yabiób ab myangbóka küzazillarre, wa iadase? Ia wa arrólase?”

²⁸ Da i bóktan we yalkomólóp wagó, “Marü zaget pam, kibü ab, taiase. Arról duduae!” I wakósingül nümгүйнóp akó singül түp balókórr Zosepón obzek kwata oya wirri ngi amngyelóm.

²⁹ Wa nóma yazilürr, tóba zoret esenórr Ben-zaminün. I darrpan aipdügabi tómtómórri. Wa we bókthanórr wagó, “Ia ini yabü solo kupo zoreta, e kürü noabóka küzazilarre? God marü [gail tonarr] ki mókya, kürü olom!” ³⁰ Zosepón moboküp inuóp wa tóba zoret nóma esenórr akó wa igósidi ene poko büsai we amgatórr darrü bwób amkünüm yónüm. Wa tóba müót margudü bangrinürr, da we yón yarilürr. ³¹ Wa tóba obzek nóma bagulürr, wa akó we tubranórr. Tóba yón-gyaur iniklürr. Wa we bókthanórr wagó, “Alo kla arsinam tógaldó!” ³² Alo kla we arrrrütóp, Zosepón tóbanan tógal akó oya zonaretalab tibióban tógal. Akó ene Izipt pam, usakü nidi elop, ibü go tibióban tógal. Ibü gidazan bókthanórr, Izipt kolpama koke dabyónónóp Ibrü kolpampükü alom, zitülkus inkü dabyónüm ngazirra. ³³ Zosepón zonaretala oya obzek kwata igó bobrranórr i enezan tóbabótórr, naretódógab kókó zoret amrran. I tibiób darrem-darrem nóma ngabkanónóp mórrande, da gübarirr aengóp. ³⁴ Ibü alo kla idüdóp Zosepón tógaldógab. Da Ben-zaminün alo kla, wa 5 ngarkwat arrbürrün kwarilürr ngibürr naretaldógab. Da i bagürwóm kwarilürr wankü alode akó anónde.

44

Zosepón Kübül

¹ Zosep tóba müót ngakan pam yalórr wagó, “Ene pamab alópdó dokyanan alo kla irrbünam, ibü amarrum ngarkwat. Akó ibü mani tibiób

alóp tumum kolatónamke. ² Kürü [silba] kübül kubó zoretan alóp tumum kolakyanamke oya manipükü, wa ne mani simarrurr [wit] küp bumiógüm.” Da wa tónggapónórr oya Zosep enezan yalórr. ³ Irrbianande, zaget pama Zosepón zonaretal we zirnapónóp tibiób [donkipükü]. ⁴ I ene wirri basirr nóma amgütóp, aibwób-koke, Zosep we bóktanórr tóba müót ngakan pamdó wagó, “Bupa, da ene pamab solkwat akya! Ma kubó ibü nóma nómrónónómo, nümtinünümke ibü wagó, ‘E kürü morroal tonarr kolae tonarre iade yalkomólane? ⁵ E silba kübül gómól-gómól iade ipüdane? Ini kürü wirri paman anón kübula: wa ugósüm ngakanda, ugórr ngyaben amzyatóm. E wirri kolae kuri tónggapónane!’ ”

⁶ Ene müót ngakan pama bupadórr, ibü we nómrónóp, da wa dadan bóktan poko we arükürr ibüka. ⁷ Da i bóktan we yalkomólóp wagó, “Kibü wirri pam, ma inzan iade bóktandóla ini poko? Ki, marü zaget pama, inzan kolaean tonarr kokean tónggapórre. ⁸ Turrkrru, marü ia kuri ngambangóle, ki inzan tóbakorró marüka Keinan tüpdügab kibiób manipükü marüka akonóm, ne kla nósenóp kibiób alóp tumum? Ki ma gómól-gómól silba akó gold iade ki yazebrre marü wirri paman müötüdügab? ⁹ Ma ne kubó kübül kibü darrüdü nóma eseno, wa kubó ki nurrótók! Sab ki ngibürr marü [leba zaget] pamóm bairre.”

¹⁰ Wa bóktan yalkomólórr wagó, “Inzan ki yarilün mazan namüla wagó, kübül kubó noaka nóma eseno sab kürü leba zaget olom

yarile. A e ngibürra sab ene [kolaean darrem] koke ipüdane.” ¹¹ Blamana büsai-büsai tibiób alóp we elókóp tüpdü, da we tapanukuóp. ¹² Müót ngakan pama amkünüm we bainürr; naretódógab bókyanórr kókó zoretódó Benzaminika. Ene kübül Benzaminün alópdó esenórr. ¹³ Ene gyaurdügab, i tibiób mórrkenyórr nütürróp. Solkwat donkidü elklaza yamselóp, we bakonórr akó wirri basirrdü.

¹⁴ Zuda tóba zonaretalpükü nóma tübarrbünürr Zosepón müótüdü, wa wata ola yarilürr. I wakósingül nümgünóp, singül tüp balókórr oya obzek kwata. ¹⁵ Zosep bóktanórr ibüka wagó, “E ini kolae iade tónggapónane? E ia koke umul bainane igó, kazan pamla, gaodómila umul bainüm ene kla, pamkolpam gaodó kokeako ene kla umul bainüm?”

¹⁶ Zuda bóktan yalkomólórr wagó, “Kibü wirri pam, ki marüka ia poko bóktórrre? Ia ki laró tónggapórrre kibiób morroal bainüm marü ilküpdü? God kibü kibiób kolae kuri tóserre. Turrkrru, ki blaman marü leba zaget pamakla; ki blaman akó kübül noa alópdó eserre.”

¹⁷ Da Zosep bóktanórr wagó, “Inzan koke! Ka ene poko kokean tónggaponó! Wata ne pam eserre kübülpükü, kürü leba zaget olom wató yarile. A e barrea kubó tai ogoblónke yabiób abdó.”*

Zuda Zosepón Yatorr Benzaminün Alkomólóm

---

* **44:17** Zosep ini blaman kla tónggapónórr tóba naretal apókóm igó poko asenóm wagó, i tibiób tulmil kuri nalüngre.

18 Da Zuda tai oya minggüpanandó wamórr. We bóktanórr wagó, “Gyaurka, kürü wirri pamóe, ka marü zaget pama kya dümdüman bóktanón darrü poko, marü arrkrrum. Enana ma parrao ngarkwatódómla, ma kubó ngürsilgu kürüka, marü zaget pam. 19 Ki ngaen-gógópan nóma togobórró, ma, kibü wirri pam nótókla, we tümtinóp wagó, ‘Ia yabü ab asise akó ia yabü darrü zonaret asise?’ 20 Ki bóktan yalkomólóp marüka, kibü wirri pam, wagó, ‘Kibü ab myang asise akó solo kupo zoret ta asise, wa myangande noan ilngumilürr. Errkya oya naret бүдүла. Dómdóm ma watóke solo aipdügab, ó oya aban [moboküpdü ubi] oyakamóma.’ 21 Ma kibüka bóktarró, moba zaget pamdó, wagó, ‘Oya sab ala sidüdamke kürüka, ugósüm ka oya obzek eseno.’ 22 Da wirri pam, ki bóktan marüka yalkomólóp wagó, ‘Ene omokura tóba ab kokean amgüte. A wa ne ab nóma amgüte, oya aba sab nurrótóke.’ 23 Ma kibüka bóktarró wagó, ‘E myamem kürü obzek koke esenane, kókó e sab yabiób solo kupo zoretükü togobo kürüka.’

24 “Ki nóma bakorró kibiób abdó, marü zaget pam, da ki oya izazilóp ma kibü wirri pama ne poko tüzazilóp. 25 Kibü aba bóktanórr wagó, ‘E bako, mibü ngibürr alo kla bumiógüm.’ 26 Da ki bóktan yalkomólóp wagó, ‘Ki koke babino ola. Kibü solo kupo zoret ne asi nóma yarile kinkü, ki igósidi babino ola. Sab ki myamem koke eserre ene paman obzek, kókó kibü solo kupo zoret asi yarile kinkü.’ 27 Da kürü aba Zeikob bóktanórr kibüka wagó, ‘E umulakla, kürü kola nis siman

olom nis nulngumilürr kürükü. ²⁸ Darrüpa kürü kingatórr, da ka bóktarró wagó, “Ka umulóla wa syórrpókal angórrónase.” Ka oya kokean kuri eserró, wa ne ngarkwat bamrükürr. ²⁹ E kubó akó ini ne nóma ipüdane kürükagab, darrü kolae klama aprrapórr tómbapóne oyaka. Ka myang kuri baina akó ene kolaedógabi, e sab kürü бүдүлбóка kena agósam.’ ”

³⁰⁻³¹ Zuda akó bóktanórr wagó, “Ka ne olomkoke nóma yalkomolo kólba abdó, marü zaget pam, wa kubó kibü nóma tóserre wagó, olommokur babula inkü, da wa kubó nurrótóke. Zitülkus módóga, oya ubi babula ngyabenóm, oya moboküpdü oloma koke ne nóma alkomóle. Wa myang kuri baine akó ene gyaurdügabi, ki, marü zaget pam, sab kibiób aban бүдүлбóка kena agósam. ³² Ka kólba bumanikürrü kólba aban ngidü ini omokur alkomólóm kólba abdó. Ka bóktarró wagó, ‘Ka ne koke nóma salkomolo marüka, da ene müp sab kürüka ki yarilün metat.’ ³³ Da módóga, gyaurka, ka marü leba zaget olomóm ala namulo zagetóm marünkü, kürü wirri pam, omokuran pabodó. A omokura ki alkomól basirrdü tóba naretalpükü. ³⁴ Ka wa ia alkomolo kólba abdó, ene omokur babul ne nóma yarile kürüka? Ka kari gum kokela kólba aban gyauran бүдүл asenóm.”

45

Zosep Tóba Zonaretal Nüzazilóp Wa Nótóka

¹ Zosep myamem gaodó koke yarilürr tóba moboküpdü ne gyaur yarilürr amiógüm tóba

zaget kolpamdógab, ola nidi bórranlórr. Wa wirri arüngi we bóktanórr wagó, “Blamana kya kürü kümгүйtam!” Da darrü zaget pam babul yarilürr wankü, Zosep tóba zonaretaldó nóma pupo bainürr wa nótó yarilürr. ² Wa wirri taegwarre yón yarilürr, da Izipt pamkolpama barrkrrulürr. Akó nidi kwarilürr parraoan müótüdü, ene bóktan ta barrkrrurr. ³ Zosep bóktanórr tóba zonaretaldó wagó, “Ka Zosep! Kürü ab ia arrólae?” A oya zonaretalab gaodó koke yarilürr bóktan oyaka alkomólóm, zitülkus i gum tórrngón kwarilürr oya obzek kwata. ⁴ Zosep bóktanórr tóba zonaretaldó wagó, “Gyaurka, kürü minggüpanandó togob.” I we togobórr oya minggüpanandó. Wa bóktanórr wagó, “Ka yabü narezoretla Zosep, e noan sel inarre mogob pamdó akó i kürü küdüdóp Izipt! ⁵ Da e müp apadgu inibókamde, ó ngürsilgu yabióbka, igósidi e kürü darrem klamóm küngrinarre aini. Kürü God wató zirrkapónórr yabü singül kwata, pamkolpamab arról zid bainüm. ⁶ Ini wata nis ngim paila ku kolakyanóm ini tüpdü. ⁵ pail duduako kesu angónkoke akó abül-koke. ⁷ God kürü zirrkapónórr yabü singül kwata yabü zid bainüm ini tonarre, yabü ngyaben akó yabü olmalbobatalab ngyaben alblangóm ini tüpdü. ⁸ Da kürü yadi koke zirrkapónóp aini. A God wató küdüdürr. God kürü küngrinürr parraoan ikik bókran pamóm, oya müót ngakanóm akó blaman Izipt kantrri alngomólóm.

⁹ “Büsai ogob kürü abdó. Oyaka bóktónamke wagó, ‘Marü oloma Zosep inzan bóktóne marüka wagó, “God kürü arüng kókyanórr blaman Izipt kantrri ngakanóm. Kürüka tam, ola irrbain-gu. ¹⁰ Ma sab Gosyen bwóbdü ngyabelo kürü minggüpanandó, matóka marü olmal akó bobatal, marü [sip] a [gout] akó [kau], ó marü ne blaman elkazako. ¹¹ Ola marü sab kótó ngamkalo, zitülkus dómóm 5 paila tótókdako ku kolakyanóm. Ene igósüm, matóka marü olmalbobatal akó marü ngabyón lara sab alo бүдүл koke nurrbarine.” ’

¹² “Errkya yabü ilküpa kürü kuri kóserre, ako kürü zoret Benzamin, ma ta kürü kuri kósená, da ini amkoman kótó bóktandóla, Zosep. ¹³ E sab izazilamke kürü ab igó poko, kürü ne wirri arüng ngie Iziptüm akó e ne blaman kla nósenarre. Da e sab oya büsai sidüdamke.”

¹⁴ Wa tóba zoret Benzaminün we amiógürr akó yón yarilürr. Benzamin ta Zosepón amiógürr akó yón yarilürr. Nizana we yón namülnürri. ¹⁵ Zosep wata yón yarilürr, tóba blaman zonaretal nóma nüprükóp. Ene kakóm, oya zonaretala usakü ikiküm we bainóp.

¹⁶ Ene bóktan nóma barrkrrurr parraoan wirri müótüdü wagó, Zosepón zonaretala kuri togobe, parrao akó tóba wankü ngi pama ta bagür kwarilürr. ¹⁷ Parraoa Zosepón we yalórr wagó, “Nüzazilnüm moba zonaretal magó, ‘Yabiób elk-laza [donki] kwitüdü ugó yamselam, da bakonke Keinan tüpdü. ¹⁸ Yabü ab akó yabiób olmalkol yazebamke, da tóbakonke kürüka. Ka sab yabü

morroalan tüp poko nókyenónómo Iziptüm, ó e sab morroalan ngyabendó kwarilo ene tüpdü.’

¹⁹ Ibü nilnümke magó, ‘Ngibürr osab bimurrat kla* yazebamke, Izipt tüpdü kla, yabiób kolabkü akó karipókalabkü. Yabiób abpükü ipüdamke, da tóbakonke. ²⁰ Yabiób elklazabkwata gyakolaegu bimgatóm. Izipt tüpdü ne morroalan klamko, sab yabü kwarile.’ ”

²¹ Da Zeikobón simanal olmala we tómbapónónóp, parraoan bóktan ngarkwatódó. Zosep osab bimurrat kla we nülinóp, parraoa oya arüng bóktan enezan ekyanórr. Wa akó ibü alo nülinóp kwat-kwat alom. ²² Wa ibü küsil mórrkenyórr nülinóp darrpan-darrpan, a Benzaminün wa ma 300 silba poko iliönürr akó 5 ngarkwat küsil mórrkenyórr. ²³ 10 simanal donki kwitüdü wa morroalan elklaza yamselórr Iziptgab, da we zirnapónóp tóba abdó, akó 10 ópal donkidü we kla yamselórr, [wit] küp, brred, akó ngibürr alo kla, ibü kwat-kwat alom, i sab ene iazan togoble. ²⁴ Da wa tóba zonaretal we zirnapónóp. I nóma bazebórr, wa ibü ikik nókrrónóp wagó, “Kubó ongyal-gu kwat-kwat!”

²⁵ Da i Izipt we amgütóp, ogobórr tibiób abdó Zeikobka, Keinan tüpdü. ²⁶ I Zeikobón izazilóp wagó, “Zosep arrólase! Wa errkya balngomól pamase akó wa dudu Izipt kantrri alngomólda!” Zeikobón moboküpa karibóka koke gübarirr aengórr, da wa ibü amkoman koke nangunóp. ²⁷ I oya nóma izazilóp blaman kla, ibü Zosep ne poko nüazilóp, akó wa osab

---

* **45:19** osab bimurrat kla, Mórrke-mórrke módóga: cart ó wagon.

bimurrat kla nóma nósenóp, Zosep ne kla zirnapónóp oya ódódóm Izipt kantrridü, Zeikobón arról dandanga tóbaka toikomólórr. ²⁸ Zeikob bóktanórr wagó, “Gaodóma, ka yabü amkoman kuri nangunüma! Kürü olom Zosep arrólae! Ka sab oya asenóm wamo, solkwat ka igósidi nurrótoko.”

46

Zeikob Tóba Olmalkolpükü we Bupadórr Izipt

¹ Zeikob tóba blaman elklaza tómbapónórr, we wamórr Berrsyiba wirri basirrdü. Wa ola lar bamngulürr [alta] kwitüdü, tóba ab Aesakón God we iliónürr.

² Ene irrüb, Zeikob nuszan kla esenórr. God oyaka bóktanórr, da we ngilianórr wagó, “Zeikob, Zeikob!”

“Ó, ka inamüla,” wa bóktan we yalkomólórr.

³ “Ka Godla, marü aban God. Ma gumgu Izipt tótókóm; ka sab marü olmalbobatalab zitül wirri ninünümo ola. ⁴ Ka küób sab mankü wamo Izipt, akó ka sab marü olmalbobatal sakono ini tüpdü. Zosep sab marüka asi yarile, ma nóma nurrótoko.”

⁵ Zeikob Berrsyiba wirri basirr amgatórr. Oya simanal olmala tibiób ab Zeikob, tibiób kari olmal, akó kol osab bimurrat kla kwitüdü yamselóp, parraoa ne kla zirrtapónóp. ⁶ I tibiób ngabyón lar akó tibiób blaman elklaza, Keinanóm ne kla bumigóp, we imarruóp, da

Izipt we bazebórr. Zeikob tóba blaman olmal-bobatalpükü wamórr: ⁷ tóba blaman simanal olmal, ópal olmal, akó bobatal.

⁸ Zeikobón olmalbobatalab ngi módógako, Izipt nidi ogobórr, Zeikob akó tóba simanal olmal akó bobatal. Ibü ngi módógako:

Tóba ngaen siman olom, ngi Rruben,

⁹ akó oya simanal olmal:

Anok, Palu, Ezrron, akó Karrmi.

¹⁰ Simion akó tóba simanal olmal:

Zemuel, Zamin, Oad, Zakin, Zoarr, akó Syaol,
Keinan koldógab nóto tómtómólórr.

¹¹ Libae akó tóba simanal olmal:

Gerrson, Koat, akó Merrarri.

¹² Zuda akó tóba simanal olmal:

Syela, Perrez, akó Zerra. (Zudan nis siman olom nisa Keinanóm ola nurrótókrri, ngi Err akó Onan.)

Perrezón simam olom nis idi namülnürri:

Ezrron akó Amul.

¹³ Isakarr akó tóba simanal olmal:

Tola, Pua, Zasub, akó Syimrron.

¹⁴ Zebulun akó tóba simanal olmal:

Serred, Elon, akó Zale-el.

¹⁵ Ini olmal Zeikob Liakagab nósenóp Mesopotamia bwóbdü. Daenan ta ola osenórr, darrpanan óp olom. Liakagab blaman oya 33 ngarkwat olmalbobatal kwarilürr.

¹⁶ Gad akó tóba simanal olmal:

Zepon, Agi, Suni, Ezbon, Erri, Arrodd, akó Arreli.

- 17 Asyerr akó tóba simanal olmal:
 Imna, Isba, Isbi, Berria,
 akó ibü óp bólbót Serra.
 Berrian siman olom nis:
 Eberr akó Malkiel.
- 18 Ini ne 16 olmalbobatal Zeikob Zilpakagab
 nósenóp. Zilpa Lian leba zaget kol warilürr,
 Leiban noan okyanórr.
- 19 Zeikobón solo kol Rreizel nis olom nis
 nósenórr:
 ngi Zosep akó Benzamin. 20 Iziptüm Zosep
 nis siman olom nis nósenórr, Manase
 akó Iprra-im, Asenatkagab, Potiperran óp
 olom, prrist nótó yarilürr Eliopolis wirri
 basirrdü.
- 21 Benzaminün simanal olmal idi kwarilürr:
 Bela, Bekerr, Ashel, Gerra, Na-aman, E-i,
 Rros, Mupim, Upim, akó Arrd.
- 22 Ini ne 14 olmalbobatal Zeikob Rreizelkagab
 nósenóp.
- 23 Dan tóba darrpanan siman olompükü:
 ngi Usyim.
- 24 Naptali akó tóba simanal olmal:
 Zaziel, Guni, Zezerr, akó Syilem.
- 25 Ini ne 7 olmalbobatal Zeikob Bilakagab
 nósenóp. Bila Rreizelón leba zaget kol warilürr,
 Leiban noan okyanórr.
- 26 Da blaman Zeikobón ne olmalbobatala
 ogobórr Izipt kóta 66 kwarilürr. Oya simanal
 olmalab kol ngarkwat koke ipüdóp. 27 Zosep
 nis olom nis nósenórr Iziptüm. Zeikob tóba

olmalbobatalpükü Izipt nóma togobórr, ibü pam ngarkwat kóta 70 emrranórr.

Zeikob Tóba Olmalbobatalpükü Izipt Abzilürr

²⁸ Zeikob Zudan singül kwata we zirrapónórr, Zosepón amtinüm ibü basenóm tótókóm Gosyen tüpdü. I nóma babzilürr, ²⁹ Zosep tóba [osab amorrat klamdó] kasilürr, da we wamórr Gosyen tóba ab asenóm. I nóma baserri, Zosep tóba ab we amiógürr akó yón yarilürr. I barrkyanbóka yónüm we bairri. ³⁰ Zeikob we bóktanórr tóba olomdó wagó, “Ka marü gaodó kuri mósená, kürü büdüla ki tam. Ini ngürrdü, ka marü ilküpi kuri mósená akó ka umul kuri baina ma arrólóla.”

³¹ Da Zosep tóba zonaretaldó we bóktanórr akó tóba aban kolpamdó wagó, “Ka kubó wamo parraodó, oya azazilüm kagó, kürü zonaretal akó kürü aban pamkolpama, Keinan tüpdü nidi ngyabenónóp, kuri togobe. ³² Ka kubó parrao izazilo igó, e [sip] ngabkan pamakla akó e sip a [gout] akó [kaupükü] kuri túbarrmüna akó blaman yabü ne elklazako. ³³ Kubó parraoa yabü nóma ngibaune akó nóma nümtirre wagó, ‘Yabü zaget ia laróga?’ ³⁴ e kubó izazilamke igó, ‘Wirri pam, ki wata sip ngabkan pamakla kibiób ngyaben tonarrdó, kibü abalbobatalazan ngyabenónóp.’ Ini bóktandógab, wa sab igósidi yabü Gosyen tüp nókyerre ngyabenóm. Zitülkus módóga, Izipt pamkolpamab ilküpdü, blaman sip ngabkan pam ngazirr kla kwarilürr. Ko ke ok nyónónóp tibiób minggüpanandó ngyabenóm.”

47

Parraoa Zeikobón Marrgu we Ekyanórr Gosen Tüpdü

¹⁻² Da Zosep we yazebórr 5 naretal, da i we ogobórr parraodó. Wa parrao we izazilürr wagó, “Kürü ab akó kürü zonaretala kuri togobe Keinangab tibiób [sip] a [gout] akó [kau] akó elklazapükü. I errkya Gosen tüpdümako.” Wa ibü we imarrurr parrao asenóm. ³ Parraoa ibü we nümtinóp wagó, “Yabü zaget ia laróga?”

I bóktan we yalkomólóp wagó, “Wirri pam, ki wata sip ngabkan pamakla, kibü abalbobatalazan nyabenónóp. ⁴ Ki ini tüpdü bupso nyabenóm togoba, zitülkus Keinan tüpdü ku kari kolae kokea. Kibü sip a goutan alo opopor babulasko. Gyaurka, ma kibü, marü zaget pam, ok tinünüm Gosen tüpdü nyabenóm.” ⁵ Da parraoa Zosepón we yalórr wagó, “Marü ab akó zonaretala kuri togobe marüka, ⁶ da Izipt tüp mató ngakandóla. Gosenóm sab tibiób marrgu ola ki apónónóm. Ngibürr zaget bórrgrratórrón pam ne nóma kwarile yabü aodó, kürü ngabyón lar sab morroal ki ngabkanónóm.”

⁷ Zosep tóba ab we idódürr parrao asenóm. Zeikob parrao we bles yónürr. ⁸ Parraoa oya we imtinürr wagó, “Ia marü nigó pailako?”

⁹ Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Kürü 130 pailako, enan agóltagóle emkalnórró. Kürü nyaben pail abün koke kwarilürr, zitülkus ka kari müpdü koke namülnürrü. Kürü agóltagól nyabena kuri tugupurr tübine kürü abalbobatalazan nyabenónóp.” ¹⁰ Zeikob nis

ngim parrao we bles yónürr, da we amgatórr.
¹¹ Da Zosep tóba ab akó zonaretal Iziptüm we irrbünürr morroalan tüpdü, Rrameses wirri basirr minggüpanandó, parraoa oya enezan yalórr. ¹² Zosep tóba ab, zonaretal, akó blaman tóba aban kolpam alo kla blaman ngürrzan we nüliónónóp, ibü olmalab ngarkwatódó.

Bwób-bwób Kua Tai Kolae Bailürr

¹³ Kua amkoman kari kolae koke nóma bainürr, aloa blakónórr blaman bwób-bwób, da Izipt a Keinan kolpama tai kolaem bainóp kuanbókamde. ¹⁴ I alo kla enezan bumiógnónóp, Zosep blaman pamkolpamdógab mani we yazeblórr, ama parraoan wirri müótüdü imarrulürr. ¹⁵ Ene blaman mania Iziptüm a Keinanóm nóma blakónórr, da blaman Izipt kolpama we togobórr Zosepka da ilóp wagó, “Gyaurka. Kibü alo kla tulinünüm. Ki marü obzek kwata kena nurrbarinün! Kibü mania kuri blakórrre.”

¹⁶ Zosep bóktan we yalkomólórr wagó, “Yabü mania nóma blakórrre, e ne kla ngabyóndakla kürüka tübarrmü: yabü ene darrem ka alo kla nülinünümo.” ¹⁷ I ne kla ngabyónónóp, da we tübarrmülürr Zosepka. Da i we gyabalómnóp, ibü ne [os], sip a gout, kau, akó [donki] kwar-ilürr, alo klamóm. Ene pail, Zosep pamkolpam alo kla nüliónónóp ibü blaman ngabyón larab darrem.

¹⁸ Ene paila nóma blakónórr, Izipt pamkolpama akó küsil paidü we togobórr oya asenóm. Wagó, “Gyaurka, wirri pam, ki koke yalpirre wagó, kibü mania tai kuri blakórrre. Akó kibü

ne ngabyón larko, marüko. Darrü klama koke bamine marü akyanóm, wirri pam, da ma kibü büb akó tüp. ¹⁹ Ki büdülüm kokeakla marü obzek kwata! Kibü blaman tüpa sab igósidi kena kolae bainünüm! Ma kibü ugó tübumióg kibiób tüppükü, alo klamóm. Ki sab parraoan [leba zaget] pam kwarilo, kibü tüp ta sab oya kwarile. Ma kibü alo kla ugó tülinünüm, nygabenóm akó kúsil küp baritüm!”

²⁰ Da Zosep blaman Izipt tüp parraoankü bumióglürr. Blaman Izipt pamkolpama tibiób tüp darrem klamdó urrbulülürr, zitülkus ku kari kolae koke yarilürr. Da blaman ne tüp kwarilürr ama parraoan koralórr. ²¹ Zosep blaman pamkolpam tóba leba zaget pamóm irrbünürr, Izipt darrü kubdügab kókó dakla kub. ²² Wa blaman tüp poko bumiógürr, wata prristab ne tüp poko kwarilürr, wa koke bumiógürr, zitülkus parraoa ibü mani gail yarilürr ibü nygabenóm. Da i igósidi tibiób tüp poko koke sel nülinóp.

²³ Zosep bóktanórr pamkolpamdó wagó, “Tübarrrru, ka errkya yabü büb akó tüp kuri bumiga parraoankü. Küp ikwóni baritüm apapdó. ²⁴ Abül ngürr nóma semrróne, e sab blaman 5 küpdügab darrpan küp parrao iliónane. E sab barre küp zidüm urrbulünke akó alo klamóm yabióbkü, yabü müót kolpamabkü, akó yabiób olmalabkü.”

²⁵ I bóktan yalkomólóp wagó, “Ma kibü arról kuri sakona; wirri pam, ma moba obzek kwata kibüka ne morroal nóma eseno, da ki sab parraoan leba zaget pam kwarilo.”

²⁶ Da Zosep gida bóktan poko we ingrinürr Izipt tüpankü wagó, abül ngarkwat nóma semrróne, blaman 5 küpdügab darrpan küp parraoan yarile. Errkya* ini ngürrdü ene gida bóktan poko wa asine. Wata prristab tüpa parraoan tüp pokom koke bainóp.

Zeikobón Dómdóm Ubi Apad

²⁷ Da Isrrael pamkolpama we ngyabenónóp Izipt kantrridü, Gosyen bwóbdü. I ola mórrel ipüdóp, akó i abün olmal we nósenónóp.

²⁸ Zeikob Izipt kantrridü we ngyabelórr 17 pailüm, kókó wa 147 pail ngarkwat we emrranórr. ²⁹ Oya бүдүл ngarkwata minggüpanan nóma tamlórr, wa Zosepka bóktan zirrapónórr oya tótókóm. Oyaka bóktanórr wagó, “Ma moba obzek kwata kürüka ne morroal nóma seserró, moba tang kürü waurr grasana zirrsapó akó [alkamül-koke bóktan] ugó kókya wagó, ma sab kürü gapók ala koke ilüngo, Izipt kantrridü. Ma kürü morroal tonarr kómtya akó alkamülgu, ma ne bóktan kókyeno. ³⁰ Kürü ubi ugósüma, ma sab kürü külüngo kürü abalbobatal nólamasko. Ma sab kürü Iziptgabi küdódke ama kólba bwóbdü, kürü abalbobatalab metat urbwóbdü.”

Zosep bóktan yalkomólórr wagó, “Ka sab tónggaponó, ma kürü ne poko kila.”

³¹ Zeikob bóktanórr wagó, “Ma kürü [arüng alkamül-koke bóktan] ugó kókya, ma sab amkoman tónggaponó.” Zosep oya ene arüng alkamül-koke bóktan ekyanórr. Zeikob singül

---

* **47:26** errkya ene tonarrbóka apónda, Bwób Zitül peba ugón wialómóp. **47:29** Bwób Zitül 49:29-32; 50:6

tüp we elkomólórr tóba ut bwóbdü Godón [ótókóm].

48

Zeikobón Dómdóm Bóktan Tóba Bobat Nisdü, Iprra-im akó Manase

¹ Ngibürr tonarr kakóm, Zosepón umulan ngitinóp wagó, “Turrkrru, marü ab azidase.” Da wa tóba siman olom nis we nüpadórr, Manase akó Iprra-im, da i we ogobórr Zeikobón angónóm. ² Zeikobón nóma izazilóp wagó, “Marü oloma Zosep kuri tame marü angónóm,” wa tóba dómdóm arüng ipadórr, da bupadórr, we mórranórr tóba ut bwóbdü.

³ Zeikob bóktanórr Zosepka wagó, “Wirrian Arüng God tóba kürüka okaka tübyónürr Luzüm, Keinan tüpdü, ó kürü God ola bles kyónürr. ⁴ Wa bóktanórr kürüka wagó, ‘Turrkrru, ka sab marü abün olmalbobatal müfino. Marü olmalbobatala sab blaman bwób ayonórre ini Keinan tüpdü; ka sab ini Keinan түp marü olmalbobatal nókyenónómo metatómpükü.’

⁵ “Zosep, marü ne nis siman olom nisamli, Iprra-im akó Manase, kürünamli, wamaka Rruben akó Simion, izanamli. I Izipt kantridü tómtómórri, ka ma ene solkwat tamórró. ⁶ Solkwat olmal marü moba korale; ibü түp akó elklaza sab Iprra-im akó Manase, idi nüliónórre, zitülkus aban pabo idi apadódamli. ⁷ Ka ini tonarr igósidi tónggapóna, marü aipan zitülkUSDÜgab, Rreizel. Kürü bübdü wirri gyaur yarilürr, wa Keinan түpdü nóma nurrótókórr,

wirri kan babul Eprrat wirri basirrdügab, ka kwat-kwat nóma tolkomólnórró Mesopotamia bwóbdügab. Ka oya we ulungürrü ne kwata tamlórr Eprrat wirri basirrdü, kwat kabedó.” (Eprratón darrü ngi módóga: Betliem.)

⁸ Zeikob Zosepón olom nis we nósenórr, ó we bóktanórr wagó, “Ini ia noa siman olom nisamli?”

⁹ Zosep bóktan yalkomólórr tóba abdó wagó, “Ini kürü olom nisamli, God nibiób kókyanórr aini Iziptüm.” Zeikob bóktanórr wagó, “Ala tüdó, ka kubó ibü bles nino.” ¹⁰ Ene tonar-rdó, Zeikobón ilküpa tümün bairri, zitülkus wa myangan yarilürr. Oya amzyat nabe yarilürr. Da Zosep siman olom nis aban minggüpanandó nüdódürr, ó Zeikob ene siman olom nis nüpadórr, tóba minggüpanandó tüdódürr, we nüprükürr. ¹¹ Wa Zosepka bóktanórr wagó, “Kürü gyagüpitótók inzan yarilürr, kamaka ma бүдүла да ка sab marü myamem kokean móseno. A módóga, ini tonarr ma God kürü wató ok kine marü asenóm akó marü olom nis.” ¹² Da Zosep tóba siman olom nis nüpadórr tóba aban ganggópdógab, wakósingül nülkamülürr, singül түр we elkomólórr. ¹³ Ene kakóm, Zosep Iprra-imün tóba tutul tange ipadórr, da Zeikobón banól kwata sidódürr. Akó wa Manasen ma tóba banól tange ipadórr, da Zeikobón tutul kwata sidódürr. ¹⁴ Zeikobón tang nisa ma simbruattri ó wa tóba tutul tang ipadórr, Iprra-imün singüldü emngyelórr, wa go zoret yarilürr. Wa tóba banól tang Manasen singüldü emngyelórr, wa go

naret yarilürr. ¹⁵ Zeikob Zosepón bles yónürr ó bóktanórr wagó,

“God ini olom nis ki bles tyó, kürü abalbobatala Eibrra-am akó Aesak ne Godón yagürróp.

Wa kürü [sip] ngabkan pamzan ngakanda kürü ini nyabende, kürü amtómól ngürrdügabi kókó ini ngürr.

¹⁶ [Godón anerrua] ini olom nis ki bles tyó, kürü nótó zid kyónürr blaman kolaedógab!

I sab kürü ngi ki idódlam, akó kürü abalbobatalab ngi, Eibrra-am akó Aesak.

Ibü sab abün olmalbobatala ki tóbabótólón ini tüpdü!”

¹⁷ Zosep tóba ab nóma esenórr tóba tutul tang Iprra-imün singüldü angrirrün, oya ene ubi-koke poko yarilürr. Da wa tóba aban tang ipadórr; Manasen singüldü amngyelóm. ¹⁸ Zosep tóba abdó bóktanórr wagó, “Ba, inzan koke! Manase wa ngaen oloma. Ma moba tutul tang oya singüldü ki emngyela.”

¹⁹ Aba badólórr ó we bóktanórr wagó, “Ka umulóla, kürü olom, ka umulóla. Manase ta sab wirri baine akó oya ne olmalbobatal kwarile. Oya zoretan ma sab amkoman abün olmalbobatal kwarile, akó oya ne olmalbobatal kwarile, i ugórr abün kantrri tómbapórrre.”

²⁰ Da ibü Zeikob we bles nyónürr ene ngürr ó we bóktanórr wagó,

“Israel pamkolpama sab yabü ngidü bles bain kwarile. I sab bóktanórrre wagó,

‘Marü sab God igó ki mangó, wamaka Iprra-im akó Manase.’ ”

Ini tonarre, Zeikob Iprra-imün singül kwata ingrinürr Manasekagab.

²¹ Da Zeikob we bóktanórr Zosepka wagó, “Turrkrru, ka бүдүл kari pokola. God sab marüka asi yarile akó marü sab malkomóle moba abalbobatalab түпдү. ²² Sykem morroal түп poko, ka gazirr turriki akó бүгүр kyabe ne kla amiógrrü Amorr pamkolpamdógab, errkya marüne, a marü zonaretalab ma koke.”

49

Zeikob Tóba Simanal Olmal Bles Ninóp

¹ Zeikob tóba simanal olmal ngibaunürr tóbaka. Wa bóktanórr wagó, “Kürü kal-kal kangónam, zitülkus ka kubó yabü nüzazilnümo sab laróga tómbapóne yabüka darrpan-darrpandó, singül kwata ne paila tótókdako.

² “Yao, darrpan pokodó togob! Tübarrkrru, e Zeikobón simanal olmal!
Kürü bóktan түbarrkrru, ka yabü ab Israel!

³ “Ruben, ma kürü ngaen olomla,
ma kürü arüngla.
Ka ngaen-gógópan marü mulngumilürrü, ka wirri pam nóma bairrü.
Ma wirri ngi pamla ó marü arüng wirria blaman zoretaldógab.

⁴ Naiz naeazan busoda, ma inzan ngürsil pamla.
Ma sab amkoman wirri pam koke namulo,
zitülkus ma kürü darrü kolpükü umtulürrü,
ó ma kürü ut marrgu [tóman] alópórró.

- 5 “Simion akó Libae narezoretiamli.
 Ibü turrik gazirr klamamli elklaza kolae
 bainüm.
- 6 Ka sab ibü piküpan ikikdi koke barümo,
 akó ibü bóktan tómbapónde koke tang
 namtino.
 Zitülkus módóga, ibü ene ngürsil yarilürr, pam
 we okrralórr;
 i [kau] wapór kus nümngününóp agólgum
 tibiób ubidügab.
- 7 Ibü ngürsil sab ki amórrórrón yarilün, zitülkus
 kari kolae kokea.
 Ibü wirri ngürsil sab ki amórrórrón yarilün,
 zitülkus gyaaur babula.
- God sab ibü nórrgrrróte Zeikobón olmalbobata-
 lab aodó,
 akó wa sab ibü nórngene blaman Isrrael
 tüpdü.
- 8 “Zuda, marü zonaretala sab marü magürnórre.
 Ma sab ibü gepko nómóngnónómo, mankü
 nidi bókrrale.
 Marü zonaretala sab marüka wakósingül
 amgünórre.
- 9 Zuda, kürü olom, ma [laeon] kupozanla;
 su we elóngórró, da we bupadórró, moba
 pepesdó we alkomórró.
 Wa siman laeona, wa wapór tang barrngumilda
 tüpdü utüdi.
 Wa wata óp laeonzana, gum-koke nótóka
 arsümülüm?
- 10 Kingan ne arüng bidame, sab oyakagab
 kokean aupe,

kingan tupuru sab metat oya tangdó yarile,
kókó wa sab tame, kingan arüng noakame;
Blaman pamkolpama sab oya bóktan ar-
rkrru kwarile.

11 Zuda tóba [donki] sab sye amele [grreip]
syepordó,
tóba donki kupo sab sye amele amkoman
morroalan grreip syepordó.

Wa tóba mórrkenyórr sab waendó bagulóle;
oya kokrrapan mórrkenyórr sab óe-óe gr-
reip more bagulóle.*

12 Oya ilküp nisa sab urzan baini waen anónde,
akó oya zirrgüpa sab gabülpli bairre kau
mor anónde.

13 “Zebulun sab malu minggüpanandó
ngyabene,
akó oya malu kabe sab morroal but aren
gagat yarile.
Oya tüp ngarkwata sab wame kókóta Sae-
don wirri basirrdü.

14 “Isakarr wa donkizan arüng pama,
tóba mobobdó ne alóp nis ódódda, we
kandó ngón ngagónnda.

15 Wa sab tóba morroal ngón bagón bwób nóma
esene,
akó tüp wa ia morroala,
wa sab arrngürre tóba müp ódódóm,

---

* **49:11** Ini bóktanán küp módóga: Zudan grreip inzan abün kwarile, ene taia oya donkia grreip alom. Oya waen inzan ngarkwat yarile, naezan, gaodó ne klame mórrkenyórr bagulüm.

akó wa sab leba zaget yarile ngibürr pamkol-pamabkü.

16 “Dan sab tóba pamkolpam nolngomólnórre zazzan.

I sab inzan kwarile, wamaka ngibürr Isrrael zitülzan.

17 Dan sab gwarzan yarile kwat kabadó,
wa бүдүлгалзан yarile, nótó utóda kwat minggüpanandó,

[osan] wakub sab nótó arite.

Ene igósidi, ene osa tang nis sab kwit nine,
da ne pam yarile osan mórr kwitüdü, sab kakota aupe.

18 “[LODóe], ka zid bainüm marü mókyala!

19 “Gadón sab molpokodó agóltagól gómól pama anin korale;

a wa ma sab ibü wirri arüangi kolatale tóba түpdügab.

20 “Asyerran түpdügab sab morroal mórrela tamle,

akó wa sab morroal misan alo nüliónórre ngibürr king.

21 “Naptali wa diazan agólda tebe püóran,
morroal kupo nótó basenda.

22 “Zosep wa küppükü syeporzana arób kabadó.

Oya syepor soloa gri malmandasko.†

23 Gazirr pama tibiób bögür kyabe gazirrüm
ngürsilpükü togobórr.

I bögür numrrutóp kyab amanóm oyaka,
oya alzizi amanikdi.

24 A oya bögür kyaba pam dümdüm amanine,
akó Zeikobón Arüng Goda oya tang nis
arüng nókyene,
oya ngabkan pam nótóke, ingülküpzan nótóke
Zeikobón adlangóm.

25 Marü aban‡ God marü sab tangmamtine.

Ene Wirrian Arüng God marü sab bles mine,
wa sab kwitüdügabi marü ngupi bles mine,
wa marü tüpdügabi ne naea tótókda, we
klame bles mine,
akó wa marü abün olmale bles mine, akó
abün ngabyón lare.

26 Marü aba ne morroal akyanda, wa wirriana.
Ngaep wirri pododógab ne morroala
tótókda, wa karia oyakagab,
ngaep kari pododógab ne mórrela tótókda,
wa karia oyakagab.

Blaman ene ne morroal kla, Zosepón tangdó ki
kwarilün.

Wa tüób tebe-tebe amanikürrüna tóba
zonaretaldógabi, ibü balngomólóm.

27 “Benzamin wa wirri nurr umezan§ ngürsil
pama.

† 49:22 Ibrü bóktandógabi ini bóktanan küp nisamli. Nis
ngim küp módóga: Zosep nurr donkia, sao kabadó; wa molpoko
donkia pododó. ‡ 49:25 marü aban: Zeikob tóbabóka apóna.

§ 49:27 wirri nurr ume, Mórrke-mórrke módóga: wolf.

Irrbi wa su akrranda akó almitóda,
akó simam wa gómól-gómól azebórrón elk-
laza arrgrratóda.”

²⁸ Ene Isrrael pamkolpamab blaman 12 zitül kwarilürr. Ibü aban bóktan we kla kwarilürr, wa ibü dómdóm pokó nóma nülinóp; wa blaman darrpan-darrpan tóba simanal olmal tibi-tibi dómdóm ngyaben bóktan nüliónónóp.

Zeikobón Búdül

²⁹⁻³⁰ Zeikob tóba simanal olmal arüng bóktan we nókyenóp wagó, “Ka kólba abalbobatal basen kari pokola. E sab kürü ene kugupi apórrón wirri ingülküpdü gapókdó küngrinamke, kürü abalbobatala nóla utódako. Ene gapók Makpela tüp pokodómase, abüsa nólgabi banikda Mamrre bwóbdügab, Keinan tüpdü. Eibrra-am ene ingülküpdü gapók akó tüp pokó darrpan münüm nümiógürr Eprronkagab, Et pam nótó yarilürr, tibiób búdül arrbünüm. ³¹ Ene kugupi apórrón wirri ingülküpdü gapókdó Eibrra-am akó tóba kol Serra we nüngrinóp. Aesak akó tóba kol Rrebeka ta we nüngrinóp, akó Lian ta ka küób ola ungrirrü. ³² Ene ne tüp pokó akó ingülküpdü gapók kürü bobata Eibrra-am wató nümiógürr Et pamkolpamdógab.”

³³ Zeikobón dómdóm ikik bókrran bóktana nóma blakónórr tóba olmaldó, wa tóba ut

bwóbdü we umtulürr ó dómóm ngón se-manórr, da we nurrótókórr. Da wa tóba abalbobatal nómrrónóp, ngaen nidi nurrbarinóp.

50

¹ Zosep tóba aban бүб амиógürr da yón yarilürr, akó oya obzek iprükürr. ² Zosep tóba zaget pam, dokta nidi kwarilürr, we nilóp, oya ab morroal ilang klame püti ainüm akó mórrkenyórr poko-e arrgótanom, sab gapókdó angrinüm. Da zaget pama Zeikobón бүб muru morroal we tónggapónóp. ³ 40 gürr yazebóp ene pokodó. Ugón ene tonarr, barrkyan ngarkwat ipadórr бүб angrinüm gapókdó. Izipt pamkolpama 70 gürr yazebóp oya yón amtom.

⁴ Yón amtoa nóma blakónórr, Zosep bóktanórr parraoan wirri ngi pamdó wagó, “E yabiób obzek kwata kürüka ne morroal nóma sesenane, ini bóktan idüdam parraodó kürünkü: ⁵ KÜRÜ aba ini [arüng alkamül-koke bóktanpükü] kingatórr wagó, ‘Tübarrkrru, ka бүдүл kari pokola. Ka küób ne gapók tónggapórró ingülküp kugupidü kólbankü, Keinan tüpdü, da sab kÜRÜ ola küngrinamke.’ Ka kya wamón kólba ab gapókdó angrinüm. Ka akó sab tolkomolo.”

⁶ Parraoa bóktan yalkomólórr wagó, “Taia, ugó wam moba ab gapókdó angrinüm, wa ne arüng alkamül-koke bóktan amgatórr marüka!”

⁷ Da Zosep we wamórr tóba ab angrinüm. Wankü idi ogobórr: blaman parraoan ngi pam, oya müötüdü balngomól byarmarr pam, akó

blaman balngomól byarrmarr pam Izipt kantridügab. ⁸ Zosepón müótüdü nidi kwarilürr, tóba blaman zonaretal akó oya aban müótüdü ne kolpam kwarilürr, ta wankü ogobórr. I wata we kla bimgütóp Gosyen tüpdü: tibiób kari olmalpókal, [sip] a [gout], akó [kau]. ⁹ Dokyanan pama oya elngomólóp, [osab amorrat kla] nidi alngomól kwarilürr akó [osab] bübdü nidi mórran kwarilürr. Ene wirri ngoro yarilürr.

¹⁰ Blamana ogobórr kókó [wit] küp aus bwóbdü, ngi Atad, Zodan tobarr dakla dorro. I ola arrat-arrat yón kwarilürr. Zosep wata amkoman yón-gyaurdü yarilürr tóba abankwata 7 ngürrüm. ¹¹ Keinan pamkolpama, ola nidi nygabenónóp ene tüpdü, nóma esenóp pamkolpam yón-gyaurdi Atadóm, i bóktónóp wagó, “Ini amkoman wirrian yón-gyaura Izipt kolpam-abkü!” Da ene bwób ngi we ngyesilóp Eibel Mizrra-im,* Zodan tobarr dakla dorrodó.

¹² Zeikobón olmala oya bóktan ipüdóp wa enezan yarilürr: ¹³ i oya бүдүл бүб muru we idüdóp Keinan tüpdü, da oya ene kugupi apórrón wirri ingülküpdü gapókdó we ingrinóp Makpela түп pokodó, abüsa nólgabi banikda Mamrre bwóbdügab. Eibrra-am ene түп poko amiógürr darrü Et pamdógab ngi Eprron, tibiób бүдүл arrbünüm. ¹⁴ Wa tóba ab gapókdó nóma ingrinürr, Zosep we alkomólórr Izipt, tóba zonaretalpükü akó blaman nidi ogobórr wankü tóba ab gapókdó angrinüm.

---

* **50:11** Mizrra-im bwób ngian küp módóga: Izipt pamkolpamab yón-gyaur bwób.

Zosep Nilóp Tóba Naretal Wagó, “E Gyako-laegu”

¹⁵ Zosepón naretala nóma esenóp wagó, ibü ab büdüla, i tibióbka ola bóktanónóp wagó, “Zosep sab mibü kena alzizi sema, akó darrü gyagüpitótóka kena simióg mibü darrem kolae akonóm, mi oyaka ne kolae tómbapónóp.”

¹⁶ Da i bóktan zirrapónóp Zosepka igó poko wagó, “Kibü aba solkwat nurrótókórr, a ngaen-gógópan kibü arüng bóktan tókyenóp wagó,

¹⁷ ‘E bóktónamke Zosepka, “Gyaurka, ma moba naretalab kolae tonarr barrgo, i ne kolae poko tónggapónóp marüka.” Errkya ma kibü ini kolae tonarr ugó torrgonónóm, ki ne kolae tónggapónóp marüka, marü aban Godón zaget pam.” Zosep yón sabinürr wa ene bóktan nóma arrkrrurr.

¹⁸ Oya naretala togobórr, tüp balókórr oya obzek kwata, da bóktanónóp wagó, “Turrrkru, ki errkya marü [leba zaget] pamakla!”

¹⁹ Da Zosep bóktanórr ibüka wagó, “E gumgu! Ka Godón ngarkwatódó kokela!” ²⁰ E bóktan tónggapónarre kolae poko tónggapónóm kürüka. A God ama ene kolae morroalóm yónürr: wa errkya abün pamkolpamab arról akonda, ngaen-gógópan ne tonarra tómbapónórr. ²¹ Da e gumgu! Ka sab yabü ngabkalo akó yabü olmal.” Da wa ibü morroal bóktan nókyenóp, da ibü moboküp ta namurróp.

Zosepón Büdül

22-23 Zosep Iziptüm ngyabelórr tóba aban kolpampükü. Wa wirri kokrrap ngarkwatzan ngyabelórr, wa Iprra-imün olmalbobatal nósenóp. Akó Manasen siman olom Makirr, oya olmal ta we nósenóp.† Wa Makirrón olmal bagürwómpükü simarrurr tóbaka.‡ Wa 110 pail nóma emrralórr, oya бүдүл karipoko yarilürr. 24 Zosep bóktanórr tóba zonaretaldó wagó, “Ka бүдүл kari pokola. A God sab yabü wató tangnamtirre wa sab yabü yakone ini түпдүgab ama yabiób түпдү, wa ne arüng alkamülkoke bóktan nókyenóp Eibrra-amón, Aesak, akó Zeikob.” 25 Da Zosepón ubi Zeikobón olmal arüng alkamülkoke bóktan akyanóm yarilürr. Wa bóktanórr wagó, “God sab yabü wató tangnamtinórr, ó e sab kürü kuspükü yakonamke algabi.” 26 Zosepón бүдүла ugón simiógürr, 110 pail nóma yarilürr. I oya бүb morroal ilang klame püti inóp akó mórrkenyórr pokoe errgótónóp, da oya ingrinóp ingülküп kobendó Iziptüm.

Bwób Zitül Peba aini blakónda.

---

† 50:22-23 Iprra-im Zosepón ngaen olom yarilürr. Manase solo kupo yarilürr. ‡ 50:22-23 Ibrru bóktane inzan angrirrüna: Zosep Makirrón olmal tóba wakósingüldü irrbünürr i nóma tóbabótórr. 50:25 Bazeb Tonarr 13:19; Zosyua 24:32; Ibrru 11:22

Godón Buk
Portions of the Holy Bible in the Gizrra language of
Western Province, Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Gizrra long Niugini

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gizrra

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-02-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2023 from source files dated 22 Feb 2023

d83b2e14-c797-5499-b582-de63912ac614